

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

GÖTEBORGS UNIVERSITETSBIBLIOTEK

100158 9188 ✓

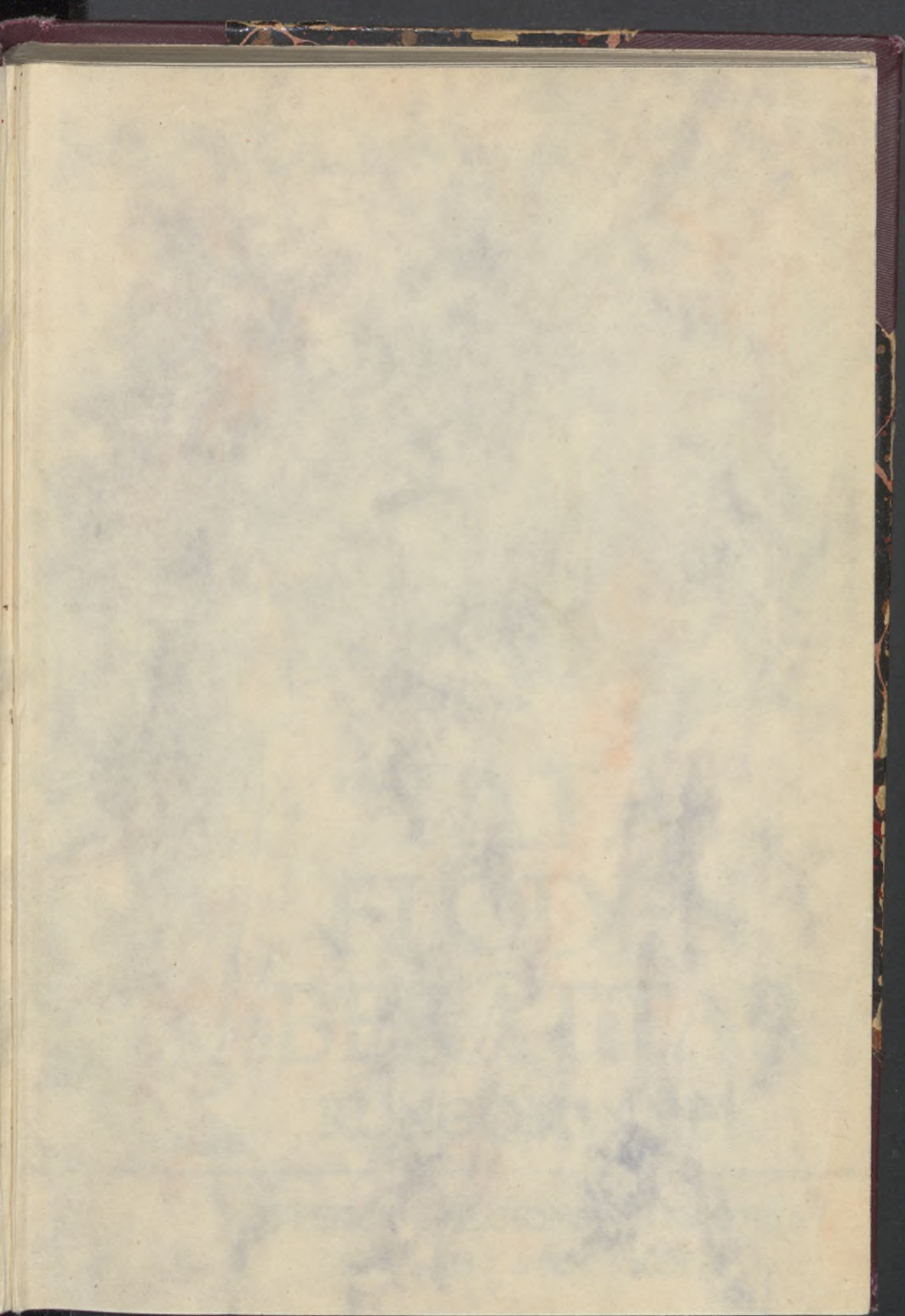

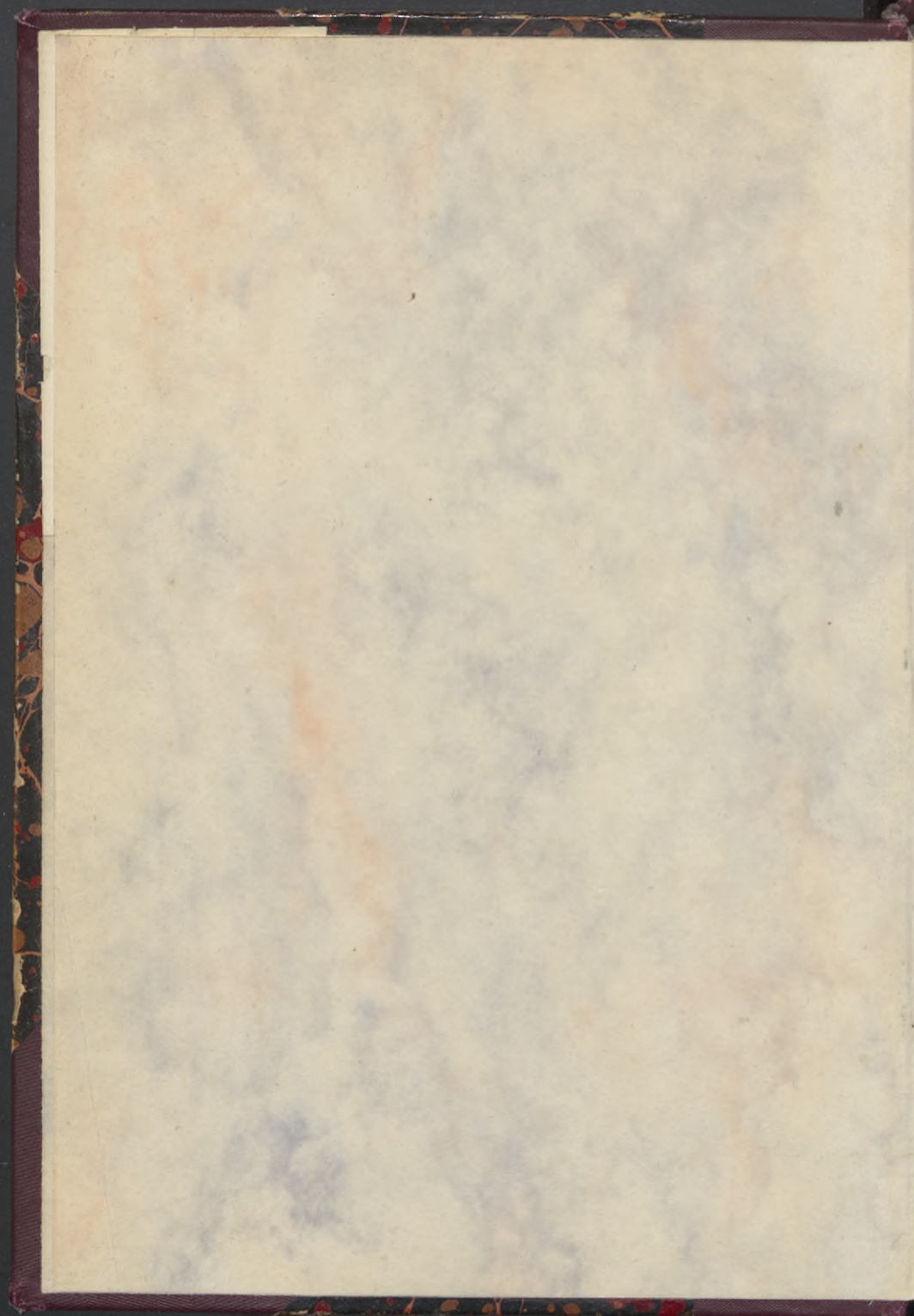
Allmänna Sektionen

Kyrkohist.
Sv.
Mission

S·A·FLODÉN

»TATA»
FLODÉN
BERÄTTAR
KONGOMINNEN

SVENSKA MISSIONSFÖRBUNDETS
FÖRLAG / STOCKHOLM

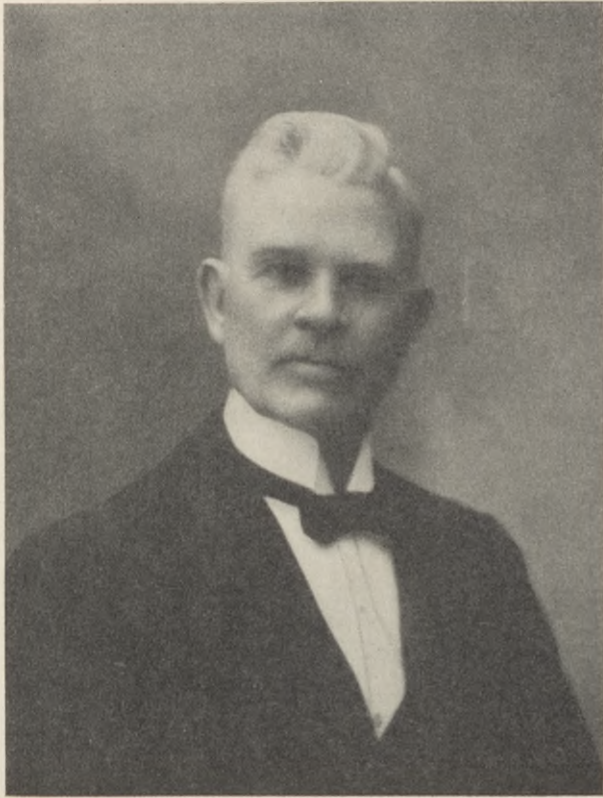
lv. ³⁴
4091.

Kyrkohist.
Sv.
Mission

"TATA" FLODÉN BERÄTTAR

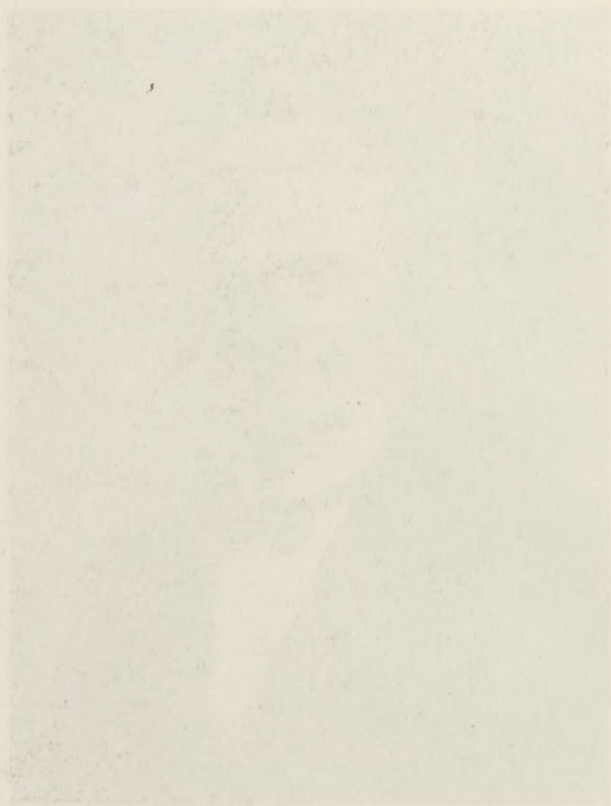

TATA BUKU BELAKANG

MISSIONÄR S. A. FLODÉN.

S. A. FLODÉN

"TATA" FLODÉN
BERÄTTAR
KONGOMINNEN

I.

STOCKHOLM

SVENSKA MISSIONSFÖRBUNDETS FÖRLAG

FATA FLÖDEN
BERÄTTAR
KÄRLEK

TRYCKERI AKTIEBOLAGET THULE

STOCKHOLM 1933

330799

Förord.

OFTA satt jag om kvällarna i Kongo och hörde "Tata" Flodén berätta om sina tidigare upplevelser på missionsfältet, då kampen var våldsam mellan hedendom och kristendom, och då missionärens liv gestaltade sig helt annorlunda än nu. Jag bad honom efteråt mer än en gång, att han skulle sätta sig hemma i Sverige i ett hörn bland sina vänner och berätta i närvaro av en stenograf, som kunde uppteckna de ytterst intressanta och livfulla skildringarna. Det blev nu aldrig av. Kanske hade han själv en känsla av vad en förtvivlad amerikansk tidningsreferent erfor inför den vältalige Aggrey, då han sade: "Tal kan jag taga upp, även om det går i rykande fläng, men vem i all sin dar kan referera miner och händer". Missionär Flodén har varit nog länge bland de svarta för att med sin naturliga läggning för det dramatiska smittas av deras oförlikneliga sätt att säga mycket genom en gest och en på ett komiskt sätt avslutad mening.

Missionär Flodén har nu skrivit ner sina erfarenheter själv, och ej heller han har fullkomligt kunnat referera sig själv. Hans strödda berättelser ha dock så oerhört

Kongominnen

---

mycket av värde och liv, att det blir ett sant nöje för alla hans många vänner att få dem i tryck. Med den titel, förlaget givit boken, har det velat angiva, att det är personliga minnen och erfarenheter, författaren berättar. Här ha vi litet att läsa högt för varandra vid skymningsbrasan och i vänkretsen. Jag vill på det allra varmaste rekommendera vännen Flodéns pratstunder med sina vänner. Det är den varmhjärtade missionären och den oförtrutet verksamme mannen, som talar.

G. Palmær.

Inledning.

UNDER mina missionsresor i hemlandet ha många vänner bett mig nedteckna mina upplevelser och utgiva dem i bokform. Många av våra missionärer ha upprepade gånger gjort detsamma. Självt har jag ock känt mig manad att följa dessa råd mest med tanke på att därmed kunna tjäna det land och folk, som vann och som förmått behålla min första och varmaste kärlek, det folk, för vilket jag ock fått offra mina mesta och bästa krafter, Hams svarta barn i Central-Afrika, som jag in i döden skall tänka på och arbeta för. Då nu därtill Kongo-konferensen gjort hemställan om att jag skulle nedskriwa mina minnen och upplevelser och Missionsförbundets styrelse sanktionerat dess beslut, har jag härmed velat efterkomma detta önskemål. Som jag vet, att barn och ungdomar alltid äro intresserade att höra äldre personer berätta, skall jag i första hand adressera min bok till dem. Det skall emellertid uppriktigt glädja mig, om även de äldre vilja läsa den.

Men som min levnads sol kanske dalar, innan min bok ännu hinner ut, må det tillåtas mig att först säga några

Kongominnen

---

ord om mig själv, min barndom och hur jag blev missionär.

Min innerliga bön till Herren är den, att dessa små berättelser skola få tjäna, väcka och stärka missionsintresset hos våra vänner landet runt och att även i någon mån få gagna missionärerna på fältet.

Förf.

Min barndom.

DET var i Björnås, ett utbruk till Floda herrgård i Västergötland, som jag den 6 januari 1861 först såg dagens ljus. Mina föräldrar voro rättaren Anders Johansson och hans hustru, Britta Maria Johansson. Vi voro sju barn, fem pojkar och två flickor. Den yngsta dog redan vid fyra års ålder.

Som liten gosse måste jag lika väl som mina andra syskon hugga i och arbeta. Klockan sex skulle vi vara i arbete, vinter och sommar lika. Mina föräldrar hade alltid mycket att göra. De tvingades ock därtill för att något så när kunna försörja den rätt så stora familjen. Det var andra tider då än nu. En rättares lön utgjordes då av 75 öre om dagen under vintern och en krona på sommaren. Dessutom ägde han rätt till foder för en ko.

Alla kör- och åkerredskap förfärdigades av min far. Han var byggnadssnickare och murare, och för övrigt — vad var icke han? Min mor sydde åt oss alla och icke så litet även åt andra och skaffade så litet biförtjänst. Ofta satt hon uppe halva och stundom hela nätterna. Arbetet flöt ur händerna på henne. En kväll jämrade sig far, för att

Kongominnen

han hade så dåliga vantar i kölden. På morgonen väckte hon honom med kaffe, kastade till honom ett par nya vantar, som hon stickat under natten och sade skrattande: "Så jämra dig nu för vantar!" Han hade svårt att tro sina egna ögon. Själv stod han ingalunda efter, då det

Just här har min vagna stått.

gällde att få arbetet att gå undan. Därtill voro de båda glada och skämtsamma av sig och togo dagen med jämnmod, som den kom.

Mina föräldrar hörde ock till den tidens fromma människor. De läste gärna Guds ord, suckade och bådo. Mor ville gärna, att någon av oss barn skulle sitta uppe och läsa högt för henne, medan hon arbetade på nätterna. Jag fick ofta tjäna på detta sätt, och stundom gräto vi båda två vid läsningen av de bibliska berättelserna. Ack, hur ofta Gud talade till mitt lilla barnahjärta! Kanske var detta själva upprinnelsen till missionärskallelsen och delvis svar på frågan, hur jag blivit missionär.

Min barndom

När jag var barn, tänkte jag som ett barn och hade barnsliga tankar, säger aposteln Paulus, och det är väl, vad alla barn göra. Så gjorde även jag. Jag tänkte mycket och hade många stora, om ock barnsliga planer. Jag tänkte på livet. Vad är det? Varifrån jag kommit? Var jag varit, innan jag kom hit? Om jag hade varit Oscar, min äldste bror, hurudan hade jag då varit och hurudan hade han då varit? Varför var icke jag den förste eller den andre utan den tredje i ordningen?

Och den underbara himlen sen! Så jag längtade att förstå den! Hur kunde solen och månen sitta fast på himmelen och ändå gå rätt över densamma? Och dessa många stjärnor sen! Varför blinkade de alla åt mig? — Jag var blott en liten parvel, som låg ute i gräset och såg upp mot himlen, såg och såg och undrade och tänkte, tills jag brast i gråt. — Ack, om jag ändå visste, hurudant det är där uppe, där bakom, där borta, bortom sjön, bortom bergen, bortom horisonten! Mitt lilla barnahjärta var nära att brista av längtan.

Mina föräldrar.

Och Gud sen! Hurudan var Gud och var fanns han? Vem hade skapat Gud, och hurudant var det före Gud? Om jag ändå finge se någon av de små änglarna, som far och mor så ofta talade om, då skulle jag fråga dem och då skulle jag nog få veta det. Om jag frågade far eller mor, svarade de, att Gud varit av evighet. — Men före evigheten, hur var det då? Ja, då var det ingenting, sade de. Och härmed fick jag låta mig nöja, bäst jag ville.

Ledsamt nog har jag aldrig fått något tillfredsställande svar på många av mina barnsliga frågor, icke ens sedan jag försökt att lägga bort det barnsliga. Nu har jag måst nöja mig med att tro, att jag en gång skall få svar på alla mina frågor, och jag gläds i hoppet däråt. Underligt är det, att ju äldre jag blir, desto livligare stå mina barnsdomsminnen för mig, t. o. m. de allra första.

Mitt första minne är min första lek. Solen gassade varmt. Ute på den s. k. "mullbänken" satt en av mina äldre bröder och jag och lekte. Vi öste sand i ett bleckrör, men hur vi än öste, blev röret aldrig fullt. Sanden rann igenom, och den lille, knubbiga parveln hade så roligt, så roligt, tills mor ropade: "August, kom in min August!" August tultade in i bara skjortan, och så var det slut med min första lek, som lik en symbol till alla mina andra lekar rann bort i sanden, men ändå lämnade ett så outplånligt minne kvar.

Mitt andra minne handlar om en olycka och en radikal läkarkur. En min kusin, ungefär vid min ålder, var hemma och lekte med oss. Jag låg ute på "vedbacken" och skrapade ihop bark efter gårdsgårdsstörar. Jag hade handen på "huggkubben" och fick en stor hög bark över handen. Min kusin fick tag i den stora skräyxan, högg till i barkhögen. Jag ryckte till och fann till min förskräc-

kelse, att pekfingret var avhugget mellan de två första lederna. Blott en liten skinnremsa höll det kvar. Så väl, att han icke tog huvudet på mig i stället. Det var naturligt, att det blev skrik. Min kusin sprang sin väg i förskräckelsen. Far och mor rusade ut och buro in sin lille

Bäcken där grytan flöt.

gosse, från vars hand blodet forsade. Men tro ej, att jag bäddades ned och forslades till läkare, som skar bort fingertoppen. Nej, för ingen del. Sådant pjåsk bestod man sig icke med i vårt hem. Mor tvättade såret rent. Far skar av några små stickor, satte ihop fingret, spottade snus i såret, spjällkade och band om. Efter en tids förlopp var fingret läkt. Endast ett obetydligt ärr synes ännu.

När jag nu nedskriver dessa rader och påminner mig många andra faror och äventyr från min barndom, kommer jag ihåg, vad en mycket framstående och även prö-

vad kvinna säger i en bok: "Åja, tidigt konserverade saker stå sig längst."

Vårt gamla hem skulle byggas om. Under tiden skulle vi bo på andra sidan av den lilla muntra bäcken, som skiljer de två hemmanen åt, där vi bodde på den ena sidan och min farbror på den andra. Mina två bröder skulle bära en gryta till det nya hemmet. Jag sprang barfota, stundom före och stundom efter, slog kullerbyttor och hade roligt. Då vi kommo till bäcken, fingo pojkarna det infallet att taga med sig vatten i grytan. Då de släppt ned grytan i vattnet, fingo vi till vår stora förvåning se, att den flöt. Vi hoppade, skrattade och ropade på far:

— Pappa, pappa, grytan flyter, grytan flyter — järn flyter, och så tungt!

— Men pappa, hur kan järn flyta på vatten?

Så löste han det obegripliga problemet med att säga:

— Jo, det beror på, att grytan är ihålig.

— Ihålig!

Ännu obegripligare blev det, när han berättade, att stora fartyg av järn kunna flyta på vattnet. Med denna förklaring fick jag låta mig nöja, tills jag en tid därefter fick höra en kvinna fråga ett slags skollärare, som gick omkring i stugorna och läste med småbarn, hur en järnbåt kan flyta på vattnet.

— Jo, sade han, de fläta in massor av kork och binda utefter relingen på båten, och det gör, att den inte kan sjunka.

— Ja, svarade hon skrattande, så dum man kan vara. Man kan väl begripa, att järn annars inte kan flyta på vatten.

På tyngden av den vattenmassa, som en båt tränger undan, tänkte vare sig läraren eller lärjungen.

Förberedelse för livskallet.

REDAN som liten parvel såg jag med beundran upp till skolläraren, till och med till den här förut omnämnde, men naturligtvis mycket mera till "prästen".

Tänk om man kunde bli präst!

Jag såg prästen stå där framme vid altaret och vända sig, såg honom däruppe i predikstolen, hörde honom tala så högtidligt och beundrade honom. Jag satt tillsammans med far långt nere i kyrkan och härmade prästen.

Jag skulle bli präst. Men hur jag än beundrade honom och hur jag än längtade att bli präst eller skollärare, har jag inte blivit någondera delen. Det hjälpte icke, att jag föreställde mig alla stubbar, stenar och enbuskar i vår hage vara människor, för vilka jag så ofta predikade. — Vad blev jag då?

Hos några av mina släktingar fanns en liten flicka, som behövde tillsyn, och ehuru jag själv blott var ett litet barn, fick jag på min lott att se till henne. Jag minns ingenting av någon särskild betydelse från den tiden mer än det, att jag blev häftig en gång, då jag såg flickan taga en vattensko, med vilken hon öste gödselvatten. Jag ryckte sko-

Kongominnen

pan ifrån henne och rev henne i handen med en krok, som fanns i skopans skaft. Den lilla skrek, alla kommo ut och trätte på mig. Jag kan aldrig glömma denna min häftighet och följdén därav. Men det var en bra läxa för den, som ville bli präst och vårdare. Jag skulle lära mig

Floda herrgård i Västergötland.

att öva tålmod och vara barmhärtig. Det gick inte så lätt att bli präst. Då gick det betydligt lättare att bli *fåraherde*. Intet arbete har heller så fostrat mig för min senare kallelse som arbetet med mina kära får.

Patronessan Protzvitz på Floda herrgård skickade en gång bud med en min kusin, att "Anderses pojke i Björnås, han med de vita tänderna och de vackra ögonen", skulle komma fram till herrgården, ty hon ville tala vid honom. Helt naturligt blev det diskussion om vem av oss det kunde vara. Som den ene tycktes ha lika vita tänder och lika vackra ögon som den andre, var det icke lätt att avgöra, vem av oss patronessan avsett. Men då vi fingo

Förberedelser för livskallet

höra, var hon sett den yngling, hon ville tala med, förstodo vi, att det var mig hon åsyftade. Jag gick följaktligen till herrgården och åtog mig vården av hennes hundra får. I denna hjord fanns det stora kroknäsiga baggar med horn, som rullade sig kring öronen på dem.

Floda järnvägsstation.

Där fanns ock moderfår med små lamm, vilka de smekte så ömt, att det var rörande att se. Tog man dessa små och bar eller smekte dem, hade man strax mödrarna omkring sig.

Nog fingo fåren aga, då de gingo in på olovlig mark, men de vande sig vid min röst, så att var jag än stod och ropade på dem, kommo de genast, huru frestande det än kunde vara för dem att beta på det främmande fältet. Fastän de visste, att de fingo stryk av mig, kommo de likväl till mig, då jag ropade på dem. Men de visste ock, att de skulle få något gott. Jag delade med mig av mitt matförråd, som alltid var rikligt tilltaget. Dessutom bröt jag

ned löv, varav de fingo äta, så mycket de ville. Med en liten brödbit i handen eller en kvist med löv, kunde jag leda dem, vart jag ville. Som det var en rätt så lång väg till betesmarken, blevo lammen ofta trötta. De orkade icke med, utan jag måste bära dem, stundom två, tre stycken i sänder, då jag naturligtvis hade mödrarna så nära inpå mig, att jag knappast kom fram för dem.

Svårare blev det, då den stora baggen blev sjuk, och jag icke kunde bära den mer än några steg i sänder och slutligen måste släppa den, därför att jag var uttröttad. Då jag stod där och grät över min oförmåga, gingo fåren så tåligt omkring mig och väntade. Då det började mörkna, kom inspektoren och frågade, vad som fattades, eftersom jag icke kom hem med fåren. Då jag förklarade anledningen för honom, blev han så rörd, att han hade svårt att säga något. Han hjälpte mig, och från den dagen stod jag om möjligt ännu högre hos honom och kanske ännu mera hos fru Protzvit. Hon ville nödvändigt, att jag skulle stanna även den följande sommaren. Det var mig dock omöjligt, huvudsakligast därför att jag icke kunde fortsätta kamratskapet med den yngling, som vaktade kalvarna. Han var nämligen den i moraliskt avseende lägst stående människa jag någonsin träffat. Mitt liv stod ofta i fara, därför att jag icke ville följa honom i hans dårskaper.

Särskilt prisar jag mig lycklig över att jag under denna tid fick åtnjuta skolundervisning tillsammans med patrons tvenne döttrar. Varje afton måste vi in till fru Protzvit och läsa minst en timme. Och jag kände mig nära nog litet stolt över att ibland kunna svara bättre än hennes egna döttrar, vilket hon icke var sen att låta dem höra.

Förberedelser för livskallet

En gång frågade hon, varifrån jag fått min kristendoms-kunskap.

— Från hemmet, svarade jag.

— Ja, men vilka böcker har du läst?

Ladugårdsbyggnaden å Floda herrgård.

— Luthers postilla och Schartaus dubbla katekes, svarade jag.

— O, så roligt! Har du Schartaus katekes med dig då?

— Nej, jag fick inte taga den med.

— Då skall du få en av mig.

Sedan jag fått denna bok, fingo vi knoga värre. Jag hade då lätt för att läsa och fick mycket goda betyg av henne till prästen, för vilken jag "läste mig fram" följande år. Då vi inskrevos, hade jag icke ännu fyllt tretton år, varför jag icke skulle ha fått börja, men då prästen såg mina betyg och därtill kände mig från föregående år, då jag nästan varje dag mötte honom med min fårskock,

sade han: "Å, är det du, min lille gosse. Ja, då får du börja." Läsningen för prästen gick med glans.

Fåraherde blev jag icke på nytt och icke heller präst, även om jag alltfört kände mig dragen till denna gärning kanske kraftigare än tillförne. Jag blev i stället lantbrukare, grundläggare, murare, snickare och byggnadsarbetare. Och även om jag aldrig blev någon mästare i någonting, så var det dock en bra förberedelse för mitt blivande mångsyssleri. Jag tror ock, att Gud, som kände mig ända från min moders liv och i sin stora nåd lät mig bli missionär i Kongo, förutsåg, vad jag bäst behövde för denna uppgift. Så handlade han med mig i barmhärtighet, även om jag vid denna tid ännu icke kände honom av hjärtat.

Betala Herren dina löften.

DET kan komma omständigheter i livet, då till och med den icke troende ger Herren löften, vilka han sedan icke har varken mod eller kraft att betala utan verklig sinnesändring. Så var det med mig. Hur övertygad jag än var om sanningen och hur ofta jag än hörde Herrens röst under barn- och ungdomsåren, kom jag dock allt längre och längre bort från Herren. Hela livet lekte, och var skulle icke jag vara med?

Fastän jag avskydde både dryckenskap och svordomar, uppehöll jag mig dock ofta bland sådana kamrater, som både förtärde starka drycker och läto eder gå över sina läppar. Hur ofta jag led därav, vet endast Gud. Ibland fruktade jag, att Gud skulle straffa mig, och försökte därför att bliva bättre, men frestelserna voro för stora och motståndskraften var för liten. Det blev sämre i stället för bättre. Gud visste dock råd. Jag blev sjuk och fruktade det värsta. En natt kröp jag ur min säng och bad Gud, att han skulle göra mig frisk, varefter jag ville bli en annan människa. Gud hörde mig. Jag blev frisk, men mitt löfte förmådde jag dock icke hålla. Det värsta var,

Kongominnen

att jag var nära att bli en skrymtare i mina ansträngningar att bliva bättre.

Vid ett tillfälle då jag på nytt befann mig i dåligt sällskap, blev jag av ett par unga män behandlad på ett sådant sätt, att jag såg mera död än levande ut. En av mina

Distriktsföreståndare Aug. Hansson.

bröder fann mig då i ett dike. Jag hade inte mindre än sexton blödande sår i huvudet, och mina nya kläder voro sönderrivna. Jag har brukat säga, att djävulen körde alldeles för fort med mig. Denna gång körde han omkull med mig, varigenom jag fick en läxa, så att jag tröttnade både på honom och hans sällskap. Jag beslöt mig för att icke stanna i dessa bygder. Sedermera blev dock denna bygd

mitt första missionsfält. Den kom att ligga mig närmast om hjärtat, sedan jag där fått erfara den underbara frälsningens allt omskapande kraft, som förvandlar hatet till kärlek och fiender till vänner.

Genom Guds underbara skickelser kom jag att få plats hos f. d. distriktsföreståndare Aug. Hansson. I hans hem

Betala Herren dina löften

fick jag möta Gud i mitt tjugofemte år. Så snart vi spisat frukost den första morgonen jag var hos Hansson, reste jag mig för att gå till mitt arbete.

— Var så god och sitt stilla, sade Hansson då, vi brukar läsa ett Guds ord, innan vi gå till arbetet efter frukost.

Aug. Hanssons hem i St. Lundby.

— Se så, tänkte jag, där ha vi det.

Jag satte mig emellertid ner för att lyssna. Och — underbara stund! Under läsningen och bönen stod allt klart för mig. Jag insåg, att jag var en förlorad syndare. De övriga däremot — ack, så lyckliga de syntes mig vara!

Från den stunden var det klart för mig, att jag behövde bli frälst. Jag försökte att bli god, försökte bedja, besökte mötena och läste Guds ord, men ingenting tycktes hjälpa. Jag kände mig endast olycklig. Nu förstår jag emellertid, att vad som då skedde, var ett nödvändigt rothuggnings- och röjningsarbete, för att fältet skulle kun-

na besås. Många samtal hade jag både med Hansson och andra, såväl i hans hem som i andras. Men ingenting tycktes hjälpa.

— Du kanske är en kristen, fastän du inte vågar tro det, yttrade Hansson en gång till mig.

— Nej, svarade jag, antingen är jag ingen kristen eller också ljuger ni, då ni säga, att ni äro så saliga, så lyckliga och glada. Jag känner mig som den olycksaligaste människa på jorden.

— Nåja, svarade Hansson, då är det någonting, som hindrar. Och du skall komma ihåg, att det inte finns en så liten synd, att den kan få stå tillsammans med nåden.

På det ordet tänkte jag mycket och undrade, vad det innebar. Så kom jag ihåg en gammal skuld, som jag råkat i av rent slarv lika mycket från handelsmannens sida som från min egen. Denna skuld beslöt jag naturligtvis att betala vid första lägliga tillfälle. Det kom också. Men den gången var satan mig besvärlig. Ju närmare jag kom handelsboden, desto bättre tyckte jag mig själv behöva mina pengar. Det var så mycket jag var i behov av, att pengarna inte räckte till en tiondedel. Slutligen började jag springa och sprang ända tills jag kom fram till handelsboden. Jag skyndade mig in, tog upp tjugu kronor och bad att få betala.

— Du har ingen skuld här, sade handlanden. Han gick efter sin bok, slog upp den och sade: — Nej, den skulden betalade du den och den dagen.

— Jag har inte betalat den, försäkrade jag.

— Jo, se här, sade han och visade mig, att det var betalt.

Ja, det visste jag förut, att det stod så i boken, men skulden var likväl inte betald. Han ville icke tro, att han

Betala Herren dina löften

---

hade fel. Men jag försäkrade, att det var så och att jag nu ville betala. Jag lade fram pengarna och gick till allas förundran. Och glad var jag, även om jag ännu icke kände mig frigjord.

En söndag följde jag med ett par av mina vänner till "Plikten", där såväl de som jag hade släktingar. Dessa voro bland de allra första kristna i socknen. Barnen såväl som föräldrarna voro alla troende. Min kusin, det äldsta av barnen, tog fram sin gitarr och spelade den enkla sången: "Är jag i min stilla ensamhet". Under tiden han sjöng, gick det upp ljus för min själ, och en frälsningsfröjd genomströmmade hela min varelse. Min kusin uppmärksammade detta, lade ifrån sig gitarren, såg på mig och sade leende: "Men hör du August, är du frälst?"

Ja, Gud vare lov, jag var frälst och genomlycklig och kunde icke begripa vare sig mig själv eller andra, som kunnat gå främmande för Gud och leva utan frid i Kristus. Då nu jag kunnat bliva frälst, så menade jag, att också andra skulle kunna bliva det. Jag tog till uppgift att göra, vad jag kunde för de mina i mitt hem. Vi fingo ha möten där, och jag anskaffade predikanter, så ofta det lät sig göra. Min principal var även rätt ofta där. Översvallande glad var jag, då han en gång kom hem och talade om, att min syster kommit till tro på Gud. Ännu större blev glädjen, då mina två yngre bröder lämnade sig åt Gud, och en väckelse började i socknen. Nu blev det slut med danstillställningar och supgillen i trakten. I stället blev det sammankomster och lovsånger till Herrens ära.

Mitt första verksamhetsfält.

*K*ORT efter min omvändelse kallades jag att delta i söndagsskolan, vilket jag med glädje gjorde, även om jag kände mig både ovärdig och oduglig. Men Gud välsignade vårt arbete, och vi fingo se, att han kan använda de allra skröpligaste av sina redskap. Ofta kände jag en viss längtan att få resa ut till Kongo, men naturligtvis blott såsom praktisk arbetare. Men det kunde ju inte bli mer än en illusion. Jag hade ju inga utsikter att bli missionär. Även om alla dörrar voro stängda för mig, när det gällde missionsgårningen, kunde jag dock icke undkomma längtan att få bli till frälsning för något av Kongos barn.

En dag frågade mig min principal, Aug. Hansson, om jag aldrig känt mig manad att gå ut som missionär. På samma gång det klack till i mig, såg jag det så omöjligt, att jag tyckte detta blott verkade som ren ironi. Jag svarade honom, att jag visserligen skulle önska få offra mig för Kongo, men vad tjänade det till att tala därom, då det ju i alla fall vore omöjligt för mig att komma dit. Hansson hade nu kastat ut en gnista, och fnösket hade fattat eld, en eld, som icke var lätt att släcka.

Mitt första verksamhetsfält

Under en tid av omkring sex månader förföljde mig denna tanke — eller rättare min principals ord — "missionär". Tänk att få bära ut frälsningens budskap till ett folk, som icke kände det! Om det ändå finnes någon möjlighet att kunna förverkliga denna tanke! Då jag icke

Missionshuset i St. Lundby.

kunde finna någon ro för dessa tankar, måste jag tala med Hansson för att möjligen därigenom bliva befriad från dem. Jag sade honom, att det föreföll mig alldeles omöjligt att kunna komma till Kongo. Jag hade ju inga resurser, ingen utbildning, inga medel och var nära tjugusju år gammal.

— Det är ju sant, svarade Hansson, men har Gud kallat, så har han resurser och stora möjligheter.

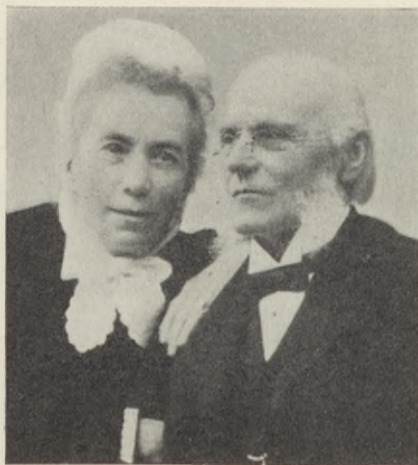
— Men hur skall jag få veta, om Gud har kallat, undrade jag.

— Känner du, att du vill offra dig för hedningarna i

Kongo för att för dem förkunna Kristus, så är det nog Guds vilja, och då har du att göra, vad på dig beror, och nog skall Gud göra, vad på honom beror.

— Nå — men vad har jag då att göra?

— Jo, det är naturligtvis det, att du lämnar in din an-

Direktör E. Rinman med fru.

sökan till missions-skolan, ser till, att någon ansvarar för ditt underhåll där, får betyg från församlingen, du tillhör o. s. v. Och så skall du komma ihåg, att vad du skall göra, det gör inte Gud.

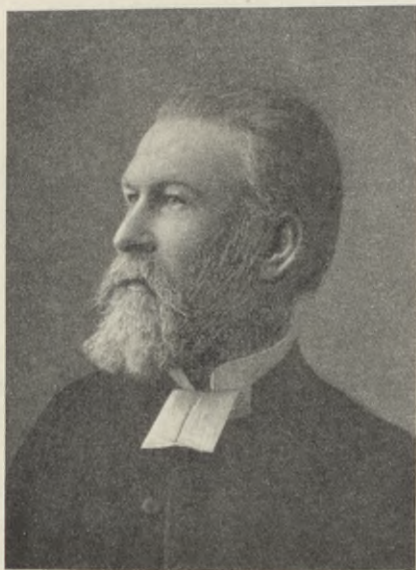
Nu började jag bedja Gud om visshet rörande hans vilja. Jag blev ock mer och mer viss om att det var hans vilja.

Så började jag samtala med en del andra personer, bland vilka må nämnas pastor Sam. A. Johansson och rektor O. Lundén, Göteborg, vilka båda uttryckte sin stora glädje över mina planer och understödde mig på allt sätt. Andra däremot, såsom kyrkoherde P. Lundén samt direktör Engelbrekt Rinman, avrådde mig lika bestämt, emedan de menade, att jag var alldeles för gammal och att jag aldrig skulle kunna taga någon examen. Deras mening betydde mycket för mig, helst som den understödde min egen tanke, att det aldrig skulle gå för mig. Men de förra uppmuntrade mig och manade mig att bara gå. Gud ville det!

Mitt första verksamhetsfält

Jag var en tid hos direktör Rinman, och jag satte ett oinskränkt förtroende till honom. Fastän han avrådde mig från att välja missionärens kall, prisar jag mig lycklig över att jag fick lära känna denna familj. Det hade stor betydelse för mitt andliga liv. Jag kom in i deras "bönering" och blev således föremål för deras allvarliga och trosstärkande böner varje dag. Vi brevväxlade sedan, så länge de levde. Deras brev voro sällan långa, men så oändligt mycket mera andligt djupa och sakrika. I och med dessa vänners bortgång, kände jag, att jag mistat något, som ingen annan kunnat ersätta. Sådana vänner äro oskattbara.

Kyrkoherde O. Lundén.

En fru på Hisingen, vars gård jag skötte en sommar, sökte på allt sätt avråda mig. Jag skulle få 40.000 kronor kontant och hela hennes gård, bara jag ville stanna hos henne, så länge hon levde. Hon visade mig på det i andligt avseende mörka Hisingen och ville bygga ett missionshus där, bara jag ville stanna. Pengarna frestade mig icke, men jag satte åter i fråga, om möjligen Gud ville,

Kongominnen

---

att jag skulle stanna och hjälpa henne. Jag svarade henne, att jag lagt mig på Herrens altare, att jag vore beroende av hans ledning och skulle göra, vad på mig berodde, och så skulle han göra, vad på honom berodde. Så gick det steg för steg, tills jag måste inlämna ansökan för inträde vid missionsskolan i Kristinehamn. Denna blev beviljad, och jag kom till skolan.

Missionsskolan i Kristinehamn.

*D*EN 1 september 1889 kom jag till missionskolan. Det första jag där fick lära var, att jag ingenting kunde. Och hade jag på förhand vetat, hur litet jag kunde, hade jag nog aldrig vågat sätta mig på skolbänken. Det gick icke på långt när så bra, som jag önskat, men ändå mycket bättre, än jag vågat hoppas.

En dag under vårterminen 1892 kom rektor Vikander in till Börrisson och mig på vårt rum och berättade, att vi hade föga utsikter att få resa ut till Kongo på minst tre år. Det var oerhört nedslående för oss, som båda brunno av längtan att få komma dit ut så snart som möjligt. Så mycket mera överväldigade av glädje blevo vi, när doktor E. J. Ekman blott några dagar senare kom in på vårt rum med ett brev i handen och tårar i ögonen. Han hade fått underrättelse om att ännu två Kongo-missionärer dött, och ville nu fråga, om vi skulle vilja avbryta våra studier och redan vid konferensen i juni avskiljas för missionen i Kongo för att sedan på hösten resa dit. Utan ringaste betänkande svarade vi, att vi stodo redo närhelst styrelsen ville sända oss. För det mördande Kongo-klimatet kände vi ingen fruktan.

Kongominnen

Vår utbildning var nog ganska minimal, jämförd med den, som nu erhålles, men så äro också fordringarna nu helt annorlunda, än vad de då voro.

I många avseenden hade vi en mycket förvänd uppfattning om Kongo, och därefter blev ock vår utrustning. I

Missionsskolan i Kristinehamn.

Kongo var det ju så hett, att man knappast kunde andas, och då var det ju bäst att vänja sig vid värmen hemma. Vi eldade, så att kakelugnen var nära glödhet, och det var så varmt i rummet, att håret fladdrade i hettan. Det enda goda detta hade med sig, synes mig vara, att vi fingo arbeta fullständigt ostörda av våra kamrater. De ville alls inte komma in till oss, sedan de en gång känt, hur varmt vi hade. Försökte sig någon på det, vände han ögonblickligen, slog igen dörren efter sig och försvann med ett "Usch!"

Vi hade ock hört, att man skulle äta kina för att rädda

Missionsskolan i Kristinehamn

---

sig från febrar, och då borde man ju vänja sig vid det i tid. Det skadade då åtminstone inte, sade någon, och så åto vi kina varenda dag. En elev fick en gång höra talar därom och ville smaka på denna medicin. Vi voro så hjärtans villiga att giva honom en försvarlig dosis. Han kastade den lös i munnen och började smacka på den. Någon minut senare gick han ut med det mest förvridna ansikte. Nästa gång vi träffade honom, såg han på oss.

— Stackars människor, sade han bara.

Vi skrattade.

Till vår utrustning hörde även tjocka underkläder och maggördlar av bästa jäger. Visserligen tyckte vi, att det stämde illa överens med talet om den oerhörda värmen därute, men det skulle ju vara så, och varför då resonera däremot.

Det var bråda dagar. Vi skulle läsa engelska och kikongo m. fl. ämnen, anskaffa utrustning och lära oss att fotografera. Den 15 december skulle vi lämna skolan.

Min första resa till Kongo.

*D*EN 19 december 1892 lämnade vi Stockholm. Jag for till mitt älskade föräldrahem, där man på kvällen anordnat avskedsfest för mig och där kära vänner, föräldrar och syskon samlades omkring mig och nedkallade Guds välsignelse över mig och mitt arbete för kommande dagar. Fabrikör U. Ulenius sade då:

— Jaså, det var du, som skulle bli vår missionär, varom vi bett Gud så många år.

Den 20 december lämnade jag mitt hem och reste över Göteborg till Malmö, där jag träffade mina reskamrater. Dessa voro Henning Skarp och Augusta Vaxgren, vilka reste ut till Kongo för andra gången, samt fru Skarp, Sofia Karlsson, A. Th. Strandman, P. O. Virén samt C. N. Börrisson, vilka liksom jag reste ut för första gången. Sedan vi spiset gemensam middag, gingo vi i många vänners sällskap till båten "Gefin", som förde oss över till Köpenhamn, där en broder Olsson mötte och hälsade oss välkomna. I hans och andra vänners sällskap tillbringade vi några timmar på ett missionshotell, där vi ock sammanträffade med Armenien-missionären Bauer och hans hust-

Min första resa till Kongo

ru. På kvällen följde vi med tåget till Korsör och därifrån med båt till Kiel, dit vi anlände följande morgon. Från Kiel begåvo vi oss sedan med tåg till Hamburg, dit vi ankommo den 21 december på morgonen.

På ångbåtskontoret fingo vi höra, att Kongobåten på grund av kolerafall i Hamburg blivit förbjuden att anlöpa en del platser utefter Afrikas kust och att den därför måste lossa en del last, som den redan intagit. På grund därav blev vår resa uppskjuten fyra dagar. Under tiden besökte vi en sjömanspastor S. O. A. Englund, tillhörande Evangeliska

Fosterlandsstiftelsen, vilken lät oss få en inblick i sitt viktiga missionsarbete. Vi följde honom

Henning Skarp med fru.

en dag till en båt, som just kommit in och fingo där se en del kvinnor formligen slåss om sjömännen. Pastor Englund höll sig även framme, lämnade ut adresser till sjömanshemmet och hälsade sjömännen hjärtligt välkomna dit. Många togo emot inbjudan, och vi hade ett mycket gott möte där på kvällen. På hemmet var det ljusst och varmt. Där fingo de läsa brev och tidningar, röka och

prata, dricka te, höra sång och musik samt korta vittnesbörd.

Den 24 december 1892 stego vi ombord på en liten ångare, som förde oss utför Elbe, vars spegelklara yta belystes av en strålände decembersol. Just som solen sänkte sig vid horisonten, lade vi till vid den stora ångaren "Gertrud Woerman", som skulle föra oss till det fjärran Afrika. Klockan fem på eftermiddagen lyftes ankaret, och båten började röra sig.

Vi stodo där tysta i stilla begrundan en liten stund. Vi undrade, vad framtiden skulle bära i sitt sköte. Börrisson och jag, som skulle dela hytt, gingo sedan ned för att ordna litet med vårt bagage. Så böjde vi våra knän och anbefalld oss åt Gud. Jag kände mig genomlycklig. Jag var ju på väg till mitt längtans mål.

Då vi sedan trädde in i den vackert dekorerade matsalen på vår ångare, fäste vi oss särskilt vid den vackra julgranen med dess många ljus. Bordet var dukat med "kräsliga" rätter. Bra men icke bäst! Efter måltiden gingo vi in i damsalongen, som ställts till vårt förfogande och där våra systrar dukat ett bord för vår egen räkning med de allra vackraste äpplen, med russin, nötter, karameller och andra gotter samt en stor mängd julklappar, allt gåvor från vänner i hemlandet. Vi läste, bådo och samtalade. Vi kände alla, att vi väl aldrig haft en lyckligare julafton.

På den tiden reste man ofta med tyska eller engelska lastbåtar, vilka togo sex å sju veckor på vägen. Biljettpriset blev på så sätt cirka femtiofem kronor mindre. Man såg då mera på pengarna än på tiden. De belgiska och franska postångare, som nu anlitas för missionärernas resor, äro helt naturligt i alla avseenden mera bekväma. Men man kan dock aldrig få se så mycket och ej heller

Min första resa till Kongo

---

lära så mycket av en resa med dessa ångare, som man kunde med de gamla båtarna. Vi lade till på icke mindre än trettiofyra platser utefter Afrikas kust. Vanligen gick båten under natten, varefter den låg i någon hamn och lossade eller lastade under dagen. Man hade då tillfälle att gå i land och hälsa på vid missionsstationer, tillhörande olika missionsällskap, och lära känna missionärer och deras olika arbetsmetoder.

En av de mest intressanta platserna under resan till Afrika är ön Teneriffa, en av de största bland Kanarieöarna, som ligga 1.962 engelska mil från Liverpool. Ön tillhör Spanien och har en befolkning på omkring 180.000 invånare.

I slutet av sjuttonde århundradet sände engelsmännen tvenne krigsfartyg till ön för att erövra denna. De misslyckades emellertid i sitt försök. De förlorade tvenne fanor, varjämte den sedan så ryktbare lord Nelson fick sin ena arm avskjuten. De båda fanorna förvaras i en av

Sofia Karlsson.

staden Santa Cruz' kyrkor, och spanjorerna äro mycket stolta över dessa segerbyten.

Staden Santa Cruz, som har 75.000 invånare, har ett ypperligt läge för handel och sjöfart men är ingalunda den vackraste platsen på ön. Besökande stanna i allmänhet icke där utan fara till Oratora, som ligger tjugosex engelska mil därifrån på södra kusten. En färd uppåt bergen bjuder på mycket vackra vyer. Där uppe ha en del européer låtit uppföra trevliga byggnader, omgivna av tropisk växtlighet. Högt över de andra bergstopparna höjer sig "Teneriffas pik", nära 13.000 fot hög med hjässan täckt av "evig" snö.

Lagona, som ligger en timmes väg från Santa Cruz, är säte för biskopen av Teneriffa. Där finnas några intressanta byggnader med historiska målningar och gravyrer samt ett bibliotek på omkring 20.000 band. Bland sevärdheterna må icke glömmas de många dragonträden, som finnas på ön, av vilka en del lära hava uppnått en alldeles enastående ålder.

Ön har ett härligt klimat, varför många sjuka och lidande människor resa dit för att återvinna sin hälsa. För många lyckas det ock. I vårt sällskap var det icke mindre än åtta stycken européer, som stannade där.

Bland de många platser, som jag hade tillfälle se utefter kusten, vill jag blott nämna några. En av dessa är Sierra Leone, en engelsk koloni och protektorat i övre Guinea, som ligger 3.162 engelska mil från Liverpool. Landet uppgives hava 1.500.000 innevånare, och staden Freetown är bebodd av cirka 90.000. För omkring ett hundra år sedan landsattes här, kanske mest genom drottning Victorias av England ingripande, en hel del frigivna slavar, dels från Amerika, dels från slavskepp, som infånga-

Min första resa till Kongo

des av engelsmännen. Några missionärer sändes dit, och de ha ingalunda arbetat förgäves. Där finnes nu en stor vacker protestantisk kyrka och en katolsk katedral. Större delen av innevånarna äro protestanter.

På båda sidor om staden finnas utomordentligt vackra

Foto: K. E. Laman.

En glimt av Teneriffa.

dalgångar, beväxta med palmer, mellan vilka taken av större och mindre hus skymta fram. På en av de höga kullarna ligga flera stora kaserner. I dessa voro vid tiden för vårt besök två Västindiska regementen förlagda jämte fyrahundra engelska soldater. Alla dessa hade varit i Ashante i början av året och intagit hela det rika Ashantedistriktet. På en av de höga kullarna voro uppkastade höga fästningsvallar, på vilka flera soldater ständigt gingo på vakt.

Kongominnen

Engelsmännen höllo just på att befästa Sierra Leone genom att bygga vidlyftiga fästningar och sända dit kanoner av grov kaliber. De väntade de dagarna dit femhundra arbetare från England. Meningen sades vara den att göra denna plats till ett Gibraltar, ifall Suezkanalen av någon anledning skulle bliva blockerad. En järnväg byggdes också inåt landet, huvudsakligast av militära skäl, såsom det troddes. Mitt käraste minne från denna plats är ett besök hos David Livingstones dotter och måg, vilka arbetade där som missionärer. Vid hågkomsten av Afrikas store apostel tyckte jag mig stå inför dem på heligt rum.

I Kamerun fingo vi göra bekantskap med det stora Baselska missionssällskapets grundläggare, Alfred Borner. Vi fingo ock hans sällskap till en annan plats vid kusten. Han stod då i begrepp att sända hem sin hustru och sitt yngsta barn. Tolv barn hade han förut hemma i Tyskland. De vistades på ett hem för missionärers barn, där hans äldsta dotter var föreståndarinna.

Liberia är en negerrepublik i övre Guinea och står sedan 1822 under protektorat av Nord-Amerikas Förenta Stater. Republiken har två miljoner innevånare och regeras av endast svarta från Amerika. Dit har ock inflyttat många från andra trakter, även från Kongo.

Vid Gabon tyckte vi oss vara i Europa igen. Där var en fregatt, som förvandlats till sjukhus, stenlagda gator och trottoarer, lyktor och spårvägar, hästar och fina åkdon, ridande soldater och fina tjänstemän, post- och telefonstationer. Och i hamnen låg en del av franska flottan. Den store afrikanske upptäcktsresanden, De Brazza, som var Stanley följaktig genom Afrika, härskade där som guvernör.

Min första resa till Kongo

Parisermissionen bedrev här verksamhet, men den hade för avsikt att draga sig upp emot norr, varför Svenska Missionsförbundet hälsades välkommet att fortsätta sin verksamhet så långt mot Gabon som möjligt. Vi ha alltså ett oerhört stort område att missionera på i Franska Kongo.

Vad som mest intresserade oss ifråga om den rika tropiska växtligheten på denna plats var den botaniska trädgården, vilken för att vara i Afrika var underbar. Jag fäste mig särskilt vid brödfrukträdet, kaffe- och kakaoträdet. Brödfrukträdet liknar delvis våra lindar. Löven likna dock närmast eklöven, både vad färg och form beträffa, fastän de äro mycket större. Frukterna äro stora och runda och innehålla ett viktigt näringsämne, vilket kan användas under åtta à nio månader av året. Frukterna avtagas omogna, skalas, styckas och stekas på heta stenar.

Kaffeträdet växer i fritt tillstånd ända till fyrtio fot högt. Vid plantagerna toppas plantan redan vid tre fots höjd och tillåtes icke att växa mer än upp till sex à åtta fots höjd, dels för att den skall slå ut så rikligt med grenar som möjligt, dels för att det skall gå lättare att plocka kaffet. Blommorna komma rikt gytttrade i bladvecken, äro vita och stjärnformiga med en alldeles särskilt fin och angenäm doft. Ett Liberia-kaffeträd kan vid god skörd giva cirka fyra kg. kaffe per år. Det lär finnas icke mindre än femtio olika slag av kaffebuskar.

Kakaoträdet blir, då det får växa fritt, cirka trettio fot högt. Blott några fot från marken skickar stammen ut grenar utan tecken till ledande stam. Grenarna utbreda sig omkring tio fot åt alla håll. Frukterna växa ut på stammen, ej på kvistarna, och äro omkring tjugo cm. långa.

och sju à åtta cm. i diameter. Kakaoträdet växer bäst nära kusten, kaffeträdet däremot lika bra inne i landet.

Fastän resan tog oss så lång tid, föreföll den mig aldrig långsam. Alltid var det något, som intresserade. Så sågo vi vid ett tillfälle ett par båtar kollidera. Vid ett annat tillfälle iakttog vi besättningsmännen, då de vid uppfirandet av båtens ankare fingo ett annat ankare med från djupet. Icke minst intressant var det att i hamnarna iakttaga de negrer, som i sina kanoter kommo ut till vår båt. Alla ville komma närmast intill trappan, dels för att få sälja sina varor, bestående av varjehanda frukter samt korgar, kalebasser, käppar och stavar etc., dels för att frakta passagerare i land. Det var skrik och bråk och även slagsmål. Någon gång stälpte de varandras kanoter, och stundom ramlade en hel del av dem i vattnet tillsammans med varorna.

Där föll en stackare i vattnet bland sina kalebasser och trasbylten, korgar, paddlar och öskärl. Men se, så flink han är! I en handvändning har han kanoten på rätt köl, fattar den i ena kanten och skjuter den fram och åter med en sådan fart, att vattnet forsar ur den i ett enda tag. Han slänger upp sina tillhörigheter i kanoten, och om några ögonblick är han själv åter i den. Då ger han sin konkurrent en örfil, så att denne ramlar ned i vattnet med sina tillhörigheter. Så är allt all right igen. Där kommer en svarting med en jämmerligt liten kanot, som är delvis fylld med vatten. Svartingen har brått. Han rycker sin halmhatt från huvudet, och i flygande fläng öser han med den vattnet ur kanoten. Passagerarna ombord kasta pengar i vattnet mitt ibland kanoterna. I samma ögonblick stupa alla svartingarna på huvudet ned i vattnet efter pengarna. Segerglada komma de upp igen med mynten.

Min första resa till Kongo

En hoppar upp i kanoten, sätter sig på kanten och tittar på sitt mynt. Så börjar han grimasera, håller upp myntet och ropar: "No good", varvid han ramlar baklänges i vattnet. Ett stormande jubel bland passagerarna, och en mängd andra mynt kastas ut till honom. Det var det han

Foto: Teofil Ceder.

Båten omsvärmad av infödingar i kanoter.

visste. Några svartingar komma ombord. En går omkring och hälsar så gemytligt på den ene efter den andre runt på däcket. Så i ett tag utdelar han en örfil, så att det ljungar efter det och går sedan lika gemytlig och hälsar på andra. Någon har stannat så länge ombord, att båten börjat gå. De rusa då till sina saker, kasta dem i sjön och hoppa sedan själva efter från denna väldiga höjd, söka reda på sina kanoter, samla ihop sina tillhörigheter och fara med dem mot land.

Stundom fingo vi roa oss med att iakttaga tusentals delfiner, som kommo rusande mot båten, under det de

hoppade högt i luften över och förbi varandra, alldeles som om de tävlat att komma först. Så rusade några av dem under båten till andra sidan, där de fortsatte att tävla med varandra och, som det ville synas, även med båten. Så kunde de följa med ett långt stycke, innan de tröttnade och blevo efter. Men vad kunde detta vara — ett berg mitt i havet. Rätt vad det var, såg man vattenstrålar sprutas högt i luften. Det var ju ett stim valar. Stundom kunde man få se en del stora hajar eller en mängd flygfiskar, som kommo upp ur vattnet och flögo längs med båten, stundom tvärs över densamma. Någon gång kunde till och med någon komma på däck, där den strax fångades och fick ligga till allmänt beskådande för att sedan serveras på bordet som en mycket smaklig rätt.

Vid tiden för min första resa till Kongo var det mycket få passagerare och sällan någon kvinna utom någon kvinnlig missionär och ännu mera sällan något barn. Nu för tiden ställer det sig helt annorlunda. Då gavs det tid och plats för bön och bibelsamtal, nu är varje plats upptagen. Därjämte är det så mycket skrik och oväsen, att det är mycket svårt att få tillräckligt lugn för sådan uppbyggelse. Vid de resor undertecknad varit med om från och till Kongo har dock intet fått hindra andaktsstunderna. Om man blott passar sig, så kan man nog få sig en stilla vrå. Går man blott direkt dit och slår upp sin bibel, får man i allmänhet vara ganska ostörd. Man bör blott taga mod till sig, läsa, bedja och sjunga utan hänsyn till vem som ser eller hör på. Man kan då ock få ständiga åhörare, även om de stå litet i skymundan. Vid ett sådant tillfälle kom en ung dansk man in till oss och satte sig. Jag tog mig då friheten fråga, om han hade lust att vara med oss vid våra andaktsstunder, i vilket fall vi skulle

Min första resa till Kongo

---

känna oss alldeles särskilt glada. Då kommo tårarna honom i ögonen. Han sade, att han hade känt ett riktigt behov därefter, och han skulle vara tacksam, om han finge vara med oss vid dessa stunder. En gång kom en fransman och bad att få tala med oss. Han sade, att han givit akt på huru glada och frimodiga vi varit under resan, huru vi läst och sjungit och spelat. Hur kunde detta vara fatt? Han hade aldrig sett de katolska prästerna göra så.

— Skillnaden är stor, och jag, sade han, är intresserad att finna orsaken därtill, Jag söker efter sanningen, och jag hoppas, att jag skall finna den.

Förr bestod lasten till stor del av sprit, krut och en hel mängd bytesvaror, ofta av allra sämsta slag. Ingen kunde väl då ens drömma om att bilar, flygmaskiner och radioapparater så snart skulle utgöra en så stor del av lasten, som nu är fallet.

Under min första resa ut läste jag igenom Onkel Toms stuga, skrev svensk-kifioti ordbok och kifioti-svensk, så långt jag hann. För Augusta Vaxgren läste vi nybörjare biblisk historia på kikongo några timmar om dagen. Arbetet har varit min lust, frisk och stark har jag varit, särskilt på resorna, så att jag kunnat arbeta, hur mycket jag velat. Därför har ock tiden gått fort, ofta alldeles för fort, har man tyckt.

På Kongofloden.

MEDAN man ännu är långt ute till havs, kan man förstå, att man närmar sig någon väldig flod, ty det blå havsvattnet börjar färgas brunt. Snart kan man ock se land och den vita husraden på den smala landtunga, som skiljer havet och floden åt. Båten signalerar efter lots, så att hela det väldiga skrovet darrar, och man fruktar, att trumhinnorna skola brista. Lotsen kommer, båten svänger in mot floden och land, och så fara vi in i en av världens största floder, den fjärde i ordningen, då det gäller längd; men den andra, då det gäller vattenmassa. Den är väldig, majestätisk, underbar, skräckinjagande.

De stora atlantångarna kunna gå upp i denna flod ända till Matadi. Men där är det stopp. Redan för mer än fyrahundra år sedan hade portugisiska sjöfarare varit här. Längre kommo de dock icke. Här i en klippa ha de inristat namn och årtal samt tecknat en sköld och ett kors m. m. Denna sträcka är etthundrafyrtio km. och är säkert den svåraste och farligaste men på samma gång kanske den mest intressanta delen av hela resan.

Vid mynningen lär floden vara omkring elva kilometer

På Kongofloden

---

bred. Där den är som smalast, torde den knappast överstiga två kilometer. Nedom Boma är den mycket osäker i farleden, ty där bildas ofta sandbankar. Icke så sällan stöter båten på en dylik. En gång då jag var med, stötte den emot en sådan sandbank, visserligen blott med högra

Foto: J. Hammar.

På Kongofloden.

sidan men så kraftigt, att alla, som sutto vid den vänstra sidan av borden — vi spisade nämligen frukost — fingo tallrikarna och dess innehåll över sig. Båten fortsatte emellertid efter denna krängning sin jämna gång, och vi kände oss glada. En annan gång stötte den på en sandbank så kraftigt, att den stannade. Med tanke på en sådan eventualitet hade man lossat en del av godset i tvenne pråmar, vilka fastgjorts vid den stora båten. Dessa fingo nu följa

med strömmen bakåt, så långt linorna räckte. Samtidigt slog båten back för full maskin. Vid det tredje försöket lyckades man ock få loss båten, så att den till vår stora glädje åter kunde försätta sin färd.

Vid några tillfällen diskuterade vi ombord, huruvida en del mindre öar flöto med strömmen eller om de stodo stilla. För vårt öga såg det nämligen ut, som om de alla flöto. Även om detta icke var överensstämmande med verkligheten vid detta tillfälle, inträffar det dock ibland, att små holmar kunna lösgöras och föras bort av den starka strömmen.

Kongofloden flyter majestätiskt fram, grönskan är rik året om, en del flodbäddar äro beväxta med skog och oge-nomträngliga snår, andra kala. Här och där ligger en liten by, i vilken några nästan nakna infödingar synas stå och beskåda vår båt. Ett och annat handelshus finnes också utefter floden.

Nu passera vi den s. k. "Fetisch Rock", fetischklippan. Att denna tillbedes kan man knappast förvåna sig över. Den stiger nästan lodrätt upp ur floden med sina mycket underliga formationer och ser riktigt mystisk ut.

Vi passera Kongos huvudstad Boma. En ångare ligger vid bryggan, varför vi måste lägga till ute i floden litet högre upp. Men se där! — Ett vrak med halva däcket över vattnet. Vad betyder det? Jo, i går inträffade en olycka. Det är vår systerbåt — Matadi — som låg här för lossning av gods. Ett krutförråd i fören hade fattat eld, och en explosion inträffade. Den var så stark, att båten sprängdes och sjönk. Blott en av de ombordvarande räddades till livet. Ett missionärspar, som befann sig nere i sin hytt, hade försökt komma ut men icke lyckats få upp dörren, varför även de drunknade. Den som

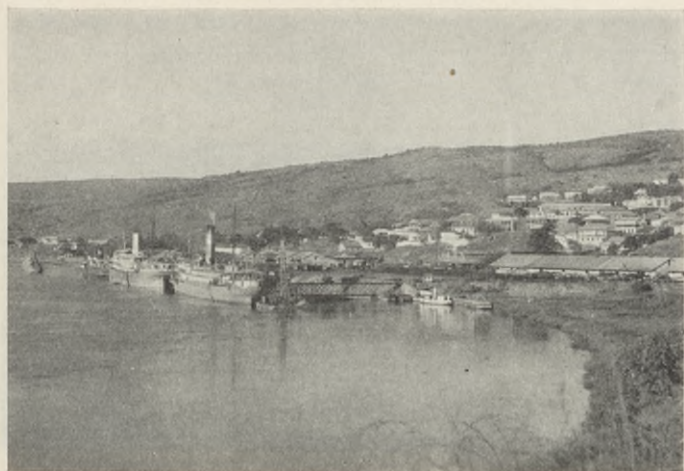

På Kongofloden

---

räddades tillhörde besättningen. Denne man låg och sov på en stor plåt på däck. Denna plåt jämte mannen slungades vid explosionen långt upp i staden. Mannen undkom på så sätt fullkomligt oskadd.

Vi gå i land och bjudas upp till Amerikanska allians-

Matadi hamn.

missionens station. Vi bese även guvernörens residens, vilket icke alls är så märkvärdigt. Det mest sevärda är för oss den botaniska trädgården. Där sätta vi oss en stund och njuta. Vår båt har sedan på sin fortsatta färd att passera det fruktansvärda passet Helvetesgrytan, vilket åtminstone delvis gör skäl för sitt namn. Här är floden smalast och forsen starkast. Här snurra och sjuda virvlarna med sådan kraft, att de förmå vända vilken båt som helst. Mindre båtar och kanoter dragas lätt ner i djupet och försvinna. Mer än en gång ha båtar blivit stå-

Kongominnen

ende här i timal. Alla deras försök att arbeta sig genom forsen ha misslyckats. De ha måst vända tillbaka till Boma för att lossa en del av lasten och så åter försöka.

En gång vofo vi så nära att misslyckas, att väl knappast någon av passagerarna vågade hoppas på räddning.

Foto: J. Hammar.

Arbetarebostäder i Matadi.

Båten lade sig på tvären och ville icke lyda roder. Den gled oemotståndligt mot klipporna i land och började dessutom lägga sig på sidan. I sista ögonblicket började den äntligen lyda rodret. Den vände fören mot de brusande vattenmassorna och skred sakta framåt. Att vi alla drogo en lättnadens suck var helt naturligt.

Nu syns Matadi! Det är målet för vår sjöresa. Det ena lilla strandpartiet träder fram efter det andra.

Se där är Londe! Och den svenska flaggan! Sverige, Sverige, fosterland!

På Kongofloden

Båten ökar farten, sedan den kommit igenom det svåra passet, och snart äro vi framme vid Matadi hamn.

Matadi! En hamnstad i Kongo. Nog märks det, att man är i Kongo. Hela staden liknar nära nog ett uselt stenkummel vid ett träsk. Ovanför detta kummel ligga några kåkar, som skola föreställa hus, fastän inte en enda av dem liknar en människoboning. De äro uppförda av sten, lådbräder, plåtbitar, gräs och jag vet icke vad allt. Ingen väg leder dit upp. Människorna få klättra över stenarna bäst de kunna. Ingen sundhetspolis finnes annat än en och annan svart gris. En nästan olidlig lukt tränger sig på en.

Vid denna tid fanns ingen järnväg i Kongo, alltså ingen järnvägsstation i Matadi. Ingen post, ingen telegraf, endast ett hotell samt ett och annat handelshus.

Numera är Matadi en storstad med ordnade gator, stora handelshus, stor hamn, skolhus och polisväsen, banker och åtta särskilda stadsdelar för de svarta.

”Tata Mayedo.”

(K. J. Pettersson.)

TATA Mayedo var infödingarnas namn på missionär K. J. Pettersson. Det betyder ”Fader Skägg” och var en anspelning på hans stora skägg.

K. J. Pettersson var den förste av Svenska Missionsförbundets missionärer, som jag träffade i Kongo. Han mötte oss vid båten, vilken kom tidigare, än man väntat. Pettersson kunde inte taga emot oss för natten, utan bad kaptenen, att vi skulle få ligga ombord, vilket denne välvilligt beviljade. Till supén ombord inbjöds även Pettersson.

Följande morgon hälsades vi välkomna vid vårt vackra Londe, vilket sedan ofta fått heta ”Matadi pärla” eller ”Kongos paradis”. Namnet Londe betyder viloplats. Pettersson hade då varit i Kongo blott sex månader, men han hade redan utfört ett så omfattande arbete, att man hade svårt att tro sina egna ögon, då man såg det.

Som vi hade att vänta en karavan inifrån landet, fingo vi några dagar på oss i Londe, varvid vi ock erhöilo tillfälle att bättre lära känna denne för oss så store man. Vi

funno honom vara gladlynt och humoristisk, initiativkraftig och arbetsam med mycket utpräglade praktiska anlag. Han visade sig ock vara i besittning av stor originalitet samt vara synnerligen djärv med stor lust för äventyr. Jag beundrade honom från första början. Alla lydde honom utan gensägelse.

Pettersson hade en hel del arbetare, s. k. krumän, över vilka han hade en kapita. Denne var ansvarig för allt arbete. Kapitan fick alltid en skriftlig tillsägelse om vad var och en skulle göra eller hur många det skulle vara för det ena och andra arbetet. Sedan övervakade han, att denna tillsägelse blev åttlydd. Om någon fuskat, ropade Pettersson in sin kapita och höll råfst med honom om saken.

Missionär K. J. Pettersson.

Pettersson hade en gång sagt till kapitan, att han skulle taga dagsverksboken från en arbetare, som inte skötte sig. Denne hade då svarat på sin kru-engelska: "No, no master Pettersson, jou hav no to chop his bok, but bit him plenty good, to much good", vilket ordagrant betyder: "Nej, herr Pettersson, ni må inte äta hans bok men slå

to arbeta

honom duktigt, alltför mycket duktigt." Pettersson skämtade ofta med detta svar.

Detta Petterssons sätt att leda arbetet var alldeles förträffligt. Arbetsledaren måste själv veta, vad som skall göras, hur det skall göras och vem som skall göra det ena eller andra. Men han måste även se till, att arbetet blir utfört.

Då Börrisson, Wirén och jag strax höggo i med arbeten, gladdede det Pettersson uppriktigt, och han spådde, att vi skulle bli "långlivade" i Kongo och få uträtta mycket där. Han var även mycket intresserad av att få se våra fotografikameror, då han fick kännedom om att vi fuskade litet i fotografyrket. När han så fick se våra kameror, skrattade han och förklarade för oss, att han inte var rädd för att tävla med oss. Vi gävo honom ock rätt häri, ty han var på sin tid utan gensägelse vår bästa fotograf i Kongo. Han har i icke ringa grad även genom denna sin konst bidragit till att sprida kunskap om Kongo och om missionsarbetet där.

— — —

Pettersson var en gentleman. Han stod högt hos alla i Matadi. Han var ytterst försiktig, så att ingen skulle kunna få någon anmärkning på honom. Han var helt enkelt en underbar person, lugn och trygg, som om ingenting i världen skulle kunna irritera honom. Allt arbete, han hade att lägga hand vid, gick dock med en sådan fart, att man förvånades. Vid Londe måste han till stor del utföra det mesta arbetet själv, alldenstund inga vita arbetare funnos att tillgå. Han uppförde missionens byggnader, skötte transporten för tvenne missionssällskap och hade dessutom mycket skrivarbete. Han hade som ordspråk: "Vad du lika bra kan göra i morgon, skall du icke göra i dag".

"Tata Mayo"

Detta har blivit misstytt. Han gjorde själv "i dag", vad han lika bra kunnat göra "i morgon". Rätt betecknande är det yttrande, som Stanley fällt om honom, sedan denne varit i tillfälle iakttaga det arbete, han utfört.

— Om jag hade en enda sådan man i min expedition,

Vårt vackra Londe.

yttrade han, skulle jag strax ställa om, att han fick guldmedalj.

Pettersson var den förste europé, som fick löfte att bygga vid Equatorville i Övre Kongo. Därefter fortsatte han med byggnadsarbeten vid Leopoldville, Lukunga, Ngoma, Mukimbungu, Kibunzi och Londe. Han var intresserad för allting och försökte sig på allt, som han ansåg kunna vara till någon nytta. På hans initiativ anskaffades en stor järnbåt för fraktning av gods och en cirkelsåg för sågning av timmer. Under hans ledning påbörjades även tegel-

m. A. Thore 57

slagning, ett företag, som dock icke från början gav önskat resultat. Detta nedslog dock icke Petterssons mod. Han uppförde det första tegelhuset i Kongo och grundlade det första tryckeriet där.

I allt var Pettersson den store föregångsmannen. Han var boktryckare och bokbindare. Han var även författare på både vers och prosa. Icke mindre än tjugutre sånger på Kongo-språket härleda sig från hans penna. Anmärkningsvärt är, att dessa sånger än i dag sjungas med stor glädje, fastän den kristna sångsamlingen under den senare tiden utökats rätt väsentligt. Anledningen härtill är tvivelsutan att söka dels däri, att han lyckats få lämpliga melodier, dels däri att han skrivit över speciella ämnen, passande för olika tillfällen. Att dessa sånger med förkärlek användas vid Kibunzi, torde huvudsakligen bero på att Pettersson där var den store hövdingen, som alla ärade, älskade och vördade.

Pettersson var en fader, till vilken man gärna såg upp och vars råd man icke ville förakta. Vid våra konferenser förde han klubban. Hans ord fällde ofta utslaget. Jag skall aldrig glömma de ord, han fällde vid en av våra konferenser. Det hade satts ifråga, huruvida det vore riktigt, att nordbor, som icke kunde tåla Kongos klimat, reste dit. Denna fråga hade kommit upp på grund av att icke mindre än sju av våra missionärer dött under ett enda år. Stämningen vid konferensen var rätt tryckt. Sedan flera av de närvarande yttrat sig, sade Pettersson:

— Bröder, det låter nära nog, som om ni satte ifråga, huruvida vi skola fortsätta vårt arbete i Kongo eller ej. Bröder, må sådana tankar fara en gång för alla! Det har aldrig ännu fallit mig in att hysa en sådan tanke. Om jag dör tio år förr eller senare, vad gör det mig? Om jag

"Tata Mayo"

---

dör här eller hemma i Sverige, vad gör det? Nej bröder, låt oss komma ihåg, att det är Gud, som kallat oss. Sedan blir det hans sak att låta oss leva, så länge han vill.

Detta Petterssons yttrande verkade underbart upplivande, och konferensen fortsatte i hoppets tecken.

Med svarta följeslagare.

Som ett exempel på Petterssons lugn och tålamod vill jag berätta följande.

En gång när han skulle gå den långa vägen till Matadi, kommo icke bärarna på avtalad tid. Pettersson hade packat, vad han behövde taga med sig, och var beredd att starta redan tidigt följande morgon. Han var tidigt uppe. Lugnt satte han sig gränsle på en stol i dörren till matsalen och väntade på bärarna, men de syntes icke till. Då frukosten var färdig, satte sig Pettersson till bords tillsammans med oss, varvid han helt lugnt anmärkte:

— Det här var ju lika bra som att sitta någonstans utefter vägen.

Då vi slutat vår måltid, vände sig Pettersson åter på sin stol och satte sig att se ut genom den öppna dörren. Det blev emellertid lång väntan. Han fick både dricka förmiddagskaffe och äta middag tillsammans med oss utan att några bärare kommo. På min fråga, om han ännu icke vore färdig för sin resa till Matadi, svarade han skämtsamt:

— Det har jag varit länge, men det här går ju också bra.

Vi voro ofta tillsammans ute på vägarna än till Matadi, än till konferenser och på undersökningsresor. Alltid gingo vi då till fots. Då Pettersson blev trött, brukade han lägga sig på rygg med benen uppresta mot någon träd-stam. "Man skall aldrig stå, då man kan få sitta, och aldrig sitta, då man kan få ligga", brukade han säga. I denna ställning låg han, tills jag hade maten färdig. Vanligen fick jag truga honom rätt mycket, innan han började äta. "Jag är trött", var hans stående förklaring. Jag brukade då räcka honom maten, och han började äta i den ställning han låg. Om en stund reste han sig och åt med strykande aptit, varpå han ofta kunde yttra: "Ja, nu känns det litet bättre". Sådana yttranden från Petterssons mun togos upp och blevo efter hand till ordstäv, vilka beredde stor munterhet för många.

Då hans bärare vid ett tillfälle ville fortsätta sin väg utan att rasta vid ett vatten, sade han "Kulula moyo" (ordagrant: Sänk magen). Då de likväl visade sig ivriga att få fortsätta, såg Pettersson på dem, såsom endast han kunde göra, och fortsatte:

— Kulula moyo! Vava tuna dia ye nwa ye yanga-

lala (= Lugna er! Här skola vi äta och dricka och fröjdas).

Bärarna skrattade åt hans infall, kastade ned sina bördor, lade sig själva på marken och upprepade oupphörligt dessa hans ord och fortplantade dem sedan vidare.

Då några lärare och en del församlingsmedlemmar vid ett tillfälle enats om att begära skilsmässa från sina hustrur, vilka de sade vara "ma kiambi" (= ett ont) och vilka de beskyllde för allt möjligt "ont", satt Pettersson tyst och hörde på deras framställning, tills de slutligen frågade, om han inte skulle lämna något svar.

— Jo, men vad vill ni då egentligen?

— Vi vilja skiljas, svarade de.

— Ne-ej, sade han.

— Vad skola vi då göra? undrade de.

— Vibidila, kom svaret.

— Vibidila, ntama kwa tuna vibidila (= Ha tålamod, huru länge skola vi ha tålamod)?

— Nate ye kuna mfwilu (= Ända tills ni dö), svarade Pettersson leende.

Det var det enda svar han gav dem, och med detta måste de gå. Då de kommit ut, skrattade de, slogo ihop sina händer och härmade honom.

— Nate ye kuna mfwilu, glömde de aldrig.

Pettersson var godhjärtad, hjälpsam och ärlig. Då jag skulle övertaga hans arbete vid Kibunzi, sade han:

— Du skall finna, att en del stå i skuld här. Om de icke betala, så debitera mig därför.

Med sådana personer är det alltid roligt att ha att göra.

Pettersson hade friköpt en slavgosse, som hette Mayala. Denne blev med tiden hans tjänare, förste dopkandidat, församlingsmedlem och evangelist. Om Mayalas

10 [Signature] 10 61 stehin
10 [Signature]

dop skrev Pettersson ett brev, vilket gladdde missionsvännerna i hemlandet mera, än då vi sedan skrivit om dop i hundratal.

Någon småaktighet eller någon skymt av girighet kunde man aldrig spåra hos Pettersson. Han tålde icke heller att se något sådant hos andra. Den här omnämnde Mayala hade även han friköpt en slavgosse, vilken med tiden blev lärare vid Kibunzi. Hans namn var Nkambulu. Då Pettersson vid ett tillfälle skulle hugga tag i en råtta, råkade han med ett grässtrå såra Nkambulus ena öga, så att denne sedan förlorade synförmågan. Jag hade icke förut kunnat tänka mig, att Pettersson skulle kunna gråta, men fick nu se honom i en sådan situation. Han grät bittert och hade väl velat giva hälften av allt han ägde, om han kunnat göra det gjorda om intet. Då sedan Mayala några dagar efteråt kom till Pettersson och begärde, att denne skulle betala för Nkambulus öga, gav Pettersson honom en blick så genomträngande, att jag förvånade mig över, att Mayala vågade stanna.

— Varför skall du ha betalt för Nkambulus öga? undrade Pettersson.

— Det är väl jag, som äger honom, svarade han.

— Men vet du, vem som äger dig? frågade Pettersson och gav honom en ny genomträngande blick, så att Mayala skyndsamt lämnade rummet.

Vid uppförandet av Kibunzi kyrka, stod Pettersson själv på murarställningen dagarna i ända. Jag hade fått på min lott att sköta träarbetet, vilket även omfattade timmerhuggning i skogen samt hemforsling av virket. Därvid hade jag att slita som en slav i mitt anletes svett från morgon till kväll. Jag kunde inte tänka mig, att detta skulle innebära någon direkt fara för min hälsa. Petters-

son arbetade hårt, varför skulle då inte jag kunna göra på samma sätt? Han hade dock hunnit bli acklimatiserad, vilket icke jag var, och följderna visade sig. Efter omkring ett års vistelse på platsen råkade jag ut för en en- vis feber, vilken regelbundet återkom var åttonde dag.

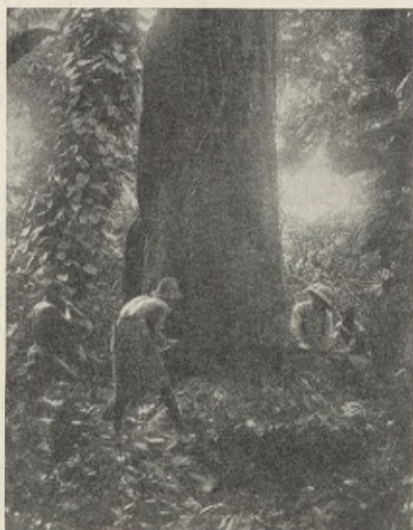
Febern var mycket våldsam men varade blott ett dygn. Pettersson hade vid denna tid återvänt till Londe, och vi brev- växlade ofta. Jag meddelade honom då om min sjukdom, varpå han svarade:

— Min käre bro- der, det var sorg- ligt, att du efter en så storslagen början skulle få en sådan feber. Men fall nu ned på dina knän in- för Gud och bed ho- nom om förlåtelse

för din dårskap och lova honom, att du aldrig skall bära dig åt så mera.

Som jag väl kände Pettersson, tackade jag honom upp- riktigt för hans faderliga förmaning. Dock tyckte jag, att han bort säga ett ord därom, då han såg mig i mitt stränga arbete.

Aldrig hörde jag Pettersson säga något obetänksamt. Aldrig sade han något ofördelaktigt om någon människa,

I kast med en skogsjätte.

fastän han stundom fick öva stort tålamod. Någon ville vid ett tillfälle beklaga honom, men han svarade blott:

— Det blir nog bra, bara Han får styra.

Pauli ord i 2 Kor. 11:23—28 kan i viss mån äga sin tillämpning på missionär K. J. Pettersson, ty han var "i dödsnöd, ofta ute på resor, i faror på floder, i faror bland rövare, i faror bland hedningar, i faror i städer och öknar, allt under arbete och möda, under mångfaldiga vikor, i hunger och törst och även i att hava omsorg om församlingen."

Aldrig hörde man honom klaga. Om alla sina vedermodor talade han blott med glädje och entusiasm. Vårt kamratskap var naturligt, ja mönstergillt. Själv var han naturlig i allt.

En äventyrlig resa.

DA den karavan, på vilken vi väntade, äntligen kom, gjorde vi oss genast i ordning att starta. Denna karavan räknade icke mindre än åttiotvå man.

Men vår färdekamrat Sofia Karlsson låg sjuk i feber. Skulle hon kunna tagas med? Det blev för oss en allvarlig fråga. Att lämna henne kvar i Londe lämpade sig icke. Vi måste därför försöka taga henne med.

— Tubisi Diadia, tuala båta (Vi äro Diadia-bor. Ro hit med båten)! skreko bärarna.

Snart befunno vi oss alla i båten, som roddes av fyra svartingar. Ytterligare en båt fylldes av lådor med matvaror, husgerådssaker m. m.

Då vi kommit över floden, fördelades bärarna. Var och en av de kvinnliga missionärerna fick sin bärmatta med sex bärare. Vårt sällskap utgjordes av missionär och fru Skarp, Augusta Vaxgren, Sofia Karlsson, C. N. Börri-son, P. O. Wirén samt författaren. Alla bärarna föreföllo glada med undantag av dem, som buro fröken Karlsson. De kände sig missräknade och förargade. Det var icke nog med att hon var tung, utan hon var även sjuk,

Kongominnen

varför de måste bära henne även uppför de branta backar, vilka man annars har nog av att gå uppför utan börda. Jag medförde en stor dubbelhalsad gitarr i en bleck-

Missionär C. N. Börrisson.

låda, vilken jag helst hade önskat bära själv. Pettersson rådde mig emellertid att överlämna den åt någon bärare. Jag fann ock efterhand, att detta Petterssons råd var välbetänkt. Det är påfrestande nog för en europé att bära på sin egen stoffhydda i Kongo.

För fröken Karlsson var denna resa ytterst besvärlig. Hon hade ganska hög feber. Dessutom led hon av att se de stackars bärarna knoga på sin börda i de svåra backarna samt att höra

deras ständiga knot och jämmer utan att kunna göra något för att lindra deras arbete. Fröken Vaxgren däremot ville alls inte stanna i sin bärmatta, vilket gjorde det ännu svårare för både fröken Karlsson och hennes bärare.

Även fröken Vaxgrens bärare voro mycket elaka. An-

En äventyrlig resa

tingen skyndade de så långt i förväg, att hon hade svårt att hinna upp dem, eller ock drogo de sig så långt efter, att hon icke ansåg sig kunna vänta på dem.

På kvällen kommo vi till en plats vid namn Ngangila, där det fanns en amerikansk missionsstation. Vi hälsades varmt välkomna dit och undfägnades rikligt. Fröken Sofia Karlsson måste dock strax intaga sängen, en ledsam början i Kongo. Följande morgon var även Börrisson sjuk i feber. Han fick då taga fröken Karlssons bärmatta, och hon fick stanna kvar på den amerikanska missionsstationen.

Följande dag insjuknade även Wirén i feber. Han måste då låna fröken Vaxgrens bärmatta. Hon fick nu tillfälle att tillfredsställa sin önskan att gå hela vägen.

Det var icke lätt för de sjuka under denna färd. Stundom var det hart när omöjligt för dem att kunna ligga kvar i bärmattan. Detta var isynnerhet fallet, då färden gick över något vattendrag, av vilka flera hade mycket branta bräddar. Då bärarna stego nedför den branta flod-

Missionär P. O. Wirén.

stranden, riskerade den sjuke att falla ur mattan. Så inträffade det vid ett tillfälle, att Börrisson höll på att stupa på huvudet i vattnet. Bärarna voro stundom förargade, stundom skrattade de. Då de sjuka icke fingo intaga någon som helst föda, blevo de efterhand hungriga. Dessutom kände de sig mycket trötta. Båda lågo och filosoferade över, varför man inte kunde färdas med båt på floden. Att taga sig fram på dessa stigar i Kongo är i sanning ingen lätt sak, icke ens då man är frisk. Särskilt svårt är det i regntiden, såsom nu var fallet. Så hade vi att vada i vatten tre timmar i sträck under vår vandring genom Nguludalen.

Då vi skulle slå läger i skogen, fingo vi se ett svart moln stiga upp vid horisonten. Att slå läger i skogen under sådana förhållanden var riskabelt nog. Man hade ju att vänta åska. Bland bärarna var en avgudapräst. Denne tog vid ifrågavarande tillfälle fram sin "gud", pekade med den mot molnen, gestikulerade åt höger och vänster och befallde molnen försvinna. Skarp framhöll för honom, att detta icke var något att räkna med. Härpå svarade avgudaprästen, att det icke var för sin egen skull utan för vår, som han gjorde så. Märkvärdigt nog kom icke heller något regn. Vi tackade vår Gud därför, men avgudaprästen trodde, att det var han, som avvärjt regnet.

Under vår färd från Matadi möttes vi av ett brev från Nsanga i vilket vi inbjödos att komma dit. Brevskrivaren önskade, att vi skulle ha ett möte med folket i Nsanga. Vi antogo inbjudan och begåvo oss dit, vilket vi icke ångrade.

Kiananwa mötte oss på vägen med hela sin pojkskara och hälsade oss välkomna. Kiananwa är en riktig eldsjäl. Han var vid denna tid omkring tjugu år gammal och hade

MS.
evangelisten / Joh. Marc

varit missionär Skarps högra hand, hans mest intime vän och medhjälpare. Det var rent gripande att bevittna deras möte. Skarp omfamnade Kiananwa och höll honom länge i sina armar. Ynglingen betraktade Skarp som sin fader och store hövding, som icke kunde överträffas av någon. Då ett sådant förhållande är

rådande mellan missionären och hans medhjälpare, har missionären stora möjligheter att lyckas i sitt arbete. Vad han säger och gör inför evangelisterna, delgiva dessa folket.

Den gamle hövdingen Makayi kom även han, ståtlig och ärevördig, oss till mötes. Han hälsade på ett sådant sätt, att man förstod, att han tyckte sig själv vara

något märkvärdigt. Som gåva till den store vite hövdingen medförde han höns, bananer m. m. Makayi granskade noga den store hövdingens "baleke" (yngre syskon). Särskilt iakttog han de kvinnliga missionärerna. Han var ock intresserad av våra bössor. Då Skarp sade sig vilja giva honom en gengåva, förklarade han, att det inte vore behöfligt, men att han gärna kunde sälja en vit kvinna och en bössa till honom, ty det vore det enda, som han skulle rik-

Evangelisten Kiananwa.

tigt tycka om. Skarp förklarade, att det vore det sämsta han kunde få, ty han förstode sig icke på någondera.

På kvällen hade vi i Nsanga ett gott möte, vid vilket vi alla fingo avlägga ett vittnesbörd om vår Gud. Av byggnaderna i Nsanga tilldrog sig skolhuset vår uppmärksamhet. Detta var uppfört av resvirke, på vilket man spikat palmgrenar. Dessa grenar voro ända till tio meter långa, rätt jämntjocka och kvistfria, släta och blanka, så att de bildade en utmärkt vägg. Huset inrymde en stor skolsal samt ett rum för läraren. Missionär Magnus Rangström hade uppfört detta skolhus. Han och hans fru hade ock bott här en tid. Det arbete de utfört under sin vistelse på denna plats hade icke varit utan frukt. Vid denna tid brukade infödingarna vanligen springa till skogs, så snart utlänningar visade sig i byarna. Så skedde dock icke här. De stannade i stället kvar och hälsade oss välkomna, då vi kommo.

Missionär Rangström arbetade i Kongo under tre och ett halvt års tid. Han var en god missionär, varför hans arbetsdag mänskligt sett blev alldeles för kort.

Från Nsanga fortsatte vi vår färd till Diadia, där vi hälsades välkomna av missionär och fru Sjöholm.

Mitt blivande arbetsfält i Kongo.

DET hade blivit bestämt på årskonferensen i Kongo, att Lovisa och Henning Skarp samt P. O. Wirén skulle stationeras vid Diadia, C. N. Börrison vid Mukimbungu, Augusta Vaxgren vid Nganda, Sofia Karlsson och jag vid Kibunzi.

Missionär Laman, som vid denna tid hade sitt arbete förlagt till Kibunzi, hade kommit till Diadia för att möta oss. Som vi tvingats lämna fröken Karlsson kvar vid Ngangila, fick Laman endast mig med till sin station. Vi hade beräknat att stanna en dag i Diadia, men på Lamans förslag startade vi därifrån redan följande dag.

Fastän Laman skyndade på allt han förmådde, blev det dock kväll, innan vi kommo fram till Kibunzi.

Ett sådant oväsen! Infödingarna tjöto, skreko och ropade, så att man kunde rent av förlora hörseln. Det var deras "tata" (fader), som kom. Deras "tata" har jag också fått vara under den största delen av min tid i Kongo.

Jag hade alltså kommit till Kibunzi och blivit hjärtligt mottagen.

6) Mi jomstet

Kongominnen

Hurudant såg då detta Kibunzi ut? Mitt på planen stod ett boningshus. I vinkel med detta till höger låg ett annat boningshus. Till vänster fanns ett tryckeri och en flygelbyggnad. Mitt framför huvudbyggnaden reste sig ett magasin av plåt. Boningshusen voro uppförda av resvirke och lera samt försedda med grästak, vilka gingo långt utanför väggarna för att skydda mot regn.

Båda boningshusen voro fullkomligt lika. I mitten fanns en matsal, ett rum med badrum å ena sidan samt två små rum och badrum å den andra. Väggarna mellan rummen voro uppförda i jämnhöjd med ytterväggarna. Under det stora grästaket hade man spikat upp mattor, vilket i själva verket var ett "oting". Visserligen gävo de rummet ett bättre utseende, men bakom dem gömde sig tusentals flädermöss, vilka under dagen höllo konserter och dessutom bidrogo till att förpesta rummet. Jag led ohyggligt av dessa djur och funderade mycket på, hur jag skulle kunna bli av med dem. Så fick jag en dag en idé. Jag tog ett gammalt myggnät och satte för en av öppningarna i taket, där de brukade flyga ut på kvällarna. Jag hade gjort en fälla, och i denna fångade jag på en gång ett par hundra, vilka jag dränkte i en vattenhink. Men vad förslog detta bland så många. De hade många gånger och öppningar, varför det visade sig alldeles lönlöst att söka utrota dem. Såväl tak som väggar voro även fulla av myror, ödlor och ormar. De senare jagade de förra. Någon gång inträffade det till och med att de under dessa jakter föllo rätt ned på bordet, under det man satt och åt.

Vitmyrorna voro kanske talrikast. Dessa myror förde ett riktigt skräckvälde. Det var snart sagt omöjligt att kunna rädda något undan dem. Man måste sätta vattenskålar under benen på möblerna och även tillse, att icke

0) arbete, för

Mitt blivande arbetsfält i Kongo

---

något mindre föremål komme att utgöra förbindelseled mellan möblerna och golvet. Vid ett tillfälle hade en barkribba från det av lådbräder förfärdigade bordet kommit att bilda en sådan förbindelseled mellan bordet och golvet. Denna brygga hade myrorna under natten använt sig

Gamla Kibunzi.

av och förstört allt, vad de kommit över både på och i bordet och på så sätt åstadkommit stor skada. Vid ett annat tillfälle hade de tagit sig upp till ett litet skåp, i vilket missionär Pettersson hade hundratals fotografier förvarade. Alla dessa hade blivit så förstörda, att de måste bäras ut och kastas på skräpögen.

Då jag första gången reste till hemlandet för vila, lämnade jag kvar en stor järnkoffert, fullpackad med en del rätt värdefulla saker. När jag sedan kom tillbaka, fanns endast en del tavelglas samt en röd bård till ett myggnät kvar av koffertens innehåll. Allt annat var uppätet. Kofferten var dessutom fullständigt upprostad av den vätska, som myrorna utsöndrat.

Kongominnen

Dessa myror kunde till och med äta upp hela hus, i all synnerhet om dessa uppförts av sådant virke, som myrorna rå på. Under senare tid har man vid husbyggen börjat använda ett virke, som förmått motstå deras förstörelselusta.

Det första tegelhuset vid Kibunzi.

Tryckeriet vid Kibunzi var uppfört av bränt tegel. Detta tegelhus var det första i Kongo. Teglet var visserligen långt ifrån bra, men det kunde icke heller vara så förstklassigt, då det behandlats av en icke fackman. Missionär Pettersson, som uppfört huset, hade icke ens varit inne i ett tegelbruk, innan han reste till Kongo.

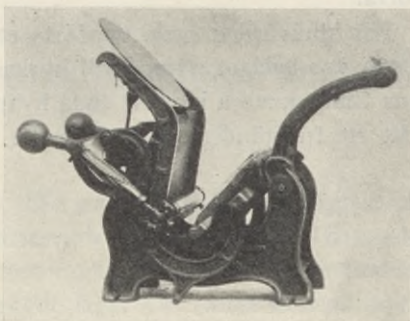
I denna byggnad inrymdes såväl boktryckeri som bokbinderi. Med den lilla handpress, vi där hade, trycktes skol- och sångböcker, Nya testamentet, Davids psalmer, grammatik, almanackor och tidningar. Här ha flera mis-

Mitt blivande arbetsfält i Kongo

sionärer arbetat, såsom Nils Westlind, K. J. Pettersson, W. Sjöholm och K. E. Laman. Även jag har fått tjänstgöra där en tid. Det arbete, jag där utförde, var ett av mina mest intressanta praktiska arbeten i Kongo.

Magasinsbyggnaden var uppförd av plåt. Det var den första byggnad, som uppfördes vid Kibunzi. Den fick först tjänstgöra som boningsrum, handelsbod, förvaringsrum och mycket annat. Jag vet, att man i denna byggnad bad mycket för Kibunzi.

Den första tryckpressen i Kongo.

Då Håkansson och Skarp en gång hade en bönestund därinne, fick Håkansson se en orm komma ringlande fram mot dem. Han måste då avbryta Skarp i dennes bön och visa honom på ormen. En sådan händelse var dock icke så säregen där ute i dessa primitiva förhållanden.

Kyrkan, vilken även tjänade som skola, var till sin halva höjd uppförd av plåt. Den var täckt med ett stort grästak, vilket gick i vågor, då stormen rasade. Vid sådana tillfällen var det hart när omöjligt att få människorna att stanna därinne. Hela huset skakade och gungade, böcker och papper blåste hit och dit, och stor villervalla rådde.

Mitt emot kyrkan funnos tre små elevbostäder, och bakom dessa låg Kibunzi by. Missionär Laman hade uppfört även ett annat stenhus, vilket han stundom brukade skratta åt. Han hade aldrig sysslat med murning och ägde icke

Kongominnen

---

någon idé om hur man skulle få band i fogarna. Hörnen i detta hus kommo därför att stå alldeles fria från väggarna. Denna lilla byggnad tjänstgjorde som kök och stod lika länge som de andra. Sedermera byggdes ytterligare ett hus av sten. Detta var i alla avseenden bättre än de förra.

För sjukvården hade uppförts ett mindre hus av lera. Detta var beläget strax intill kyrkan. Av samtliga dessa hus finns numera icke ett enda kvar. Kibunzi station har fått ett fullständigt nytt utseende.

Hur Kibunzi missionsstation kom till.

DET var den 20 juli 1887 som missionärerna Pettersson och Andræ samt några troende Kongo-unglingar lämnade Mukimbugu och i kanot begåvo sig över Kongo-floden. Frammot kvällen slog de läger vid Luala-flodens mynning. Pettersson synes ha varit särskilt glad åt att ha fått med dessa unglingar. Utanför tältet höllo de af-tonbön. Andræ deltog i deras sång, under det att Pettersson satt inne i tältet och skrev.

Följande dag bestego de ett högt berg med namnet Mbidi. På detta fanns en stor by med den vackraste utsikt, Pettersson någonsin förut sett i Kongo. Besökarna blevo vänligt mottagna av byns innebyggare. Plats för någon missionsstation ville dessa dock icke lämna. Hövdingarna voro nämligen flera, och endast två av dem voro villiga att upplåta mark för uppförandet av en missionsstation. Härifrån återvände den lilla karavanen till föregående dags läger.

Den 22 juli hade Andræ feber. Då de icke medfört någon lämplig medicin, rådde Pettersson sin sjuke kamrat att återvända till Mukimbugu, vilket han ock gjorde. Själv begav sig Pettersson mot väster. På eftermiddagen

Steden

samma dag kom han till en by vid namn Kingoyo, vilken föreföll ligga lika högt som Mbidi. Han sammanträffade med hövdingen, vilken var omgiven av en svärm smutsiga och nakna kvinnor och barn. På Petterssons fråga, om han fick stanna och vila i byn, fick han till svar, att han gärna finge det, om han hade brännvin att bjuda på, som Stanleys vita män haft. Pettersson förklarade, att han inte ville föra en så dålig vara med sig.

— Men det var så bra mot kölden, inföll hövdingen.

— Galenskap, svarade Pettersson, men här skall du få något, som kan hålla din kropp varm, fortsatte han och gav hövdingen några alnar tyg.

Hövdingen betraktade tyget, skänkte Pettersson tvenne höns och förklarade:

— Vite man, du kan stanna här över natten eller gå, precis som du själv önskar.

Pettersson beslöt sig för att stanna i byn över natten.

Under aftonens lopp utspann sig ett intressant samtal i religiösa frågor mellan Petterssons bärare och byfolket. Bärarna berättade om de vitas Gud. De förklarade, att han äger all makt i himmelen och på jorden och att han därför kan göra, vad han vill. Han skulle till och med kunna giva dem kraft att bära en elefant med bara händerna. Byinnevånarna häpnade inför vad de hörde och skrattade stundom gott däråt.

Följande dag fortsatte Pettersson till ett folkrikt distrikt, inom vilket Kibunzi var huvudbyn. I denna by visade sig folket mycket vänligt och hade icke heller någonting emot, att han slog sig ned där för att bygga en missionsstation. Pettersson träffade emellertid blott en enda hövding. Denne kunde icke ensam giva något bestämt löfte. Han lovade emellertid, att han skulle tillkalla

Hur Kibunzi missionsstation kom till

flera hövdingar och så komma till Petterssons läger följande dag.

Under väntan på hövdingarna gjorde sig Pettersson närmare underrättad om förhållandena inom distriktet. Han fann omgivningen synnerligen trevlig. Infödingar-

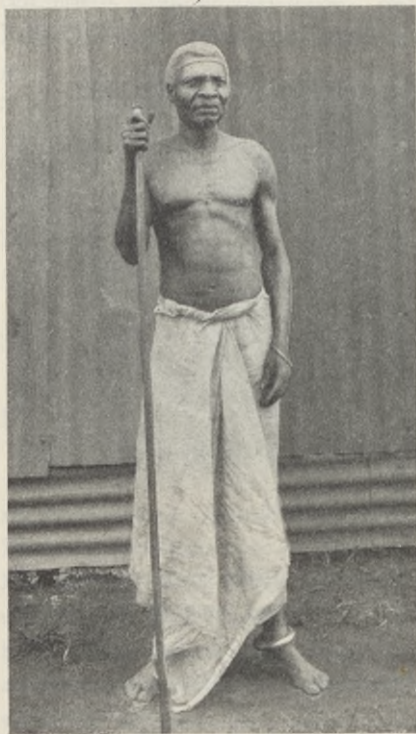
Det nya Kibunzi.

nas hus voro här bättre än på de flesta andra ställen. En av de orsaker, han angivit, varför han önskade uppföra en missionsstation här, var den, att det här fanns ett "djävulens näste, ett universitet för utbildande av avgudapräster."

Pettersson brukade alltid i sina böner bedja, att Gud skulle leda honom dit han själv ville. Även nu bad han denna bön. Många av innebyggarna i trakten kommo under hans väntan på hövdingarna till honom för att få medicin. Han tog detta som ett bevis för att de hört berättas om de vita från Mukimbungu och att de även hyste förtroende för dem.

Kongominnen

Hövdingen höll ord. Tillsammans med fyra andra kom han åter till lägret följande dag. De hade där ett långt samtal med varandra, varvid Pettersson fick löfte att bygga

Hövdingen Makaji.

ga en station, var han önskade. De lovade till och med att de skulle flytta undan sina egna hus, om så erfordrades. Senare kommo några andra hövdingar till honom och undrade, varför han icke velat slå sig ned i deras byar.

Den 25 juli flyttade Pettersson sitt tält till Kibunzi. Där sammanträffade han med ännu en hövding, vilken varit borta under sammanträdet föregående dag. Han hade den dagen förenat sig med sin sjuttonde hustru. Även en del andra hövdingar hade nu kommit till byn. Diskussionen mellan dessa och Pettersson blev både långvarig och betydelsefull. Under denna diskussion steg den gamle hövdingen Makayi upp och yttrade bl. a.:

— Vem av oss råder över jorden? Är det inte Gud?

Hur Kibunzi missionsstation kom till

Vad vi ha att göra är ju att plantera och skörda, för att vi skola kunna leva. Jorden räcker väl till för oss. Jag föreslår därför, att den vite hövdingen sliter tvisten genom att utse en plats åt sig. Skulle han bestämma sig för en plats, som redan är bebyggd, är det ju för oss en småsak att flytta våra bostäder. Där han säger: "Här vill jag bygga", skola vi svara: "Bygg!"

Alla instämde, och så var saken klar. Åtföljd av en stor skara infödingar började Pettersson undersöka trakten. Han hade dock svårt att få någon överblick av platsen, därför att gräset var så högt, ända till tjugu fot. Efter att ha undersökt den närmaste trakten, återvände han till den kulle, varifrån han utgått.

Den syntes honom lämpligast som tomtområde för en missionsstation. Då han förklarade, att han ville bygga just där, svarade hövdingen med sitt: "Bygg!" Därpå skrev han ett kontrakt och fick detta undertecknat. Detta kontrakt lyder:

"Vi Makayi, Nciuki Kibundi, Mukayi Makuta Ntoko,

Missionär C. J. Nilsson och negerynglingen Nziku.

Under den första tiden förhandlade
med lokale hövdingar Kibunzi i

hövdingar i Kibunzi och omnejd önska, att Svenska Missionsförbundets missionärer vid Mukimbungu komma att bygga ibland oss och undervisa oss och vårt folk. Vi dem rättighet att bygga, varhelst de önska på den stora dem rättighet att byggr, varhelst de önska på den stora höjden sydost från byn Kibunzi. Vi avstå åt dem alla rättigheter till denna höjd. De äga naturligtvis full rätt att bruka skogar, vattenvägar och land för planteringar i vårt distrikt på samma sätt som vi själva. Vi ha inbjudit dem och äro glada att se dem här, och vi önska, att de må bygga ibland oss."

Så snart saken var avgjord mellan Pettersson och hövdingarna, reste den förre till guvernören i Mboma för att få lagfart å köpet, vilket ock skedde. Samtidigt började missionärerna Skarp och Nilsson att uppföra byggnader på platsen. De sökte även komma i kontakt med folket för att börja undervisa dem. Den första synliga frukten av deras missionsarbete var en yngling Nziku, vilken vid dopet erhöll namnet Moses. Denne yngling medföljde senare missionär Nilsson på en resa till Sverige.

Mayiza Stefano berättar.

DA jag trott, att det skulle intressera mina läsare att höra en infödings berättelse om de vitas ankomst till Kibunzi och deras första vistelse där, har jag bett Mayiza Stefano nedskrivna sina minnen från denna tid. Han har berättat bl. a.:

— Jag vill nedskrivna, vad jag vet om de vitas ankomst hit till Kibunzi 1887. Förr voro de vita icke kända i vårt land. De voro fullkomligt främmande för oss. Det var därför så mycket mer underligt, då de en dag uppenbarade sig här. Jag var då blott ett barn och förskräckligt rädd. Inte kunde jag begripa, varifrån dessa konstiga människor kommit. Jag trodde, att de voro andar. Då de satte sig ned, samlades vi omkring dem och stirrade på dem och deras vita kroppar. Då de började tala ett språk, som vi icke förstodo, trodde vi, att de varit döda och nu bytt om skinn. Sedan de berättat om sitt ärende, gingo de sin väg. Snart kommo de dock tillbaka och slog upp sitt tält i byn. Vi barn visste ingenting om att de kommit överens med hövdingarna att bygga hos oss. Så började de att skicka efter byggnadsvirke, gräs och palmgrenar.

Kongominnen

Då arbetade män och kvinnor hos dem. Arbetet betalade de vita med tyg, pärlor, stift och bjällror. Några mynt funnos då icke. Glädjen var stor hos oss alla. Sådant tyg hade vi aldrig förr haft utan endast grästyg. Vi barn voro fullkomligt nakna. Vi buro endast ett snöre om midjan. Då de vita hade samlat nog material, började de genast bygga. De uppförde de första husen av lera. Sedan byggde de ett stort tak, under vilket de samlade folket till predikan.

Varje söndag voro de ute och samlade folket till möten. Många hörsammade kallelsen, då folket talade om, att de vita "didila nsambi". Så längtade jag efter att få gå och se, hur de "didila". Jag tänkte nämligen, att de läto sina tårar rinna.*

Jag ville följa med, men min hövding ville icke tillåta det, ty han trodde, att jag skulle förtrollas. En dag rymde jag från byn och sprang till missionsstationen. Där fingo vi både vecko- och månadsbetalning. O, vad jag fröjdades! Men våra hövdingar förbittrades och kommo för att taga oss från skolan. De sade, att vi skulle förtrollas där. Den vite tyckte icke om detta. Han kastade ut dem. Alltså var han en mycket god man, som lärde oss, vad gott var.

När de vita gingo ut i byarna, gingo även vi med dem och förvånade folket med vår sång. Mabadika Isaki var den förste, som stod upp för Herren. Vi förundrade oss

* Härav synes, att de vita använt ordet "dila" i stället för "sambila", alltså ett felaktigt ord för "tillbedjan". De hade troligen förletts av uttrycket "dila mvuti" (bedja för) och trodde, att "dila" ensamt skulle betyda "bedja". Detta går emellertid icke. Det var nog icke så lätt för våra banbrytare, då de icke hade något skriftspråk, och de infödda därtill icke begrepo, vad de vita menade.

Mayiza Stefano berättar

över honom. Hur kunde han förstå den saken. Men läraren Daniel Mayala och de som varit med honom från Mukimbungu fröjdades mycket över honom. Snart började även flera stå upp, och glädjen var stor. Även jag blev döpt och fröjdades av hela mitt hjärta. Så började en Guds församling av bara skolpojkar. När våra hövdingar fått höra, att vi mottagit dopet, kunde de icke längre älska oss. De trodde nämligen, att den döpte skulle giva sin hövding eller sin bror till den vite för att han av denne skulle "ätas" i hemlighet.

Längre fram i tiden kommo andra vita till Kibunzi, och vi fröjdades däråt. Vi voro nu rena och hade nya kläder, och vi hoppade av förtjusning.

En gång då fader Pettersson gick ned till Matadi, hade han många bärare med sig. Då de kommo till Mpozofloden, tog färjkarlen för många i kanoten, så att denna stälpte och tolv man drunknade i floden. Det blev en stor sorg. Alla ropade och jämrade sig.

Nu började en del att egga upp sinnena mot de vita. De

Verktjygsnickaren Mayiza Stefano.

menade, att dessa borde köras bort från Kibunzi. Andra menade, att de borde dödas. Åter andra höllo före, att vi skulle taga betalt av dem. En dag gingo de för att taga hämnd. De medförde trummor och andra instrument. Då de anlönt till missionsstationen började de slå på trummorna och föra oljud. Missionären gick då ut och frågade, varför de hade kommit. En del ropade då:

— Betala vårt folk, vars anhöriga drunknade i Mpozo!
Andra skreko:

— Tag hit en av de dina, så att vi få döda honom!

Då missionären hörde detta, svarade han:

— Gå härifrån! Det är inte jag, som dödat dem. De drunknade, då kanoten välte.

Så gingo de äntligen därifrån, men gamle Makayi, vars son även drunknat, lät icke trösta sig. Han kom tillbaka på nytt. Då han närmade sig stationen, ropade han så förskräckligt, att vi pojkar blevo alldeles förskräckta. De vita sågo rådlösa ut. Då Makayi kom fram till stationen, anklagade han de vita för sin sons skull. Han vältrade sig på marken i sorg. Då gick missionären fram till honom och tröstade honom och gav honom en get. Makayi lät även trösta sig.

Efter en tid kom ytterligare en svår prövning. Smittkopporna bröto ut och ofantligt många blevo sjuka. Många dogo också i denna sjukdom. Smittan kom från byarna, varför vi förbjödos att gå till dessa. Så utbröto smittkopporna även vid missionsstationen. Vi voro mycket rädda, ty vi fruktade att dö. Men vår lärare, K. J. Pettersson, som lärt sig behandla även denna sjukdom, skickade bud på oss alla och ympade oss på tre ställen å ena armen. Denna nyhet spred sig till byarna. Många kommo för att bli ympade.

Mayiza Stefano berättar

Den förste, som fick denna sjukdom, var de vitas tjä-
nare. Då han blev återställd från sjukdomen, började en
del av hans anhöriga att beskylla honom för att ha blivit
gjord till trollkarl av den vite. Man menade nämligen, att
han annars icke skulle ha överlevt sjukdomen, i vilken så
många andra hade dött. De manade honom att intaga
gift. Då han tvekade, tvingade de honom att tömma
giftbägaren. Han överlevde emellertid detta och fick på
grund därav ett nytt namn "Nankila Nsongo". Det var
deras sed att giva gift, vilket de vita varnade dem för. De
ville dock icke upphöra därmed, förrän staten bestraf-
fades dem och hotade dem med fängelse och andra straff.
Människorna blevo då så förskräckta, att många flyttade
sina hus till missionsstationen, så att missionärerna blevo
deras beskyddare inför staten. På så sätt utvidgades sta-
tionen, så att den även fick ett nytt namn "Mbanza Mpu-
tu" (den utländska staden). Sedan dess har Guds ord
blivit mera känt, folket har övergivit sina gudar och sina
hedniska seder och mottagit Guds ord.

*Jonas med sin berättelse om
Staten*

Mina första kamrater.

*V*ID Kibunzi voro vid denna tidpunkt missionärerna K. E. Laman, fru Selma Laman samt fru Anna Baur stationerade. Laman "pluggade" då som vanligt, hans fru skötte hushållet och fru Baur hade hand om skolan. Så långt tiden medgav, deltog hon för övrigt i olika arbeten. Vid stationen befann sig dessutom vid denna tidpunkt en missionär, vilken tillhörde Amerikanska Alliansmissionen. Denne sysselsatte sig huvudsakligen med språkstudier. Han var en god missionär, mången gång kanske alltför vek gentemot infödingarna, vilka förstodo att göra bruk därav. Så t. ex. lät han dem få köpa allt vad de önskade på kredit, varför nästan alla, med vilka han hade att göra, kommo att stå i skuld till den lilla affär, missionen ägde. Som jag visste, att jag i en icke alltför avlägsen framtid skulle övertaga ledningen av affären, kände jag mig inte glad åt detta förfaringssätt med missionens medel utan varnade honom.

Att vara barmhärtig är en sak, att låta knepiga människor ockra på ens godhet och barmhärtighet är någonting annat. Det kan ej annat än skada missionens sak. Detta

Mina första kamrater

förhållande utgjorde en verklig svårighet för oss under den första tiden. De missionärer, som voro eftergivna, sålde på kredit eller lånade ut saker, ansågos som goda vita, under det att andra, vilka icke följde samma praxis, betraktades som mindre goda.

Det är en stor svaghet hos de svarta, att de vilja låna, borga och stå i skuld. Detta har vållat dem själva stora svårigheter. Barnen ha ofta fått gälda, vad deras fäder i sådana fall ha felat. Det kommer vanligen att kosta dem mångfaldigt mera, än det i verkligheten skulle ha gjort. Mer än en gång har jag måst gripa in i rättgångar, då det gällt sådana förhållanden.

Mina första kamrater.

Redan andra dagen jag var vid Kibunzi fick jag övertaga ledningen av skolpojknas arbete utomhus. Det första jag då hade att göra, var att sätta potatis. Jag blev god vän med pojkarna, ty jag arbetade som en av dem. Det var kanske inte så klokt, ty jag höll på att överanstänga mig redan från början. Jag var van vid hårt ar-

⑥ arbete

Kongominnen

bete från min barndom och beräknade icke tillräckligt de klimatiska förhållandena. Det gällde emellertid att hugga i både nu och då, alldenstund vi vid denna tid icke hade någon bland de svarta, som kunde göra något utan att en av missionärerna var med.

Utom skolpojckarna hade jag även att tillse en del män, vilka voro sysselsatta med sågning av timmer. Vi hade nämligen huggit ned en del mahognyträd. I själva verket fingo vi dock icke så stor nytta av dessa träd. Jag hade tänkt kunna förfärdiga en hyvelbänk därav, men det visade sig omöjligt att få en plankbit, som räckte till. Männena hade nämligen låtit sågen vingla så mycket, att plankorna blivit fullständigt förstörda.

Mr Symington, som under en tid haft ledningen av arbetet i skogen, hade helt och hållet tröttnat på dessa arbetare. De visade sig icke blott lata utan även trilsksna och elaka. Det kom så på min lott att övertaga ledningen av även detta arbete. Det var dock ingen lätt sak, och jag förstod snart mycket väl, varför mr Symington tröttnat på dem.

Då vi en dag kommo till skogen, skulle vi först taga upp en stock ur en grop. Arbetarna ställde sig då att röka och prata. Då jag bad dem hjälpa mig, skrattade de åt mig. Jag försökte vara tålmodig och bad dem så vänligt jag kunde. En av dem svarade till sist:

— Jag har kommit för att såga.

— Men du skall väl ha något att såga, inföll jag. Kom nu och hjälp mig!

Jag tog honom på skämt i armen och sökte att få honom med. Då ryckte han sin stora trettio cm. långa kniv ur slidan och riktade den mot mig. I samma ögonblick han skulle stöta kniven i mitt bröst, stötte jag till ho-

arbete

leamy

+ sökte B

regnerad

nom, så att han föll och rullade under en buske. Så ropade jag till:

— Gå nu hem med dig, och ni andra kommer och hjälper mig med stocken!

I en handvändning var stocken uppe.

— Ser du, sade de, det gick utan honom.

— Nå, sade jag, det hade ni kunnat göra förut. Men nu är det slut med hans arbete här.

Mannen måste gå, men de övriga arbetade styvt den dagen, och allt var väl.

Följande morgon kom mannen åter och begärde att få arbete. Jag låtsades emellertid icke se honom. Detta upprepades ytterligare ett par dagar.

— Skall jag inte få något arbete? frågade han mig till sist.

— Nej, svarade jag, vi båda ha mycket ouppgjort ännu. Jag har inte något arbete för sådana karlar som du.

Följande söndagskväll kom han hem till mig, kröp ned på sina knän och bad mig om förlåtelse samt lovade att aldrig handla på så sätt, som han gjort.

— Nu skall du få börja arbeta, sade jag, men nu skola vi tala med Gud.

Så skedde ock. Från den stunden var denne man min bästa vän och arbetade duktigt, så länge han levde.

Inför ett sådant fall bör man på lämpligt sätt söka skaffa sig respekt. Till min glädje kan jag dock säga, att jag icke kan erinra mig, att jag på nämnda sätt behövde bemöta någon mer arbetare i Kongo. Däremot har jag emellanåt ansett mig tvingad klappa till olydiga skolpojkar och småtjuvar.

Min första söndag i Kongo.

*V*ID min ankomst till Kongo var det mycket, som överraskade mig. Först fann jag alla de vita så friska och krya, som om de icke alls hade levat i något hälsofarligt klimat. Därtill voro de mycket glada och trevliga. De mottogo och behandlade mig på ett sätt, som endast snälla och gudfruktiga människor kunna göra. Jag kände mig genast hemma och såsom en av dem.

Jag blev även överraskad av att finna bostäderna så bra, som de i verkligheten voro. Jag hade nämligen icke föreställt mig, att de skulle vara så bra i Kongo. Likväl skulle vi här hemma kalla dem usla lerkojor.

Överraskad blev jag även vid mitt första besök i kyrkan min första söndag i Kongo. En stor skara människor var samlad där. De voro snygga och rena. Och så de sjöngo! Aldrig hade jag kunnat tänka mig något sådant i Kongo. De sutto ju alldeles stilla och lyssnade andäktigt till vad som sades. Visserligen voro de flesta skolbarn, vilka fått lära sig disciplin av de vita. Vad jag här såg, kom mig nära nog att undra, om icke missionärerna varit något överdrivna i sina skildringar om förhållandena. Men jag skulle snart få se annat.

Min första söndag i Kongo

På söndagens eftermiddag frågade jag Moses Nsiku, som besökt Sverige tillsammans med missionär Nilsson och som även kunde litet svenska, om han ville göra mig sällskap till en by. Han gick med på mitt förslag. Vi gingo så till närmaste by, som var belägen omkring tio minuters väg från missionsstationen och hette Kukaku.

Då vi kommo fram dit, fanns det endast en äldre kvinna hemma i hela byn. På vår fråga, var folket höll till, svarade hon:

— Ku mfinda, bele tomba mwela.

— Vad säger hon, undrade jag.

— Jo, hon säger, att folket gått till skogen för att söka upp en själ. De tro, att det är någon, som på ett hemligt sätt "äter" livet ur en person, som är sjuk i byn. Nu skall trolldoktorn försöka få reda på vem det är för att kunna återföra anden till den sjuke, så att han blir frisk.

— Då gå vi dit, föreslog jag.

— Men det är inte lönt, svarade han, ty du kan inte få tala med dem i dag.

— Kom bara! envisades jag. Vi gå dit i alla fall.

Vi gingo, och fastän vi icke kunde få säga ett ord till dem, är jag glad över att vi sökte upp dem, ty jag fick då se, vad jag aldrig senare haft tillfälle att se.

När vi kommo in i skogen, funno vi omkring ett par hundra människor samlade där. De hoppade, skreko och dansade, under det trolltrumman dånade. I hopens mitt stod en avgudapräst. Han skakade sin fetisch och sina skramlor över en sjuk kvinna, vilken satt på en liten matta på marken. Även prästens kropp skakade. Efterhand började han svänga med kroppen hit och dit, kasta med huvudet, skaka allt våldsammare, hoppa och krumbukta. Slutligen sprang han ut ur folkhopen och gjorde en lång

lov genom skogen, under det han skällde som en hund. Människorna kastade sina trummor, fetischer och skramlor och började springa efter prästen. Då denne hunnit ett stycke bort i skogen, kastade han sig ned på marken under ett stort träd, rev i jorden, skakade i trädets grenar, samlade ihop en del löv och skrek högt. Därpå rusade han tillbaka till den sjuka, slog henne med sin fetisch i huvudet, reste upp henne och svängde runt med henne för att visa, att hon nu åter blivit frisk. Kvinnan föll emellertid ned och såg om möjligt sämre ut, än hon förut gjort. Då började oväsendet på nytt. En gammal häxa kom fram med en dryck, som den sjuka måste dricka, varpå hon svängde en kvast fram och åter inför kvinnan. Vi stannade länge och sågo på dem. Jag försökte att säga något till en av dem, men denne hade inte något intresse av att lyssna till mig. Då jag sedan frågade Moses Nsiku, vad slutet skulle bli på allt detta, svarade han så betecknande:

— Många synder.

Om avgudaprästen i ett fall sådant som detta icke lyckas återställa den sjuke till hälsan, hävdar han den meningen, att någon "ätit" den sjuke, d. v. s. att någon på ett hemligt sätt förgör honom. I ett sådant fall har prästen att undersöka, vem denne är. Han samlar då byfolket, vilket helt naturligt hörsammar kallelsen, ty den som utebleve, skulle anses skyldig. Människorna samlas då under trumning och dans. Prästen skakar sina fetischer, smeker dem, ber till dem under suckar och lyssnar för att få del av deras svar. Så börjar "mayemba". Prästen skakar, får ryckningar, hoppar, förställer sig och utstöter obegripliga ljud. Stundom kan han falla ned på marken. Så stiger han upp, lyssnar på nytt till sin gud, rycker till

Min första söndag i Kongo

---

och skyndar bort till någon, som han under halvt raseri förklarar vara den hemlige människoätaren. Då denne icke kan bevisa sin oskuld, tjänar det icke någonting till att han nekar. Han får sig ålagt att tömma en giftbägare, vilken prästen gjort i ordning och räcker honom. Vanligen förmår han icke dansa, som han blir ålagd att göra, utan faller ner och dör under de hemskaste plågor. Därigenom anses det bevisat, att han var den skyldige och alla beundra prästen, som kunde utpeka just honom.

Om det någon gång händer, att den dömda kräkes upp giftet och kan fortsätta sin dans, anses han vara oskyldig. Prästen klarar sig emellertid ur en sådan situation genom att försäkra, att denne överlåtit förmågan åt en annan, varför han måste företaga en ny undersökning för att få reda på vem denne är. Stundom kan det ock hända, att han försäkrar, att "Nzambi" (Gud) äter den sjuke. Då återstår ingenting annat än att låta honom äta, ty Nzambi kan ingen övervinna. Genom sådana påståenden och sådana exempel komma människorna att ännu mera frukta Nzambi.

Med vemod återvände jag hem till missionsstationen den kvällen.

Hur jag lärde mig språket.

REDAN under resan till Kongo sökte vi göra vårt bästa för att lära kifioti. Vi läste biblisk historia för fröken Vaxgren. Även missionär Skarp gav oss en del lektioner. Dessutom skrev jag av en rätt stor ordbok (svensk-kifioti), vilken lär ha skrivits av missionär Nilsson. Sedan jag skrivit av denna, kastade jag om och började skriva kifioti-svenska, så långt det var mig möjligt. Det är tydligt, att detta arbete blev mycket ofullständigt, men jag vande mitt öga vid orden och lärde mig icke så litet.

Då jag kommit till Kibunzi, arbetade Laman rätt mycket inom tryckeriet, till dess Nils Westlind återkom från Sverige, då han övertog ifrågavarande arbete. Jag fick tidigt på min lott att läsa det första korrekturet och allt vad som trycktes. Det är tydligt, att detta gav mig rika tillfällen till studier samt till samtal med mina kamrater i språkliga frågor.

Laman höll mycket hårt på självstudium. Han brukade vanligen hänvisa nykomlingarna till de svarta för att få hjälp av dem. Helt naturligt är det lättare att vända sig till en kamrat, då man har tillfälle använda sitt eget språk.

Hur jag lärde mig språket

För inlärandet av språket är det dock fördelaktigare att vända sig direkt till infödingarna. Dock kan man allt emellanåt stöta på problem, vid vars lösning man icke kan få någon hjälp av en inföding, helt enkelt därför att man själv icke är mäktig framställa sina tankar i begripliga ord och meningar. I sådana fall är det av den allra största betydelse att ha någon kamrat att vända sig till.

Visserligen fick jag mycket stor hjälp av Nils Westlind. Då jag läste korrekturet på hans översättning av Nya testamentet, hade jag rika tillfällen att fråga honom angående både ett och annat. Vi hade våra rum på vardera sidan om matsalen.

Väggarna gingo icke upp till taket, varför det var lätt för oss att samtala, där vi sutto i var sitt rum. Om jag begärde någon upplysning i språkligt

Min tjänare Samueli Mbembo.

avseende, nöjde sig Westlind dock icke med att svara mig från sitt arbetsrum utan kom in till mig och redogjorde mycket noga för det ifrågavarande spörsmålet.

Ingen har dook varit mig så behjälplig med språket som min tjänare Samueli Mbembo. Han kunde understundom sitta hos mig till långt frampå natten, ja, så länge jag önskade det. Jag hörde honom aldrig säga, att han icke hade tid. Alltid var han ute med mig på vägarna och alltid gick han närmast mig, varför jag hade rika tillfällen att samtala med honom. Om jag någon gång var tyst, började han genast att prata om allt möjligt. Han hade lovat mig att rätta alla mina fel och att hjälpa mig att lära språket. Vid alla möten satte han sig framför mig, så att vi kunde se varandra. Om något ord fattades mig, då jag talade, förstod han det genast och utan att andra märkte det, hjälpte han mig därmed, under det han suckade eller på något annat lämpligt sätt sökte dölja den hjälp han gav mig. Han satte helt enkelt sin ära i att hjälpa mig och gladdes synbarligen, då det lyckades.

Vid inlärandet av språket har jag för övrigt haft mycket god hjälp av min stora härmningsförmåga.

Missionsveteranen Nils Westlind.

NAMNET Nils Westlind är så intimt förbundet med missionen och särskilt Missionsförbundets mission i Kongo, att man knappast kan nämna denna mission utan att erinra sig hans namn. De minnesanteckningar jag här gör beträffande denne min kamrat äro alltför knapphändiga för att tillnärmelsevis giva en fullständig bild av honom. Vi ha Nils Westlind att tacka för mycket, som vi litet eller inte alls tänka på i vår missionsverksamhet nu för tiden.

Att Nils Westlind lika väl som K. J. Pettersson var en Gud varmt hängiven människa visar bl. a. följande. Då de första gången voro på väg till England för att studera det engelska språket före avresan till Kongo, kände de sig så lyckliga, att de vid ett tillfälle böjde sina knän i en överfull järnvägskupé och högljutt tackade Gud, för att de fingo offra sig för kongofolkets frälsning.

Då det en dag kom telegram från Kongo till doktor Grattan Guinness, att en av de svenska missionärerna skulle sändas ut, och då Pettersson gav till känna, att Westlind först borde få resa, blev denne så glad, att han hoppade och sade:

— Om jag hade sju tusen världar, skulle du få dem allihop för att jag får resa först.

Den 27 april 1882 lämnade Westlind London, och den 10 juni samma år var han framme vid sitt efterlängtdade mål. Här fick han då se en del slavar med stora järnkedjor om halsen, bärande tunga bördor. Denna syn kunde han sedan aldrig glömma.

Westlind blev stationerad vid Mukimungu. Här kom ock hans rika begåvning till full rätt. Han ägde en enastående arbetsförmåga. Utom sysslandet med en del praktiska arbeten, ägnade han mycken tid åt det teoretiska. Han var lärare, pastor och författare. Med tiden visade han sig ock vara en språkforskare av första rang. Han började skriva skolböcker, sånger och en grammatik. Det var ock han, som först översatte Nya testamentet till kifioti. Många av de svåra problem, han hade att lösa, syselsatte han sig med under sömnlösa nätter eller under det han låg sjuk i feber. Då han lyckades, kände han sig så glad, som om han funnit de dyrbaraste skatter eller vunnit de största segrar. Vid ett tillfälle lär han ha sagt:

— I dag har jag trettionio grader. Giv mig papper och penna, så att jag får skriva en sång, annars dör jag!

Vid ett annat liknande tillfälle utbrast han:

— Giv mig grammatiken! Nu har jag det.

En natt hade han legat och grubblat över vilket ord han bäst skulle kunna använda för begreppet "frälsare". Därvid kom han att tänka på vad man skulle kunna benämna en person, som räddade någon från att drunkna. Det måste han genast få reda på. Han sprang upp mitt i natten, gick ned i byn, väckte evangelisten, Ndaki, och frågade honom:

— En sådan kalla vi "Nlaludi". Westlind tog upp detta

(6) utskildning

Missionsveteranen Nils Westlind

ord och använde det i sin översättning av Nya testamentet, med vilken han då höll på.

Missionär Ritshes vid Mbanza Manteke hade för sin översättning använt uttrycket "Ntanini" (krigsbytestagare) för ordet frälsare. Numera använda vi ordet "Mvulusi", vilket kommer av verbet Vulusa (= "rädda", "frigöra från").

Då Westlind en natt låg sjuk i mycket hög feber, hörde jag honom ropa:

— Nu har jag det, Selma, tag hit papper och penna!

Så jublade han över att han kunnat lösa ett problem, som han förut icke fått någon bukt med.

Westlinds anspråk på bekvämlighet var ytterst ringa. Vid Mukimbungu bodde han i en liten lerhydda. I denna satt han på en trälår vid det mest primitiva bord, hopspikat av några lådbräder. Sina böcker förvarade han i en liten hylla av bräder. Bädden utgjordes av en tält-säng. Detta var hela hans möblemang. I detta primitiva rum utförde han en stor del av sitt betydelsefulla skriftliga arbete.

Han arbetade tidigt och sent. Då kocken kom in till honom med maten, sköt han undan böckerna till ett hörn på bordet. Men inte ens under det han åt, kunde han

Missionsveteranen Nils Westlind.

låta bli att grubbla. Han kunde stundom flytta undan sin tallrik och fortsätta sitt skrivarbete. Ofta steg han upp mitt i natten för att nedskriva en tanke, som klarnat för honom, under det han legat vaken. Jag har aldrig mött någon missionär, som haft så små anspråk som Nils Westlind. Aldrig såg jag honom försöka göra det bekvämt för vare sig själv eller någon annan. Alltid arbetade han för att ära sin Herre och hjälpa det folk, för vilket han offrat sig.

arbeta

Nils Westlind var diplomat. Han förstod, hur han skulle taga människorna och hur han skulle kunna förverkliga sina egna planer. När så behövdes, tog han infödingarnas parti inför de vita. Missionär Andræ hade vid ett tillfälle givit en inföding en örfil, vilket föranledde en hetsig rättegång. Westlind blev därvid vald till domare och dömde Andræ att betala en låda* sill till den förfördelade. Så blev allt åter bra. Meningarna om en sådan dom kunna vara delade. Vid detta tillfälle var det dock säkert lyckligast.

Westlind kunde ock vara satirisk, när han så ville. Missionär Andræ, som en tid arbetade tillsammans med Westlind, var mycket idérisk och impulsiv. Han kunde allt som oftast komma med en idé, innan den ännu hunnit mogna riktigt hos honom själv. Ofta brukade han då slå sig för pannan och utbrista:

— Nu gick det upp ljus!

— Men det var väl bara en talgdank, kunde Westlind då svara och le sitt skälmaktiga leende.

Missionär Westlind arbetade på lång sikt. Han hade framtidsblick och stora mål. Redan under sin första tid

* En låda innehållande 48 burkar à ½ kg. stycket.

Missionsveteranen Nils Westlind

i Kongo strävade han efter att göra sig själv överflödig för att så snart som möjligt kunna överlämna missionsarbetet åt de infödda kristna. Då han första gången var hemma i Sverige för rekreation, företog han omfattande resor och höll mycket uppmärksammas föredrag. Det intresse han lyckades väcka för missionen i Kongo har sedan aldrig riktigt svalnat.

Bristen på andliga sånger tvingade Westlind att även försöka skriva sådana. Han författade icke mindre än femton sånger under sin första period i Kongo.

Med infödingarna hade Westlind ett synnerligen stort tålamod. På grund av sin vacklande hälsa tvingades han söka komma ut till kusten eller över till Kanarieöarna för att om möjligt få den reparerad. Han hade skrivit till bärare vid Mukimbungu och anmodat dessa att komma för att hämta sig en bestämd dag. Han hade ock fått deras löfte, att de skulle komma. Då dagen var inne, hördes

Den första Kongoyngling, som lärde sig läsa.

emellertid inga bärare av. Även nästa dag förgick, utan att några bärare visade sig. Fru Westlind kände sig ängslig och yttrade några mindre fördelaktiga ord om bärarna. Härpå svarade Westlind med ett "Tyst, du Selma!"

Först på kvällen den tredje dagen kommo bärarna. Westlind mötte dem med ett leende.

— Jaså, ni komma nu! sade han blott.

Så hälsade han på var och en av dem så hjärtligt, som om de varit de allra bästa vänner. Någon annan hade kanske i stället velat giva dem var sin örfil. Westlind kunde inte handla så.

Detta blev missionär Westlinds sista färd. Han avled på ön Madeira, och hans hustru måste återvända till hemlandet tillsammans med sin lille Matis.

Vår förste läkare.

VÅR kongomission hade fått sin förste läkare. Det var K. S. Walfridsson. Vi hade alla fäst stora förhoppningar vid honom. Hans liv och arbete gävo oss anledning därtill.

Walfridsson besatt en ovanlig arbetsförmåga. Under den korta tiden av två år hade han icke blott hunnit inhämta så mycket av språket, att han kunde reda sig i sitt arbete, utan även översätta Davids psalmer samt skriva ett par sånger. Båda dessa sånger äro särskilt omtyckta och sjungas av de infödda kanske mer än de flesta andra.

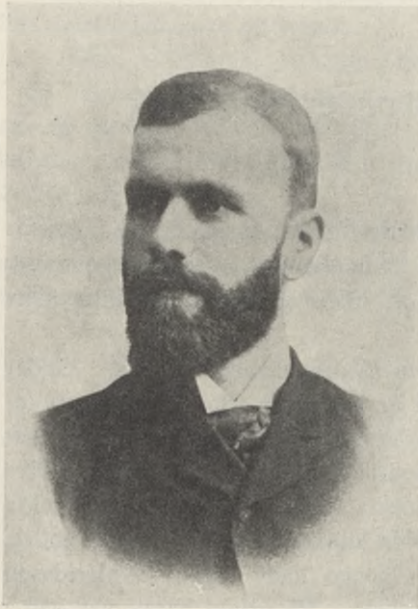
Under sin vistelse i Kongo hade doktor Walfridsson varit svårt utsatt för febrar. På grund härav var han i stort behov av rekreation, varför det blev beslutat, att han i sällskap med sin fru skulle resa till Mukimvika för att om möjligt i den friska havsluften där få sin hälsa återställd.

Som doktor Walfridsson var så klen, att han inte ens kunde stå på sina ben, beslöts det, att missionär Laman och jag skulle göra våra kamrater sällskap. Vår resa kunde tjäna tvenne syften. Vi hade nämligen från Sverige

Kongominnen

haft en stor tryckpress med oss till Kongo. Denna hade blivit kvarlämnad i Matadi. Vi tänkte nu föra den med oss därifrån, då vi vände tillbaka hem.

Vi togo vägen till Matadi över Diadia—Ngangila. Fastän vi voro mitt uppe i den svåraste regntiden, blev vår färd lyckosam. Det är emellertid under sådana förhållanden icke lätt att forsla en sjuk. Icke sällan råkar man ut för de starka regnen och kommer genomvåt fram till närmaste by.

Dr K. S. Walfridsson.

Ett litet missöde inträffade under färden. Fru Walfridssons tjänare ville visa sin värdighet och hade därför tagit skor på fötterna. Vi befunno oss just i en brant backe. Den hårt tilltrampade vägen hade

blivit hal av det myckna regnet. Tjänaren kunde inte på vanligt infödingesätt hålla sig fast med tårna utan föll och vrickade foten. Visst kände vi medömkan för honom, men vi kunde dock inte låta bli att le, då han drog av sig skon och kastade den in i skogen, under det han yttrade:

Vår förste läkare

— Diambu diansampatu (Det var skons skull)!

Fru Walfridsson tvingades nu låta tjänaren lägga sig i sin matta och föras till Ngangila, där han lämnades kvar.

Från Matadi fortsatte doktor och fru Walfridsson ensamma till Mukimvika. Av en skildring, fru Walfridsson givit av denna färd, förstår man, att den var långt ifrån lyckosam. De voro utsatta för både regn och kyla och i fara för vilda djur. Under en svår orkan med skyfallsliknande regn måste doktor Walfridsson ligga genomvåt på botten av en segelbåt. Först efter mörkrets inbrott nådde de bestämmelseorten. Då de voro mycket förse- nade, fanns ingen dem till mötes, utan de måste sända en tjänare upp till missionsstationen, där de fingo löfte att bo. Då doktor Walfridsson icke förmådde gå dit, måste de stanna på båtbyggen i regnet. Walfridsson låg på byggen, och hans fru sökte skydda honom med ett paraply, så gott hon kunde. Båtbyggen var lågt belägen, varför man kunde frukta besök av krokodiler.

Som vägen till missionsstationen var lång och missionärerna redan gått till sängs, dröjde det omkring en timmes tid, innan några män kommo med en bärmatta för att hämta Walfridsson.

Trots alla de svåra strapatser, för vilka han varit utsatt under färden, föreföll det, som om han skulle repa sig. Han lämnade bädden och vistades uppe något. Plötsligt blev han dock sämre och rycktes till allas vår stora sorg och saknad hastigt bort.

Som förut nämnts skulle missionär Laman och jag på återfärden till Kibunzi medföra en tryckpress. Då vi skulle dela ut bördorna till våra bärare, befanns det emellertid, att en del av pressen var alldeles för tung. På grund av det svåra väglaget under regntiden kunde inga stora

bördor bäras. Vi hade därför ingen annan råd än att lämna tryckpressen kvar och låta sätta upp den vid Londe. Denna händelse blev alltså anledningen till att missionens tryckeri kom att förläggas till Londe i stället för till Kibunzi, vilket blev vår mission till stort gagn.

Vår hemfärd blev långt mera äventyrlig än färden till Matadi. I Mpalabala, där vi skulle vila över natten, träffade vi en vit, som låg sjuk i feber. I stället för att vila fingo vi tjänstgöra som sjukvårdare. Då personen ifråga visade sig bättre följande dag och då han därjämte fick hjälp från annat håll, lämnade vi fram på dagen Mpalabala och fortsatte vår färd än i stritt regn, än i brännande sol, upp och ned för de höga bergen.

Följande natt tvingades vi vila under bar himmel, men icke heller den natten fingo vi någon egentlig sömn. Vi måste i stället slåss med myggen. Följande dag, som var söndag, kommo vi rätt tidigt till Mbanza Manteke, där vi hjärtligt mottogos av missionär och fru Rickard. Här fingo vi både mat och husrum. Därjämte fingo vi tillfälle deltaga i mötena under dagen.

Vi hade hoppats hinna hem följande dag men blevo grundligt besvikna. Floden Lunionso stängde vägen för oss. Den hade nämligen svämmat över. Där fanns ingen bro och ingen annan möjlighet att taga sig över. Hur länge vi måste vänta, var inte lätt att säga. Vi hade dock intet annat att göra än i lugn och ro bida tiden. Vårt tålmod sattes dock på hårt prov. Sedan vi legat där ett dygn, började vi bli ängsliga, då floden icke visade tecken att sjunka. Vi kommo då överens med våra bärare, att de skulle försöka klättra upp i något av de träd, som växte på ömse sidor av floden. Bärarna voro villiga därtill och lämnade prov på en beundransvärd skicklighet. En

Vår förste läkare

---

av dem begav sig över floden och klättrade upp i ett av träden där. En annan begav sig upp i ett av träden på vår sida. Våra bördor halades upp i trädet, som höjdes ut över vattnet, varpå mannen å den motsatta sidan ge-

Backe upp och backe ned.

nom att förflytta sig ut på en av grenarna så långt han kunde, lyckades taga emot dem.

Än vi själva då? Jag klättrade upp i ett träd och tänkte försöka taga mig över till det andra, men då grenen började gunga och jag såg den strida strömmen under mig, blev jag så förskräckt, att jag höll på att släppa taget. Jag måste därför begiva mig ned till marken igen.

Det gällde att pröva ett nytt sätt. Kanske det kunde gå att komma över floden ovanför fallet. Vi klädde av oss och kastade oss i, obekymrade om både strömmen och krokodilerna. Jag sam allt vad jag förmådde och lyckades ef-

Kongominnen

---

ter stor ansträngning få fatt på en trädrot, som stack ut vid stranden på andra sidan. Det var i sista ögonblicket, ty just då höll strömmen på att bli mig övermäktig. Men jag hade segrat! Laman gick ett stycke längre upp, där han lyckades taga sig över. Vi hade alltså lyckats komma över floden men fingo vänta länge, innan våra kläder blivit halade över på samma sätt som bördorna.

Då vi äntligen hunnit fram till Kongofloden, blevo vi stående där. Roddarna nekade nämligen att föra oss över floden den dagen. Först efter ett långt parlaterande och sedan vi bjudit dem tolv dussin näsdukar för överfarten, hjälpte de oss över. Det kändes skönt att efter alla dessa strapatser åter vara hemma i Kibunzi, där vi hälsades välkomna av våra kamrater.

I behov av vila.

*P*Å grund av okunnighet ifråga om hälsans vårdande jämte överansträngning råkade jag efterhand ut för en svår feber. Den återkom med bestämda mellantider. Fastän den varade blott en eller två dagar åt gången, blev jag till sist så nedbruten, att fara för livet hotade. Trots feberanfall försökte jag den 16 maj 1893 begiva mig till Nganda. Jag förmådde dock inte komma längre än till Mukimbungu, där jag möttes av makarna Börrisson och fröken Sofia Karlsson.

Under min vistelse i Mukimbungu kom en dag ett bärarelag från Matadi. Bärarna meddelade, att Walfridssons nu kommo åter. Vi skyndade oss iväg för att möta dem och fingo då del av underrättelsen om Walfridssons död. Fru Walfridsson kom ensam. Sorgebudet spreds hastigt. Snart var hela gården full av folk. Det var gripande att se det stora deltagande, som även från infödingarnas sida mötte fru Walfridsson. På kvällen samlades vi i kyrkan till sorgedustjänst.

I sällskap med Sofia Karlsson fortsatte jag om någon dag min färd till Nganda. Där lyckades jag ock nå syf-

tet med mitt besök. Den envisa febern lämnade mig, och min hälsa stärktes. Under min vistelse i Nganda fick jag ock uppleva sådant, som var både synnerligen intressant och glädjande.' ,

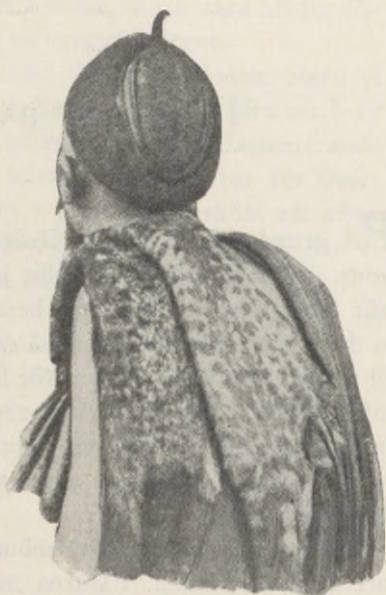
Sedan missionär Jöns Larsson och jag en söndag predikat i kyrkan, reste sig en gammal avgudapräst och kom fram till talarstolen med sina gudar. Vi undrade, vad han menade därmed. De församlade hukade sig ned i bänkarna i ren förskräckelse.

Då avgudaprästen kommit fram till talarstolen, gjorde han en gest med handen mot församlingen, under det han skrek:

— Sa pi keti i meno (= Lugna er, det är ju jag)! Är icke jag avgudapräst? Har jag jag sagt, att jag kan bota sjuka och uppenbara hemligheter?)

Härpå tog han fram sina gudar.

— Dessa, sade han, äro mina gudar. Denna har jag nyttjat vid sjukdomsfall. Denna har tjänat som skyddsgud för byn, och denna har varit mitt beskydd på mina vandringar. Då människor frågat mig, hur jag kunnat

En avgudapräst.

veta allting, har jag svarat, att mina gudar uppenbarat det för mig. Är det inte så? fortsatte han och vädjade till de församlade.

— Jo, kom svaret i korus.

— Hör ni nu, då jag försäkrar, att alltsammans har varit lögn. Mina gudar ha aldrig sagt mig någonting, de ha aldrig gjort mig någon tjänst, och nu skola ni få se, vad de bestå av.

Prästen tog fram ett trasbylte, som han löste upp. Det tog en stund för honom. Så tog han fram ett ruttet ägg. Under det han höll detta i handen, sade han ironiskt.

— Detta ägg har en höna värpt, och det har tjänat mig som gud. Detta är ett ormhuvud. Det högg jag en gång av en orm för att få en gud. Detta är en sten, som jag en gång fann på en väg.

Så plockade han fram den ena saken efter den andra. Det var hönsklor, fågelnäbbar, leopardklor, hår, fjädrar,

Någon fetischpåse.

tänder o. s. v. Han redogjorde för varje sak. Därpå rörde han i sand, lera samt röd och vit krita, så att det rök om honom.

— Ni mina hustrur, sade han, som nu sitta här, skola icke bli förargade på mig, för att jag talar så, ty dessa gudar ha ingen makt. Skulle ni bli förargade på mig och lämna mig, må det vara er egen sak. Nu vill jag tro på den Gud, om vilken vi hört talas här i dag.

— Under kvinnornas sängar har jag lagt "lyckostockar". Nu skall jag gå hem och taga bort dem. Jag har placerat stockar utanför dörrarna och sagt, att intet ont kan komma in i huset, så länge stockarna finnas kvar. Men även dessa skall jag taga bort, ty det kommer intet ont in i mina hus, om icke himlens Gud tillstodjer det. Och för att ni skola förstå, att mina gudar icke ha någon makt, så skall jag gå utanför dörren till kyrkan. Där skall jag slå sönder allt, som kan slås sönder, och bränna allt, som kan brännas. Kan då intet rädda sig ur mina händer, hur skulle det då kunna uppenbara hemligheterna eller bota sjukdomar. När jag sedan dör, skola ni säga, att jag dog, därför att jag behandlade mina gudar på detta sätt, men jag dör inte en enda dag tidigare, än himlens Gud så vill.

Avgudaprästen fullföljde sitt beslut. Han krossade gudarna och kastade dem sedan på elden. Sedan bad han folket lyssna. Det kunde ju hända, att gudarna började skrika, menade han. En del blevo förskräckta, andra jublade.

Sedan han bränt upp gudarna, gick han hem till sina hus och tog bort såväl stockarna, som funnos utanför dörrarna, som "lyckostockarna" under hustrurnas sängar.

Då han gjort detta, kom han tillbaka till oss. Han hade

I behov av vila

---

då sin trolltrumma och sin trollstav med sig. Dessa skänkte han mig. I gengäld gav jag honom ett bord, ett paket ljus samt ett paket tändstickor. Strålände glad bar han hem sina klenoder. Såväl trollstaven som trumman finnas nu i Göteborgs museum.

Då berättelsen om avgudaprästens handlingssätt spred sig bland människorna i trakten, uppkom en underbar rörelse. Inbyggarna i flera små byar flyttade till Ngandakullen. Längre dröjde det heller inte, förrän en kraftig andlig väckelse utbröt.

Min bröllopsresa.

DET är ingalunda lätt för en man att vara allena, allra minst för en Kongomissionär. Jag hade dock i tid skaffat mig en fästmö. Hon hette Matilda Johansson och var stationerad vid Mukimbungu. Mellan oss flöt följaktligen den stora Kongofloden.

Äntligen närmade sig dagen för vårt bröllop. Vi hade kommit överens om att jag skulle komma till Mukimbungu en lördag. Följande måndag skulle vi gå till Lukunga för att bli sammanvigda. Där fanns den närmaste statsposten.

Då jag med mina tjänare kom till Kongofloden, fanns kanoten, som skulle föra oss över, icke där. Vi väntade och ropade allt vad vi förmådde, men ingen färjkarl syntes till. Dagen försvann, utan att någon kanot kom. Vi måste helt enkelt stanna kvar på flodstranden till följande dag. Först på söndag middag kom jag fram till Mukimbungu. Då var jag trött, smutsig och hungrig och hade föga utseende av brudgum, men sådant stod ju att ändra. Om en stund var jag både ren och mätt och fick även vila något.

Till vår förvåning kommo de beställda bärarna i rätt

Min bröllopsresa

tid på måndagen, och vi startade vår bröllopsresa. Då vi kommo fram till Lukunga-vattnet, såg det ut, som om jag skulle bli tvingad att kläda av mig för att kunna vada över. Vår gode vän Kiasungwa från Kibunzi försäkrade emellertid, att han kunde bära mig över. Jag föreställde honom då, vilket stort ansvar han påtog sig. Jag skulle ju bort för att gifta mig, varför han måste akta sig, så att han inte dränkte mig. Kiasungwa försäkrade emellertid, att han skulle klara det. Jag kände mig i själva verket rätt trygg, varför jag satte mig på hans axlar, och så började han vandringen med sin börda.

” — så började han vandringen med sin börda.”

När vi befunno oss mitt ute i floden, stötte Kiasungwa mot en sten. Han föll, och jag kom på huvudet i vattnet. Kiasungwa höll mig fast med sådan kraft, att det var mig omöjligt att komma loss. Han trodde, att han skulle förmå att resa sig med mig på sina axlar, vilket ju var en ren omöjlighet. Han höll verkligen på att dränka mig, innan jag kom loss.

Ängsliga och förskräckta stodo min brud och tjänarna

på stranden och sågo på, tills jag drog till med ett riktigt skratt och frågade Kiasungwa, om jag ändå inte själv kunde få gå. Han kände sig skamsen över det inträffade. Jag sökte emellertid slå bort det hela med en försäkran om att jag var tacksam för det utmärkta bad jag

Ett melonträd med frukter.

fått. Sedan även de övriga kommit över, slogo vi läger och tullade på vår medförda matsäck samt på meloner, som växte där. Innan vi åter bröto upp, var jag fullständigt torr igen.

I Lukunga sammanvigdes vi av en vit statsman enligt gällande reglemente. En amerikansk missionär Host förrättade därpå den religiösa akten inför

den kristna församlingen i Lukunga kyrka. Sedan vi återkommit till Mukimbungu, stannade vi där ett par dagar, varpå vi fortsatte till Kibunzi. Roddarna tyckte visserligen inte om, att jag tagit deras ndumba (fröken) ifrån dem. Vi hade en angenäm färd, och jag gladdes storligen över att ha lyckats vinna deras ndumba. Vid vår ankomst till Kibunzi mottogos vi mycket festligt, och glädjen stod högt i tak.

Svårigheter och äventyr.

UNDER den första tiden av min vistelse i Kongo fanns där ingen järnväg, varför allt gods måste fraktas på infödingarnas axlar. Allt material till våra missionsstationer, till broar och båtar såväl som all mat och alla övriga varor måste bäras. Det blev stundom en formlig jakt efter bärare. Statsmännen hade soldater ute, vilka helt enkelt utskrevo bärare. Icke sällan bundos hövdingarna, till dess byamännen läto sig utskrivs. En del missions-sällskap hade sina agenter, vilka gjorde sitt bästa att få bärare. Då dessa sällskap varken kunde hota eller tvinga folk till tjänsten, måste de betala extra för att få hjälp.

De osäkra vägarna vållade ock stora svårigheter. Ofta överfölls bärarna av rövare, ibland av soldater, som togo deras mat och behandlade dem grymt. På grund av dessa förhållanden måste jag under min första period i Kongo vid tre olika tillfällen medfölja karavanen för att skydda bärarna. Att taga sig fram på dessa oländiga vägar i brännande sol, utan bärmatta eller något fordon var ingen lätt sak. Men det fanns ej någon annan råd. Vi kunde inte vara utan mat. Vid ett tillfälle tvingades vi

att leva utan mjölk en längre tid. Vi kokade visserligen vår gröt som vanligt. I stället för mjölk använde vi sirap eller honung och vatten. Det gick någorlunda. Svårare var det, när även mjölet tog slut. Jag lyckades visserligen uppbringa några bärare, men dessa vågade sig inte på att gå ensamma, utan jag måste göra dem sällskap.

Vid en av dessa karavanfärder hade jag tillfälle se, att bärarna hade all anledning att vara rädda. Vi hade lämnat Malemba Lemba, en stor kaffeplantage, då en stor, grovt byggd soldat rusade fram, ryckte tag i en bärare och befalld honom stanna. Jag skyndade då fram och lyckades få soldaten att släppa bäraren. Därpå befalld jag bäraren att gå och den andre att veta hut. Soldaten morskade upp sig, såg mig i ögonen och frågade, vad jag hade med honom att göra. Jag visade mig lika styv i ryggen och svarade, att det var mina bärare och att jag vore villig följa honom till hans chef, om han så önskade. På detta sätt stodo vi en stund och stirrade på varandra. Under tiden manade jag alla min bärare att fortsätta. Då den siste bäraren gått förbi oss, gjorde jag en menande gest åt soldaten, nickade och gick även jag. Soldaten fann ock för gott att låta oss gå. Då vi en stund därefter slogo läger vid ett vatten, hade bärarna mycket roligt åt det inträffade. De skrattade, så att de lågo dubbla, under det de härmade både mig och soldaten. Jag var i deras ögon en hjälte.

— — —

En gång slogo vi läger nedanför Isangila för att stanna där över en natt. Fram på kvällen kommo ett par bärare med en palmnötsklase, som de funnit på vägen. En stund därefter kommo några män från en närbelägen by. De uppförde sig som vildar och beskyllde mina bärare för att

Svårigheter och äventyr

vara tjuvar. De hade stulit palmnötter, försäkrade de, och nu ville de, att bärarna skulle betala, vad de stulit eller ock följa dem som fångar till byn. Jag förstod mycket väl, att männen lagt ut den ifrågavarande palmnötsklasen för att på så sätt få anledning att preja till sig pengar. Jag

En karavan, färdig till start.

gav dem deras palmnötsklase och sade dem, att de fingo taga den och därmed jämnt.

Det behagade emellertid inte männen. De försäkrade under stort ordflöde, att de nog skulle lära oss att betala, vad vi stulit. Slutligen reste jag mig upp och sade dem också under stort ordflöde, att jag skulle lära dem att inte ligga utefter vägarna och fresta människorna. Om jag någon mer gång finge höra något sådant, skulle de dyrt få plikta för sina planer. Detta hade åsyftad verkan. Männen funno för gott att utan vidare avlägsna sig.

På grund av sådant var det inte underligt, att bärarna kände sig ängsliga. Men bärare, som av statens män tvingades ut, återvände utsvultna och sjuka till sina byar under försäkran, att de aldrig mer skulle begiva sig ut på sådant sätt. En del stupade under färden, varvid deras ledare tvingades fördela de stupades bördor på de efterlevande, som redan förut hade tillräckligt tunga bördor.

— — —

Då jag en gång följde en karavan till Matadi, räknade jag inte mindre än sex lik under vägen dit. Ett av dessa bar vittne om att mannen kort förut dött.

Som dödligheten i allmänhet var mycket stor bland de vita och som svårigheterna för dem vid denna tid voro långt större, än vad fallet nu är, beredde man sig alltid på det värsta. På karavanfärderna tog man vanligen med sig en stor gräskniv, en liten spade samt en yxa. Man enades med bärarna om att i händelse man skulle dö och det ej var möjligt för dem att bära hem liket, de då skulle gräva en grop och lägga den döda kroppen i. Man måste även alltid medföra medicin både för sig själv och bärarna. Om de blott fingo något att smörja sig med, trodde de blint, att de inte kunde bli sjuka.

— — —

Mot min egen vilja kom jag vid ett tillfälle att bota en karavananförare. Han ville nödvändigt, att jag skulle smörja honom på ryggen. Min kamrat Skarp sade, att jag kunde taga en karbololjeflaska, som stod på ett bord. Jag tog flaskan, hällde ut litet av dess innehåll i handen och strök över mannens rygg. Det brände till i min hand, och samtidigt skrek mannen till. Det var ju outspädd karbol. Genast fick jag tag i en flaska med olja och strök på

Svårigheter och äventyr

---

mannens rygg. Kapitan gick emellertid inte till Matadi, utan jag måste i hans ställe leda karavanen. Då jag kom tillbaka, möttes jag av mannen, som visade mig sin rygg. Den hade blivit vit. Han åsyftade helt visst, att jag skulle giva honom en gåva, för att jag på detta sätt förändrat färgen på hans rygg. Men jag skrattade blott och sade honom, att det vore bäst att smörja hela kroppen, så att vi blevo lika till hudfärgen. Sedan skulle han nog bli en bättre kapita. Det hjälpte. Han nöjde sig med betalningen för karavanen utan någon särskild gåva, och vi skildes som goda vänner.

— — —

Under en färd till Matadi hade vi att vada över en mycket besvärlig flod, som hette Ntombe. Först måste vi gå ned för den brantaste backe, som finns i hela vårt missionsområde. Då marken under regntiden är, som om den vore bestruken med såpa, är det snart sagt omöjligt att komma utför denna backe utan att hålla sig med händerna i trädens grenar eller i marken. Än ramlar den ene, än den andre bland bärarna. Stundom kan man få se dem ligga i en rad och jämra sig över att de slagit sig i fallet. Bäraren, som vid det ifrågavarande tillfället bar vår matbörda, råkade falla omkull högst uppe på krönet. Lådan, i vilken maten förvarades, föll utför och stannade inte, förrän den slog mot ett träd på stranden. Då var den emellertid tom, och vi måste göra vårt bästa för att samla upp allt, som kunde användas. Två paket torrt bröd rullade med stark fart ned mot stranden, locken på en del burkar föllo av, och burkarnas innehåll blandades med leran. Vi voro litet var långa i ansiktet, men vad skulle vi göra? Att jämra sig tjänade ej mycket till. Det gällde i stället att se till, att vi kommo över floden. Men det såg

omöjligt ut. Vi sökte hjälpa varandra både vita och svarta, så gott vi kunde. Vi skaffade oss en lång slingerväxt, som räckte ända till andra sidan. Denna bundo vi fast vid ett rep. En av de svarta simmade över floden och band fast den i ett träd. Så gällde det att pejla djupet, vilket icke var större, än att vi kunde taga oss över, men vi fruktade den starka strömmen.

Först gingo jag och mina tjänare över. Därpå vände jag tillbaka efter vår lille Josef. Sedan buro missionär Jansson och jag fruarna K. Pettersson och doktorinnan Walfridsson över floden. Slutligen gällde det att få den medförda åsnan över. Vi knöto samman rep, så att de räckte över floden, och tänkte medelst dessa hala åsnan över. Det gick bra ett stycke, men så gick linan av, och åsnan följde med strömmen, tills hon hamnade på en liten holme mitt i floden. Det var ju en pikant situation. Vem skulle kunna taga sig ut till holmen? Det fanns ju ingen möjlighet att komma dit på annat sätt än att simma. Nog gick det bra att simma dit, värre bleve det dock att komma därifrån. Som ingen annan tycktes vara hågad att våga försöket, gjorde jag det. Jag knöt ihop linan, varefter kamraterna på andra stranden började draga. Det gick bra. Jag uppnådde lyckligt holmen. Åsnan blev räddad, och även jag kom lyckligt tillbaka till kamraterna.

Sådana färder voro ofta fyllda av faror, men de hade sitt stora intresse. Man hade ock rika tillfällen att vittna om sin Herre och Frälsare bland människorna. Varje morgon och afton samlade vi våra bärare till andaktsstunder. Kanske det för många av dem voro de enda tillfällen, då de fingo höra evangelium. Vi hade på denna tid inga evangelister i byarna.

Svårigheter och äventyr

Under en färd till Nganda hade missionär Börrisson och jag en gång slagit läger för en natt vid en statspost, som heter Mbulu. På kvällen gingo vi för att se den majestätiska floden och den vackra vik, som floden här bildar. Då vi skulle vända tillbaka därifrån, kom en krokodil ha-

I kanot över Kongofloden.

sande sig utför den branta flodbanken rakt emot oss. Vi gjorde båda ett kraftigt hopp och skreko till allt vad vi förmådde. Krokodilen vek därvid åt sidan. Men han hade hunnit så nära oss, att han mycket väl kunde ha ryckt någon av oss med sig ned i vattnet. Varje gång vi sedan talade om denna händelse, kände vi en rysning genom ulla vår kropp.

Då jag och några infödingar en gång skulle begiva oss över Kongofloden, stodo vi på stranden och diskuterade, om det var en krokodil eller en sten, vi sågo ligga ett stycke ifrån oss. Någon försäkrade, att det var en krokodil,

men de andra menade, att det var en sten. För min del var jag alldeles viss på att det inte var någon krokodil och tänkte avgöra saken genom att hoppa ut på en sten, som låg omedelbart intill det omstridda föremålet. Just då jag började sätta mig i rörelse, sköt krokodilen rygg, troligen i syfte att rycka fram och gripa mig. Kvick som en tanke hoppade jag i land. Det var knappt ett steg mellan mig och döden. Den gången gällde Herrens ord: "Du skall icke dö".

Vid ett annat tillfälle då min hustru och jag tillsammans med våra bärare skulle färjas över floden vid Kibunzi nedre färjställe, fördes kanoten som vanligt uppefter stranden och över viken mot en utskjutande udde. Långt ute i floden visade sig då en krokodil, den största jag någonsin sett. Med förskräckelse sågo vi, att den närmade sig oss. Då den blott var några meter från kanoten, befallde jag roddarna att genast vända mot land. Jag hade min bössa med mig, men min hustru ville inte, att jag skulle skjuta. Hon tycktes vara lika förskräckt för bössan som för krokodilen. Just som vi stego i land, försvann krokodilen, och vi kunde icke annat än tacka Gud, att vi även denna gång kommit lyckligt undan.

Trummornas dån.

*D*ET levdes ett vilt liv i byarna i Kongo vid denna tid. Det var ingalunda ovanligt att nattetid höra hedningarna skräna och deras trummor dån. Ibland kunde det för oss bli olidligt nog, då det förekom på de platser, där vi hade våra missionsstationer. Detta var isynnerhet fallet, då någon av missionärerna låg sjuk. Så var det en natt i Kibunzi, då fru Selma Laman låg sjuk i hög feber. Det var skrik och skrån, och trummorna dånade. Fram emot midnatt blev det odrägligt för fru Laman. Hon frågade då sin man, om ingenting kunde göras för att få slut på oväsendet. Laman och jag begåvo oss då ut. Jag vet inte, vad Laman tänkte, ty han sade inte ett enda ord, och även jag höll mig tyst. Han undrade väl, han som jag, vad vi skulle taga oss till och hur folket skulle uppfatta det, då vi kommo. Ju närmare vi kommo folksamlingen, desto raskare gick Laman. Då vi kommit fram till folkhoppen, tog Laman ett språng och hoppade mitt in i högen. Jag följde hans exempel. Människorna sprungo åt alla håll. Några begåvo sig in i skogen, andra gömde sig

i det höga gräset. Blott hövdingen och dennes son stannade kvar.

Vi förstodo, att någon var sjuk och att de voro samlade för att bota denne. Laman frågade efter prästen, under det han snurrade omkring, som om han varit högst förbittrad. Hövdingen föreföll vara en godmodig man. Vi klagade över att vi inte fingo sova i ro och att det måste bli slut på detta oväsen. Innan vi lämnade hövdingen och hans son, lovade dessa, att det icke blott skulle bli slut på oväsendet för denna gång utan att det även framdeles skulle bli tyst. Hövdingen höll ord. Vi hörde aldrig till liknande oväsen i denna byavdelning. Han förhindrade även danstillställningar. Till och med då en medaljhövding vid ett tillfälle kom på besök, medförande sin trumma, en stor bleckburk och en mängd folk för att ställa till dans, hindrades denne i sitt uppsåt.

Då jag fick veta, att medaljhövdingen kommit i syfte att ställa till dans, gick jag dit, sparkade till bleckburken, så att den rullade bort i gräset, ryckte trumman från trumslagaren och frågade hövdingen, om han glömt sitt löfte till oss. Han försäkrade, att han hade det i minne och att han förbjudit dansen men att de inte ville hörsamma honom. Nu röt han till åt dem, att de inte finge börja på nytt, ty den vite mannen ville inte höra detta oväsen.

Den "store hövdingen" såg komisk ut. Han var så flat, att han blott kom sig för att säga: "Nkwa ngolo" (= Det var en stark en), varpå han och hans folk begåvo sig bort från platsen.

Med det hedniska livet ständigt inför ögonen undrade vi missionärer ofta, om folket någonsin skulle bli bättre. Oupphörligt bådo vi Gud om hans hjälp till bättre förhållanden.

Fastän vi togo oss an de sjuka och gävo dem behandling och vård utan någon ersättning och fastän vi ofta lyckades bota dem, föreföll det, som om vi aldrig skulle vinna riktigt förtroende. De sjukas anhöriga tillkallade ofta avgudapräster, vilka alltid togo rundligt betalt för sina tjänster utan att kunna hjälpa. Så t. ex. sjuknade vid ett tillfälle en hövding i Kiasi. En avgudapräst tillkallades. Oaktat mannen dog, fick han sextio dussin näsdukar för sitt besvär.

Ett annat exempel från samma plats. Avgudaprästen kallades till en sjuk man. Han tillsade folket, att den sjuke skulle bäras till Vibwa-vattnet och hållas under vattnet en stund, därför att han varit orsaken till att det inte regnat på en lång tid. Jag hade tillfälle se den sjuke. Hans kropp hade svällt, så att man kunde tro, att den skulle spricka. Trots hans svåra belägenhet följde hans anhöriga prästens ordination. Den sjuke dog helt naturligt.

Grymheter i Kongo.

*E*N liten flicka vid Kibunzi hade fått på sin lott att vakta svin. Hon hade varnats för att visa sig för oss och var därför ytterst försiktig. Avgudaprästen hade lärt såväl henne som övriga barn, att vi kunde förgöra dem blott genom att se på dem, varför de skulle taga sig i akt för oss. Den ifrågavarande flickan, som var i elvaårsåldern, hade inte skött sin vaktjänst bättre, än att svinen lyckats taga sig in på grannens fält och där förorsakat skada. Det ledde till trätor och rättegång. Ägaren måste betala en summa pengar, och flickan fick utstå straff för sin försummelse. Det är grymheten i detta straff, som jag aldrig kan glömma. Man hade bundit flickan vid marken, strukit krut på hennes nakna kropp och tänt eld på detta. Den stackars flickan skrek så högt, att vi hörde hennes rop till missionsstationen. Då vi skyndade till platsen, funno vi henne, vridande sig i de svåraste plågor. Vi lösgjorde henne, togo henne med oss hem och vårdade henne på bästa sätt. Det dröjde inte länge, förrän den lilla i oss såg sina vänner i stället för fiender. "Och jag", sade

Grymheter i Kongo

hon vid ett tillfälle, "som trodde, att ni voro så farliga, och så äro ni så snälla!"

— — —
Vi hade å vår station under en tid lagt märke till, att en del saker kommit bort, utan att vi kunnat få reda på tju-

En Kongoby.

ven. Det var emellertid åtskilligt, som tydde på, att någon av våra skolgossar var den skyldige. Jag företog en undersökning i skolan men utan resultat. Jag framhöll vikten av att den skyldige bekände och försäkrade, att jag inte kom att sluta med undersökningen, förrän jag fått reda på vem tjuven var. Då ingen bekände sig vara skyldig, förklarade jag, att undervisningen komme att inställas, till dess jag fick reda på tjuven.

Nu blev det stor uppståndelse. Ingen av eleverna ville gå. De ansågo det orimligt, att alla skulle lida för en. Jag försäkrade dem, att det inte kunde hjälpas, och sökte

visa dem, att det ofta går så här i världen. Motvilligt lämnade de lektionssalen. De förklarade sig alla vara oskyldiga. Även deras lärare sade mig, att det vore omöjligt att få reda på den skyldige.

Efter ett par tre timmar kommo ett par av eleverna till mig.

— Nu ha vi funnit honom, sade de och sågo segerglada ut.

Jag gjorde dem sällskap. Skolklockan kallade till samling, och några ögonblick senare hade alla samlats. Nu fingo de redogöra för vem som var tjuven och hur de hade upptäckt honom. De hade i hans hus funnit en del stulna föremål. Det var delar av en symaskin, en sax, en fingerborg, några nålar och en del andra föremål. Den anklagade fick gå fram. Han erkände ock, vad som lades honom till last.

Då den skyldiges hövding fått reda på vad som hänt, tillkallade han tjuven, varpå hövdingen lät hänga upp honom längs ryggåsen i sitt hus och tända en eld under honom. Då jag fick kännedom härom, skyndade jag till hövdingens hus och befallde, att gossen genast skulle tagas ned. De närvarande undrade, om jag verkligen ville skydda en tjuv. Jag befallde dem på nytt att taga ned gossen och sade dem, att vi sedan skulle talas vid om saken. Då tjuven blivit frigiven, samlades vi på nytt i skolan. Med stor spänning väntade alla att få höra min dom. Jag passade det tillfälle, som här erbjöd sig, och talade med dem om att vi alla äro människor och böra behandla varandra som människor. Som straff skulle gossen få lämna skolan vid Kibunzi. Först om ett år skulle han få börja på nytt, såvitt han visade ånger och läte bli att stjäla.

Grymheter i Kongo

De ansågo samtliga, att detta var det svåraste straff jag kunde ådöma honom och bådo, att jag skulle tilldöma honom vilket annat straff som helst, om jag blott lät honom få stanna kvar i skolan. Jag fann dock ingen anledning ändra straffet. Då jag frågade, om någon av dem ville vara i hans ställe, fick jag till svar:

— Eh nami (Vem då)?

— — —

Då jag vid ett tillfälle var på väg hem från en byresa och gick igenom byn Kingoyo, hörde jag en röst ropa mitt namn. Ropet kom från det långa gräset, som växte i närheten. Jag gick in i gräset och ut på en plats, där jag fann en man ligga framstupa med huvudet nedtryckt mot marken. En lång stång var fästad med ena änden i ett träd. I den andra änden var en klyka, som omslöt mannens hals. Hans händer voro bundna på ryggen så hårt, att de svullnat. Mannens ansikte var uppsvällt och blodigt.

Då jag kom fram till honom stönade han:

—Tata diami (min fader), jag hörde din röst och jag tackar dig för att du kom. Se, så de behandlat mig!

Jag flyttade honom litet, så att stången inte tryckte honom så hårt till marken. På min fråga, varför de behandlat honom så, svarade han:

— Jag har sömnsjuka, och jag har inte kunnat arbeta. Jag har ingen mat och var därför så hungrig, att då en höna kom i min väg, tog jag den och åt upp den. Då blev hövdingen så ond, att han band mig på det här sättet och sade, att jag skulle dö här. Men nu, fader, förbarma dig över mig!

Jag vände tillbaka till byn och frågade efter hövdingen.

Sabquina

Kongominnen

En yngling på omkring aderton år trädde då fram och gjorde en knyck på nacken.

— Det är jag, sade han.

— Jaså, sade jag, jag kan tro det. Är det du, som har bundit den där stackars mannen där borta?

— Det är jag det, svarade ynglingen.

— Jaså, sade jag, det är alltså du, som är så där grym, men nu befaller jag dig att gå bort och lösa mannen.

Ynglingen slog till ett gapskratt.

— Aldrig i evighet, svarade han. Angår detta dig förresten?

— Det skall du snart få veta om att det angår mig. Gå du nu bara och lös honom! I annat fall kommer du själv att kastas i fängelse.

Han såg på mig, som om han velat fråga, om jag menade allvar. Då jag gjorde en gest mot honom och på nytt befälde honom att gå med en röst, som röjde det största allvar, tillsade han några män, som stodo i vår närhet, att gå och lösa mannen.

— Nej, sade jag, det är du, som skall gå och det genast!

Hövdingen såg först på mig och sedan på sina män. Därpå gick han bort till mannen. Men då han kommit dit, befälde han männen, som följt honom, att lösa den bundne.

— Ingen får röra honom mer än du själv, förklarade jag med befällande röst. Dessutom tillsäger jag dig att aldrig mer behandla en människa på detta sätt. Om jag skulle få höra eller se något sådant, kommer jag att anmäla dig för administratören, och du kommer att bli straffad för dina grymheter.

Hövdingen lydde. Han böjde sig ned, skar av banden

Grymheter i Kongo

och befriade fången. Denne vågade icke säga ett ord, men jag kan aldrig glömma den blick, han skänkte mig. Den sade mer än många ord. Jag bjöd dem farväl, sedan jag försäkrat dem, att jag ville vara alla deras vän och hjälpare.

Då jag på nytt kommit ut på vägen, fick jag på andra sidan av denna se en kvinna, vilken mer liknade en död än en levande. Hon var till ytterlighet smutsig och utmärglad. Vid hennes bröst låg ett litet barn, också

En straff-fånge.

det utmärglat, och kved. Kvinnan sov, och det var mycket troligt, att hon aldrig mer skulle vakna från sin sömn. Jag stod där oförmögen att hjälpa. Om en eller annan dag skulle hon säkert inte längre finnas bland de levandes antal. Hennes kropp skulle begravas, om man ens brydde sig därom. Det lilla barnet skulle kastas i graven tillsammans med liket, vare sig det var dött eller levande, ty sådan var seden.

Denna upptäckt tvingade mig att på nytt vända tillbaka till byn, Jag kände mig uppbragt över deras omänskliga behandling av en människa och bestraffade därför folket. Jag ålade dem att söka giva kvinnan och hennes barn all den hjälp, de kunde. Innevånarna i byn visade sig denna gång vänligare mot mig och lovade att se till kvinnan och hennes barn.

— — —

Kongominnen

En dag hörde jag ett barn skrika. Då jag skyndade ut i byn för att se, vad det var, fann jag en liten flicka, som låg på marken. Hon höll för ögonen, sparkade och tjöt allt vad hon förmådde. På min fråga, vad som fatades henne, fick jag intet svar. Den lilla blott grät. Jag vände mig till den lillas mor, som stod där intill och begärde få veta orsaken till att den lilla betedde sig på detta sätt.

— Hon är olydig, svarade modern, och jag har strött peppar i hennes ögon.

Jag tog upp den lilla och tvättade hennes ögon. De voro röda och svullna, men efter min behandling blevo de åter bra. Jag fick emellertid tillfälle att tala reson med den lillas mor. Flickan och jag blevo efter hand goda vänner.

Vår första utstation.

*D*A jag kom till Kibunzi, fanns det redan en utpost till denna station. Den hette Nkonka. En hövding, som någon tid vistats i Matadi och där lärt känna missionärerna, hade fäst sig så mycket vid dem, att han vid återkomsten till sin by önskade få en skola där. Kibunzi-missionärerna hade tillmötesgått hans önskan. Allt emellanåt hälsade vi på i denna by.

Nyårsdagen 1894 skulle vi företaga ett sådant besök där. Det var fru Rangström, missionär Laman och jag. Vi beslöto anordna en fest för skolbarnen. Då vi kommo dit, möttes vi i bokstavlig mening med öppen famn. En liten pojke slog armarna om mig, så stor jag var.

Att anordna en fest där var emellertid icke så lätt. Vi behövde ett stort bord men hade endast ett litet i skolan. Jag tog då ned dörren till skollokalen och placerade ett par lådor under den. Så fingo vi ett präktigt bord. Det utnyttjades även till liggplats för natten. Missionär Laman låg på bordet och jag på dörren. Inte var det vidare bekvämt, men det gick. Allting går, blott man är nöjd och glad och lycklig över att få tjäna andra.

Vi hade därefter en angenäm fest för ett trettiotal barn.

Då vi sedan skulle återvända till Kibunzi, begärde hövdingen, att fru Rangström och jag skulle stanna för att undervisa byinnevånarna. Då fru Rangström förklarade för honom, att hon skulle resa hem till Sverige, trodde han, att även jag skulle göra henne sällskap.

— Då följer jag med, sade han.

— Men dina ägodelar räcker inte till för en sådan resa, framhöll jag.

— Då går jag, försäkrade han.

— Än havet då?

— Vad kostar resan? undrade han.

— Minst etthundra stora svin, svarade jag.

— Det var mycket det.

— Men hör du, du bör allt stanna hemma och hjälpa mig, sade jag. Jag skall komma hit och bygga ett bättre skolhus åt er.

Då ljusnade han.

— Kommer du snart?

— Ja, om några dagar.

— Kiese (roligt)!

Då jag återkommit hem, gjorde jag en dörr och två fönster, varefter jag på nytt begav mig till Nkonka. Hövdingen gladdes åt mitt besök. Vi begåvo oss tillsammans till skogen. Jag fällde där träd, och hövdingen släpade dem ut ur skogen. Hans folk forslade dem sedan hem till byn.

På kvällen hade vi ett möte. Då jag efter mötet satt i min ensamhet och åt kvällsmat i det lilla skolhuset, fick jag genom väggen se ett svagt ljussken. Det kom från en förfallen gräshyddas ett stycke från skolhuset. Jag skyndade dit och fann två små barn, som lagade mat över en eld på marken. De stekte en liten potatis.

Vår första utstation

- Men kära ni, varför sitta ni här? undrade jag.
— I vava kaka (bara här).
— Var är mor då?
— Vi ha ingen mor.
— Är hon död?

En enkel byskola.

- Ja.
— Var är er far då?
— Vi ha ingen far.
— Är han också död?
— Ja, det är han.
— Vem är er hövding då?
— Matundu.

Jag såg mig omkring i den övergivna kajan. Jag såg de små övergivna barnen. De voro ju så små, att de omöjligt kunde livnära sig själva, vilket ock syntes på deras utmärglade kroppar. Inom mig hörde jag en röst: "Den

som mottager ett sådant barn i mitt namn, han mottager mig", sade den.

— Följ med mig, sade jag till barnen.

De gjorde mig sällskap till skolhuset, där jag tog fram av mitt matförråd och lät dem äta sig mätta.

Så de sågo på mig, och så lycklig jag kände mig, så tacksam mot Gud!

Följande dag gick jag till hövdingen och förebrådde honom, att han lämnat dessa små stackare på detta sätt. Han lovade mig då, att han skulle titta till dem.

— Men det är inte nog, sade jag. Du måste skaffa dem ett bättre hus och även se till, att de få mat.

Hövdingen lovade att följa mitt råd. Jag övervakade sedan hela tiden, jag vistades i byn, att barnen fingo, vad de behövde. Tacksammare människor än dessa små har jag väl aldrig träffat. De växte båda upp till präktiga pojkar, gingo i skolan och lärde sig snart läsa. Då de blivit vuxna, blevo de evangelister. Den ene är nu död, men den andre lever och är alltfort i verksamhet. Han heter Mateosi Simonika. Han är ingalunda den mest begåvade, men vart han än kommer, vinner han människor för Gud. Mig betraktar Simonika som sin hövding. Så länge jag vistades i Kongo, växlade vi gåvor och betraktade varandra som far och son.

Hövdingen blev den förste, som mottog det kristna dopet i denna by. Sedan följde den ene efter den andre, så att hela byns befolkning med blott få undantag efter hand blev kristen.

En konferens vid Kibunzi.

I BÖRJAN av januari månad 1895 hölls en konferens vid Kibunzi. Vi voro då tolv vita samlade, vilket vi vid denna tid ansågo vara mycket. Bland de frågor, som diskuterades under konferensen, var det en, som tilldrog sig ett speciellt intresse. Beslutet, som fattades i denna fråga, väckte såväl sympati som motvilja inom församlingen. Frågan gällde palmvinsdrickandet.

Missionär Skarp, som inlämnat frågan, ivrade för att palmvinsdrickandet skulle förbjudas och att beslutet där- om skulle införas i missionens stadgar. Skarp belyste med talrika exempel, hur svårt det var för församlingsmedlemmarna att avhålla sig från dryckeslag och nattliga gillen. Han försäkrade, att han i församlingen icke komme att intaga en enda medlem, som inte först avlagt nykterhetslöfte. Skarp lyckades få sin vilja igenom. Beslutet har emellertid vållat oss så mycket obehag, att mången önskat, att detta förbud aldrig blivit infört i stadgarna.

En annan betydelsefull fråga gällde missionärerna. Man diskuterade, huruvida icke varje manlig missionär borde vistas minst tre år ute på fältet, innan han fick ingå äk-

Kongominnen

tenskap. Att denna fråga skulle framkalla opposition är lätt förståeligt. Frågeställaren och andra motiverade sin mening med att Kongoklimatet är så pressande för nordbor, att man gjorde klokt i att pröva, om man kunde tåla det, innan man förenade sig i äktenskap. Opponenterna

Missionärer på väg till konferens.

hävddade frihetens princip. En ung broder talade så att hans röst skalv och svetten rann. Härpå svarade broder Skarp:

— Lugna dig, unge man, det här kan vara nyttigare än du nu tror.

Frågan har även sedan dess varit uppe till behandling vid flera olika tillfällen. Missionsstyrelsen har nu avgjort frågan så, att varje missionär bör vistas på fältet ett år, innan han får ingå äktenskap. Skulle det bli fråga om något undantag, har styrelsen att fatta beslut därom.

En konferens vid Kibunzi

I palmvinsfrågan ville Missionsstyrelsen ingenting bestämma. Då jag vid ett tillfälle klagade över svårigheterna inom församlingarna i Kongo på grund av palmvinsdrickandet, sade lektor Waldenström:

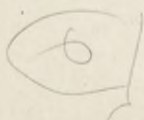

En konferens i Kongo.

— Det är rätt åt er. Ni skapa ju syndare genom edra stadgar.

Vår konferens var denna gång inte enbart glädjande. Våra bröder Theodor Anderson och C. N. Börrisson kunde inte komma till konferensen på grund av sjukdom. I Nganda låg Nordblad sjuk och till konferensen kom Strandman med sorgebudet, att August Larson-Werlin avlidit. Detta bud kändes så mycket mera smärtsamt, som vi kort förut hade fått meddelande om att Karl Fredrik Andrae lämnat detta närvarande.

Konferens

Karl Fredrik Andreae.

MISSIONÄR Andreae hade jag först lärt känna hemma i Sverige. Han var den vakne, beräknande och praktiske missionären. Det visade sig inte minst vid anläggandet av Nganda missionsstation, vars grundläggare han var. Han tillverkade där en sinnrik inrättning, med vilken han arbetade lera för teglet så väl, att de hus, som uppfördes där, ha stått sig bättre än några andra i Kongo.

Andreae var stark som en björn. De svarta fruktade hans styrka. "Han gick i gräs, buskar och moras, så att det hördes, som om en elefant gått fram där." Han högg själv ned träd i skogen och bar virket därifrån.

Då några infödda vid ett tillfälle gjorde honom sällskap till skogen, hade de fått se en elefantunge. Andreae sprang på elefanten, fattade den om halsen, höll fast honom och ropade på männen, att de skulle komma för att hjälpa honom med den. Men de sprungo som för livet, varför han till stor grämselse måste lämna elefanten. Andreae var en stor elefantjägare och skaffade sig därigenom många vänner bland dem, som förut varit hans bittra fien-

der. I ett brev till doktor Ekman i Stockholm skrev han en gång:

"Det har lyckats mig skjuta tre elefanter. De två sköt jag på morgonen. En liten stund efter mitt häftiga skjutande kom folk springande från alla håll. De som förut varit mest otillgängliga mot mig, voro nu mest ivriga att trycka min hand. Musaki, som inbjudit oss, sade till folket: 'Nu när ni får skära sönder en elefant komma ni, men när ni inbjudas höra Guds ord, vilja ni inte komma'."

Under sin första tid i Kongo var Andreae stationerad vid Mukimbungu, där han arbetade med uppförandet av skollokaler i de om-

kringliggande byarna. Tillsammans med missionärerna Westlind och Nilsson fick han sedan av konferensen i uppdrag att företaga en undersökningsresa för uppförandet av en ny station. Under denna färd begåvo de sig först söderut från Nsweka. Efter en dagsmarsch kommo de till foten av ett mindre berg, där de slog läger. Om sitt besök där berättar missionär Westlind följande:

Missionär Karl Fredrik Andreae.

"En del folk bodde på berget och i några mindre byar vid dess fot. Som järnvägen inte kan bli färdig på två à tre år och folket ej bor så tätt som önskligt vore, ansågo vi det ej lämpligt att nu börja missionsarbete på denna plats. Vi gingo därför till en plats, som heter Kimpese, där en järnvägsstation kommer att byggas. Denna plats ligger i en folkrik trakt. Likväl kan den icke anses lämplig för grundläggandet av en missionsstation, då den är belägen alldeles för långt från våra övriga stationer. Hela denna färd blev därför utan resultat."

Man kan emellertid icke annat än beklaga, att våra bröder ej bestämde sig för att anlägga en station vid Kimpese. Det är en mycket folkrik plats och har en stor järnvägsstation. På platsen finnes nu ett seminarium, upprättat av engelska och amerikanska missionsällskap.

Våra bröder begåvo sig i stället över floden till norra sidan och utsågo där en plats bland Babwende-stammen. Då folket visade sig välvilligt mot missionärerna och platsen hade gott vatten, beslöto de sig för att där grundlägga en ny station. Det är vårt nuvarande Nganda.

Efter en tids vistelse vid Mukimbungu begav sig Andrea den 1 maj 1890 åter till Nganda. Under sin färd dit stannade han i en liten by, där han tänkte övernatta. Byinvånarna ville emellertid inte hysa honom utan sökte få honom att lämna byn. Han stannade dock helt obesvärat kvar, under det han försäkrade, att han ej ämnade lämna byn. Kvinnorna började då skrika: "Här finns ju bara kvinnor! Här får du inte stanna!" Andrea gick då bort och satte sig vid sitt tält. Han tog fram tvenne knivar och sade, att den som härbärgerade hans bärare, skulle få dessa knivar. En ung man, som gärna ville ha knivarna, lovade att upplåta sitt hus. Då han sedan visade kvin-

Karl Fredrik Andreæ

---

norna små pärlor och klockor m. m., blevo de så nyfikna, att de glömde bort sin fruktan och bjödo honom rikligt med mat.

Då Andreæ kommit till Nganda för att börja uppförandet av stationen där, möttes han av en mängd svårig-

Nganda missionsstation.

heter. Han försökte få köpa ett gräshus för sina arbetare. Något hinder härför mötte ej, men då det blev fråga om att flytta detta gräshus, kunde han inte finna någon, som var villig hjälpa sig att bära det. Han hade redan sänt sina bärare från Mukimbungu tillbaka dit och hade endast tvenne pojkar kvar. Men Andreæ var inte rådlös. Av några mattor gjorde han ett litet hus för sina pojkar. Själv låg han i ett trasigt tält. Den 28 maj skrev han ett brev och berättade om sina första intryck. Det heter däri bland annat:

Arbete

Kongominnen

"På söndagsmorgonen fick jag påhälsning av en mängd arga bin, men inte en enda människa besökte mig på hela dagen. På kvällen kom en svärm små gröna insekter, som övertäckte tältet. Framåt morgonen följande dag uppstod en väldig orkan. Jag fruktade rent av, att det skulle bära av nedåt dalen med både oss och tältet. Jag steg upp, men det var så kallt, att jag fann det bäst att gå till sängs igen. Snart började regnet ösa ner. Naturligtvis regnade det även i tältet, men det fanns intet annat att göra än att ligga stilla med regnkappan på. Så tänkte jag ljus och fick se, hur vått och slaskigt det var inne. Pojkarna hade det även svårt, där de lågo under sina mattor. Följande morgon hade jag feber och höll mig i sängen nio dagar. Jag hade blivit förkyld i det gamla tältet.

Under den första tiden var det mycket svårt att få arbetare. En eller två dagar i veckan kommo kvinnor och barn, vilka hackade bort gräset. Ibland kommo även några män, vilka fingo bära hem byggnadsmaterial. När de arbetat ett par tre timmar, var det slut med dem. Då ville de ha sin betalning, vilket de ock fingo. Fyra dagar senare kommo de tillbaka för att börja arbeta på nytt. Det blev samma resultat. Tålmodet sattes på prov. De första tre veckorna såg det rätt mörkt ut, men nu har det blivit något bättre. Nu kan till och med någon arbeta en hel dag. Han får då sin betalning på kvällen. Det har lyckats mig att vinna förtroende, så att någon lovat att arbeta åtta dagar.

Nästan dagligen kan jag höra giftrumman. Då någon dör en naturlig död, dödas två eller tre andra antingen genom gift eller nedskjutning. I morgon skola tre personer taga in gift i en by. Bland dessa är det en man, som

flera
gänger och
desen
1475
tani
(Elin
Börjesson)

ETAT

Karl Fredrik Andreæ

---

arbetat här. Man önskade kunna krossa denna mörkrets väldiga makt, men ännu förmå vi intet."

Vid ett tillfälle var missionär Andreæ så sjuk, att han tog farväl av sina arbetare och bad dem, att de inte skulle vara ledsna. Han försäkrade dem, att han gick till ett bättre land, där det var slut på allt lidande. Han bad dem sjunga en sång, vilket de ock gjorde. Sedan han fått Jöns Larsson till hjälp, blev han dock åter frisk.

Då missionär Andreæ efter en tids vila i hemlandet återkom till Nganda, hade han ingått äktenskap. Man fäste stora förhoppningar vid detta missionärspår, men blott efter omkring ett och ett halvt års verksamhet fick Andreæ lämna sitt Nganda och gå till det bättre land, han förut talat om. Mannens tidiga bortgång tog hustrun så hårt, att även hon blott några månader därefter avled.

Stängda dörrar öppnas.

*V*ID ett församlingsmöte i Kibunzi 1895 talade vi allvarligt om de stängda dörrarna och hur vi skulle kunna öppna dem. Det gällde byarna inom Kibunzi-distriktet. Såväl vi missionärer som en del av församlingsmedlemmarna hade gjort allvarliga försök att komma i kontakt med folket i dessa byar. En del församlingsmedlemmar brukade gå två och två till någon by för att där tala med människorna. Vid våra möten berättade de sedan sina erfarenheter. Icke sällan hade de blivit överösta med skällsord och hädelser. Stundom hade de även blivit hotade.

Vid nämnda möte frågade jag församlingen, om den ville åtaga sig underhållet av en evangelist i en av byarna. Medlemmarna sågo frågande på mig. De undrade, vad jag menade.

— Det skulle kanske inte vara det svåraste, menade de, men vilken by gällde det?

— Jag tänkte, att vi skulle försöka i Mpambala. Det ligger ju oss närmast.

— Mpambala! Nej, var som helst men inte där.

— Varför det då?

— Folket släpper inte in någon där.

Stängda dörrar öppnas

— Varför då?

— Nej aldrig, Tata. Människorna där äro så förbittrade på dig, så att de aldrig skulle taga emot dig.

— Men tänk, om Gud vill, att vi skola underhålla en evangelist, då skall han väl ock öppna dörren för oss där.

Stängda dörrar.

— Gå inte dit, Tata!

— Men varför?

— Du döper folk, och man säger, att du gör dem till människoätare. I Mpambala ha de sagt, att om du kommer dit, så skola de skjuta dig, stycka dig i bitar och sedan steka bitarna på bål.

— I morgon går jag dit i Herrens namn.

— Det blir din sak, men var bara försiktig!

Följande dag tog jag en pojke med mig och gick till Mpambala. Byinnevånarna hade sett mig på avstånd, och männen mötte mig utanför byn. Alla hade sina bössor

med sig och sågo morska ut. Innan jag ens hunnit hälsa, ropade de:

— Eh, kiwe una kwenda (= Vart skall du gå)?

— Hit till er.

— Där är din väg, svarade männen och pekade med bössorna bakom mig. Om du vill leva, så vänd tillbaka! Försök bara inte att komma in i vår by!

— Så ni bära er åt! Så har jag aldrig bemött vare sig er eller andra människor.

— Där är din väg, svarade de blott och pekade på nytt med bössorna. Om du inte vänder tillbaka, så döda vi dig!

De lyfte upp bössorna och riktade dem mot mig.

— Om du inte går, skjuta vi dig!

— Hå, jag skall väl uträtta mitt ärende först.

— Vad är det då? frågade hövdingen.

— Jo, jag vill bara komma hit och bygga en skola och skaffa er en lärare.

— Å kasi kiamvu jamvu (= Aldrig i evighet)!

— Varför det då?

— Skulle du komma hit och äta vårt folk!

— Så ni prata! Vi äta inga människor. Det förstå vi oss inte på.

— Du ljuger. Det är just, vad ni göra.

Alla instämde i att det var rätt, som hövdingen sade, och försäkrade, att om jag ville leva, så måste jag genast vända om.

— Men varför göra ni inte, som ni bruka, sade jag, gå avsides och överlägg om bästa sättet.

De försäkrade, att det snart skulle vara gjort och sprungo en bit ifrån mig. Om en stund återvände de och sade, att de beslutat att aldrig taga emot mig.

— Men inte ha vi hunnit överlägga riktigt om saken så här hastigt. Ni måste nog vända tillbaka och bli riktigt ense, på vilka villkor jag kan få komma till er.

Hur jag kunde få dessa förbittrade gubbar att vända åter, förstår jag inte. Jag måste betrakta det som en Guds ledning. De lämnade mig. Då de sedan återkommo, försäkrade de på nytt, att de inte ville ha mig till sin by. Jag hittade på allt möjligt för att söka uppehålla dem, så länge jag kunde. Slutligen uppmanade jag dem på nytt att gå avsides och bestämma, på vilka villkor jag finge komma till deras by. Till min förvåning lydde de. Då de om en stund återkommo, hade de uppställt ett villkor, som hövdingen delgav mig.

— Twala mbongo zazi, si wizi tunga (= Giv oss de där ägodelarna, så skall du få komma hit och bygga)!

Så räckte han mig ett papper. Jag vände på papperet och betraktade det på båda sidorna. Sedan sade jag:

— Om jag inte får komma hit och börja bygga, förrän jag fått fram pengar på denna papperslapp, kommer jag aldrig hit.

— Vad då?

— Här finns ju inga mbongo (pengar, egendom).

— Står det ingenting om höns där?

— Nej.

— Inga getter eller någon mat?

— Nej, ingenting.

— Finns det inget namn heller?

— Nej, ingenting!

Nu blevo de rent av ursinniga.

— Ja, sådana äro ni vita! — Ge dig nu i väg bara, annars skjuta vi dig!

Männen böjde sig, lyfte på bössorna, fingrade på ha-

narna och försökte skrämma mig. Jag försökte bevara mitt lugn och talade till dem så vänligt, jag kunde. Jag beklagade, att de behandlats på detta sätt, ty jag förstod, att någon bedragit' dem. Då jag frågade dem, varifrån de fått detta, berättade de:

— För länge sedan kom en vit man till vår by. Han hade mycket folk med sig. Han ville ha mat till alla sina soldater. Han fick getter, höns och mycket mat. När han sedan skulle gå, sade han: "Jag har ingenting att betala med nu, men när jag kommer tillbaka, skall jag betala allt." Därpå lämnade han oss det här papperet. Och nu säger du, att det ingenting står på det.

Vad skulle jag svara. Jag tyckte synd om dem och undrade icke alls på att de hatade de vita. Jag kunde endast beklaga, att en vit man velat handla på detta sätt, och försäkrade dem, att jag inte ville handla så.

— Åhå, är inte du också vit?

Som på en direkt ingivelse svarade jag:

— Ni tycks vara bra barnsliga i den här byn!

— Varför det?

— Jo, ni skulle haft en lärare här i byn för mycket länge sedan, så skulle ni inte ha tagit emot ett sådant här papper.

— Då skulle du ha lärt oss läsa och skriva?

— Ja, naturligtvis.

— Du vill alltså bedraga oss, även du, skreko de och bådo mig genast lämna dem. Varom icke, voro de beredda att skjuta.

— Känna ni denne yngling, som jag har med mig? frågade jag.

— Ja, det är min son, svarade hövdingen, som ock var avgudapräst i byn.

Jag vände mig mot ynglingen och bad honom gå ett stycke bort. Han lydde.

— Nu skall jag skriva något på detta papper och läsa upp det för er. Sedan få ni taga papperet, gå bort till ynglingen och bedja honom läsa, vad som står skrivet därpå. Själv stannar jag kvar här. Om då han läser precis detsamma som jag, tro ni då, att jag kan lära er läsa?

— Ja, då skola vi tro det.

Jag skrev något och läste upp det för dem. Sedan lämnade jag dem papperet, varpå de gingo bort till ynglingen. Denne läste det skrivna, och de funno, att det överensstämde med vad jag sagt.

Då blevo de storögda. De sågo än på ynglingen, än på varandra, än på papperet. Hur kunde han se på papperet, vad jag sagt till dem? De återvände till mig och förklarade, att jag talat sanning och hälsade mig välkommen till deras by för att bygga.

Så hade ännu en dörr öppnats till en hednisk by. Det dröjde icke heller så länge, förrän vi kunde börja en skola där och förrän vi fingo se några stå upp för Herren.

I Ngombe by hade missionär Pettersson lyckats få en skola till stånd. Han gladde sig hjärtligt däråt. Men då Pettersson lämnade Kibunzi, lät hövdingen i byn stänga skolan. Vad som föranledde honom därtill är icke fullt klart. Möjligen berodde det på att han ansåg läraren undergräva hans egen auktoritet bland folket.

Då detta kom till min kännedom, beslöt jag försöka få skolan i gång på nytt. Jag begav mig dit och träffade hövdingen ensam hemma.

— God morgon, min herre! hälsade jag.

— Det regnar inte, svarade hövdingen.

— Jag hälsade på dig, sade jag.

— Det är länge sedan det regnade, svarade han.

— Du talar þara om regn. Hör du då inte, att jag hälsade på dig?

— Snart skola vi alla dö, om det inte blir regn, inföll han.

— Men du har ju dina gudar. Beder du inte till dem då?

— De vilja inte lyda, svarade han.

— Men du tror ju, att de kunna åstadkomma regn?

— Naturligtvis tror jag det.

— Det var ett bra hus det där, sade jag, under det jag pekade på ett hus i närheten. Vem har byggt det? frågade jag.

— Det har jag, svarade hövdingen.

Nu hade jag fått honom att svara på mina frågor. Därmed var inte litet vunnet.

— Jaha, fortsatte jag, jag kan tro det. Det är det bästa i hela byn. Men vem är klokast, du eller huset?

— Jag naturligtvis, svarade hövdingen.

— Ja, det är ju klart det. Och vi bli snart vänner, skall du se, ty vi tänka ju lika. Men tror du inte, att du är klokare än de gudar, du själv gör? undrade jag.

Då jag inte fick något svar på denna min fråga, fortsatte jag.

— Om jag skulle tillbedja någonting annat än min Gud, skulle jag tillbedja mitt eget förstånd, ty jag är klokare än allt, vad jag gör.

Icke heller nu fick jag något svar av honom. Ämnet föreföll honom för svårt. Jag fortsatte därför mitt resonemang om Gud. Jag pekade på solen och himlen, jag

talade om jorden, bergen, skogen och vattnet, och jag förklarade, att det var Gud, som skapat allt.

— Det är denne Gud, som jag önskar, att du skall lära känna, och nu har jag kommit hit för att få ditt löfte att få börja en skola här. Det är till denne Gud du bör bedja. Han kan giva regn.

Hövdingen vände sakta på huvudet och såg på mig med en harmsen blick.

— Din Gud känner jag inte, sade han, men om du kan få honom att låta det regna, så får du komma hit och börja skola.

Det var ett dråpslag, han gav mig. Jag önskade, att jag varit en Elia på berget. Nu stod jag blott och såg på honom. Vad jag kände vid detta tillfälle, kan jag svårligen förklara.

— Få vi börja skola här, om det blir regn? frågade jag blott.

— Jaha, svarade hövdingen, under det han visade tydliga tecken till skadeglädje.

Då jag lämnade hövdingen, kände jag mig långt ifrån så modig, som då jag stod där inför honom och talade om vår store och mäktige Gud. Hans svar hade gjort mig rent förkrossad. Så snart jag kom hem, berättade jag för mina kamrater, vad som inträffat. Vi beslöto att anropa Gud om regn. Till vår stora glädje hörde Gud oss. Om en stund kom ett starkt regn, och vi fingo orsak att tacka Gud. Följande morgon kom hövdingen till mig.

— Det är en bra Gud, du har, sade han. Du får komma och bygga skola i min by.

— — —
Vid ett tillfälle beslutade jag mig för att gå till byn Kizeka, i vilken det fanns en skola, där avgudapräster ut-

bildades. Eleverna voro vitkritade och fingo aldrig under sin vistelse i skolan visa sig för någon annan än sin lärare. Deras mat bars till en bestämd plats, men bäraren fick inte visa sig. I skolan undervisades i nkimba-språket. Dessutom fingo eleverna lära sig att tillverka gudar, att använda dessa för olika ändamål samt att tillbedja dem enligt bestämda riter. Före intagningen i skolan fingo de avlägga vissa prov. Till dessa hörde förmågan att kunna åstadkomma ryckningar i kroppen samt att taga reda på gömda saker. Om de inte bestodo provet, kunde de inte vinna inträde vid skolan.

Då jag närmade mig Kizeka, fick jag se en vitkritad människa i skogskanten. Så snart mannen fick se mig, rusade han in i skogen. Troligen berättade han för sin lärare om mitt besök, ty denne mötte mig ett stycke utanför byn. Jag räckte honom handen till hälsning.

— Mavimpi Mfumu (= God dag, min herre)!

Prästen brydde sig dock inte om att taga min hand.

— Mono inlongo (= Jag är helig), sade han.

— Jaså, det var bra. Det är jag också, svarade jag.

— Det är du inte.

— Jo jo men, försäkrade jag. Jag är Guds präst, och du är en avgudapäst. Vi äro alltså präster båda två.

Jag fattade tag i hans hand.

— Vi äro vänner då, sade han en smula häpen.

— Det tror jag det. Jag vill vara vän med alla människor. Jag har kommit hit för att få löfte att bygga en skola i din by och att anställa en lärare här.

— Aldrig i evighet! Du skulle komma hit och äta mitt folk! Nej aldrig, försäkrade han.

Jag förklarade, att det var fullständigt felaktigt av ho-

Stängda dörrar öppnas

nom att tro, att vi äta folk. Prästen klappade sig då på bröstet och utbrast:

— Keti monoe (= Vem är då jag)?

— Du är ju avgudapräst, svarade jag.

— Nå då så, skulle inte jag då veta det?

— Kan du bevisa det då?

— Är du inte vit? röt han till.

— Skulle det vara ett bevis på att jag äter folk?

— Du har en gång varit en svart kung på Kibunzi-kullen, men så dog du och blev vit i dödsriket. Sedan har du kommit tillbaka hit, och nu äter du vårt folk och samlar dem till ditt rike.

— Det är alldeles fel. Jag har aldrig varit någon svart kung, jag har aldrig varit i dödsriket, och jag har aldrig ätit någon människa. Vi födas vita i vårt land, alldeles som ni födas svarta.

— Det är lögn, svarade han.

— Men hur kan du bevisa, att jag ljuger?

Prästen vände sig om mot sina män, vilka samlats omkring oss, och frågade:

— Ha ni någonsin sett ett barn födas vitt?

— Nej! skreko de.

Förnöjd såg han på mig och utbrast:

— Där fick du!

Vad skulle jag svara. Det såg ju ut, som om han seg-rat. Men så fick jag en idé.

— Men om du finge se ett vitt barn, vad skulle du då säga?

— Har du något sådant?

— Det har jag.

— Är det helt och hållet vitt?

— Ja, det är det.

- Hur gammalt är det då?
- Två veckor.
- Var har du det?
- Vid Kibunzi.
- Är det ditt barn?
- Ja, det är det.
- Får jag komma och se det?
- Välkommen!
- I morgon kommer jag.
- Kom du i morgon, och farväl nu!
- I morgon. Farväl!

Följande dag kom prästen och hade en del av sina män med sig. Jag gick dem till mötes och hälsade dem välkomna och uttryckte min glädje över att de hållit, vad de lovat. Nu skulle de få se, att jag talat sanning.

— Men ni måste komma in i mitt rum, sade jag, ty det lilla barnet tål inte solen.

Till min stora förvåning kommo de alla in, vilket de under andra förhållanden inte skulle ha gjort, om jag än velat giva dem allt, vad jag ägde. Min hustru kom med vårt lilla barn på sin arm. Männen betraktade det och undersökte noga, om det verkligen var vitt överallt. Förvånade sågo de än på gossen, än på hans mor, än på mig, än på varandra. Så kom slutligen deras dom.

— Du har talat sant, och nu får du komma och bygga i vår by.

En av våra evangelister blev sänd till byn för att bygga ett hus där. Då detta var färdigt och han inbjöd byborna till möte, ville de dock inte komma. De hade endast givit löfte om att han skulle få bygga ett hus men inte att de skulle gå i skola eller samlas för att höra Guds

Stängda dörrar öppnas

ord. Då han inbjöd dem komma, vände de honom blott ryggen.

Vid ett av våra stormöten i Kibunzi klagade evangelisten över att han inte fått se någon frukt av sitt arbete och frågade, om han inte kunde få gå till någon annan plats. Jag sade honom, att vi inte kunde lämna Kizeka. Det gällde för honom att blott arbeta i tro. Vid nästa stormöte begärde han på nytt att få lämna Kizeka. Jag sökte efter bästa förmåga uppmuntra honom att fortsätta. Så hade vi en bönestund tillsammans. Efter denna såg han på mig och utbrast:

— Tata ngina kwenda (= Fader, jag skall gå ännu en gång)! Men om jag inte får se någon frukt av mitt arbete till nästa stormöte, hoppas jag, att jag inte blir tvingad att gå tillbaka till Kizeka.

— Gå du, Kiasungwa, i Herrens namn! Gud skall välsigna dig!

Till nästa stormöte kom inte Kiasungwa. Han skrev i stället ett brev. Det lydde:

Evangelisten Kiasungwa med hustru och barn.

"Du får ursäkta, att jag inte kan komma till mötet denna gång. Kan du tänka dig, jag har fått nästan alla barnen i byn till min skola, och vid mötena är huset överfullt av folk. Flera ha redan avlagt bekännelsen, att de vilja tro på Gud."

Ännu en dörr hade öppnats. Vi jublade över detta meddelande.

En ny tid vid Kibunzi.

EN dag i början av 1895 fick jag ett brev från statens ämbetsman. Han meddelade, att han skulle komma till Kibunzi redan följande dag. Jag sände då bud till hövdingarna i byarna runt omkring och meddelade, att "Bula Matadi" skulle komma följande dag och bjöd dem vara välkomna för att möta honom. Hövdingarna hade emellertid inte ro att vänta till följande dag. De kommo, så fort de hunno, och voro riktigt förskrämda av det meddelande de fått. De fruktade nämligen för ämbetsmannen. Jag sökte lugna dem och bad dem lova mig att inte vara rädda. De blott sågo på mig. En del av hövdingarna hade jag icke förut sammanträffat med. Jag försäkrade dem, att administratören icke skulle röra ens en höna för dem, om de blott gjorde, som jag sade dem.

— Tala Mfumu, sade de, vi skola lyssna och göra, som du säger, bara du räddar oss undan honom!

— Så här skola ni göra! Gå hem till edra hustrur och barn och alla de övriga i edra byar och säg dem, att de alla skola hålla sig hemma i morgon. Ingen får gömma sig och ingen får fly. Ingen får heller gömma några mat-

Kongominnen

varor. De skola arbeta som vanligt. Begär administratören mat för sina soldater, skall jag skicka bud till er, och då skola ni komma hit med sådan, och ni kunna vara vissa på att han inte alls skall taga någon ifrån er eller göra eder någon som helst skada.

En statens ämbetsman.

De klappade sina händer och lovade, att de skulle göra, som jag sade.

Redan vid åttatiden följande morgon kom ämbetsmannen. Han hade icke mindre än femtio soldater med sig. Jag hälsade honom välkommen och bad honom stiga in. Så berättade jag min överenskommelse med hövdingarna och bad honom säga sina soldater, att de icke skulle röra någonting för infödingarna. Det skulle icke blott inge folket förtroende för mig utan även tjäna till att nedtysta pratet om ämbetsmännens grymheter. Han skrattade hjärtligt och försäkrade, att han skulle se till, att mitt löfte till dem komme att infrias. Så befallde han soldaterna att inte gå ut i byn utan hålla sig på gårdsplanen. Administratören stannade kvar hos oss till följande mor-

gon. Soldaterna lydde hans befallning. Inte ens en jordnöt hade blivit stulen, och intet övervåld hade skett. Människorna kommo och gingo. Allt var som vanligt. Detta hade effekt.

Då vi en dag sutto vid frukostbordet kommo tre hövdingar från Kiazi, vilka förut varit våra fiender. De medförde nu en hel mängd gudar, vilka de kastade vid våra fötter. Vi kunde inte annat än förvånas, och jag frågade dem, varför de handlade på detta sätt.

— Har du inte sagt, att vi skulle tillbedja din Gud då? undrade de.

— Nog har jag sagt det alltid. Det menar jag också. Men är det nu ock eder mening, att ni skola följa mitt råd?

— Det är vår mening.

Så talade de om huru glada de nu voro i byarna, för att jag hjälpt dem. Vi tillsade våra tjänare att bära ut gudarna och kasta dem i tryckeriet. Själva tänkte vi inte så mycket på det inträffade, men de av våra evangelister, som voro hemma, sprungo förtjusta till de närmaste byarna och berättade, att Kiazi-borna burit sina gudar till missionärerna, och de manade folket i dessa byar att handla på samma sätt. Människorna häpnade och undrade, om det kunde vara sant.

Så började en ny tid vid Kibunzi. Våra möten blevo mera besökta än förut. De kristna blevo uppmuntrade och började samtala med sina vänner. Nu och då uppträdde en och annan med bekännelsen, att han ville följa Herren.

Från skilda håll kommo människor bärande sina gudar, och vi samlade en sådan mängd i tryckeriet, att vi snart inte kunde få plats med vårt arbete för gudarnas

skull. En söndag meddelade jag, att vi inte kunde behålla gudarna i tryckeriet utan måste bränna dem. Men jag sade dem, att vi skulle vänta i två veckor, för att de avgudapräster, som ännu hade gudar kvar och trodde på dem, skulle få tid att sätta dessa sina gudar på prov. Kunde de genom sin åkallan få sina gudar att förhindra bränningen av de gudar, som överlämnats åt oss, lovade jag att aldrig mer predika om vår Gud. Om ingen av de två tusen gudar, som vi fått och som nu skulle brännas, flydde ur elden, borde vi väl ändå enas om att tillbedja himmelens Gud.

— Just så! ropade flera medlemmar av församlingen. Hedningarna bävade däremot.

Dagen för bränningen kom. En stor mängd människor hade samlats för att åse händelsen. Sedan vi haft ett möte, skulle gudarna brännas. Jag tillsade våra skolelever att hämta ved och göra upp ett bål. Andra uppmanades att hämta gudarna, en uppmaning som inte behövde upprepas. Då bålet var tänt, kastade vi gudarna därpå. Människorna voro både rädda och intresserade. En del hade ställt sig bakom husen och kikade fram vid knutarna, andra höllo sig borta i det höga gräset. De slog samman sina händer, då de fingo se gudarna brinna. En del sade, att de aldrig mera vågade gå över denna gårdsplan.

Det var inte fritt, utan att jag började tänka på vad jag sagt ifråga om bränningen. En del av fetischerna utgjordes av krutpåsar, som exploderade. Det fräste och språkade, då de ruttna äggen, som funnos i en del fetischpåsar, sprucko och då ormhuvudena fattade eld. Men allt brann. Om en stund voro samtliga gudar förvandlade till aska. Pojkarna sprungo och sparkade i elden, så att det rök omkring dem. De visade genom sin handling, att det

En ny tid vid Kibunzi

---

ej var farligt. Därpå gingo vi missionärer och en del medlemmar av församlingen över brandstället och visade så även vi, att det ej var farligt. Vårt exempel följdes av en del hedningar, och intet ont hände dem heller.

En tid efter denna händelse började en omfattande väckelse att gripa omkring sig. Guds ande verkade. Män, kvinnor och barn stodo upp och avlade bekännelse om att de ville följa de vitas Gud.

Gud skall hava de starka till rov.

I utkanten av Kibunzi bodde en gammal man i ett dåligt gräshus. Framför detta hängde ett kranium av en människa. Mannen hade haft till uppgift att vaka över att den hedniska kulten icke rubbades. Han sökte därför även se till, att inga barn kommo i kontakt med de vita.

Mannen var en så kallad regnmakare, d. v. s. han hade att tillse, att regn föll i rätt tid och att det icke heller föll mer än vad som behövdes för folkets behov. Han skulle även vaka över att byns inbyggare på bestämd tid genom sina fetischer fingo frukträden och fälten välsignade.

Han var även medicinman. Som sådan skulle han söka finna orsakerna till sjukdomar och döma över de personer, som åstadkommo sådana.

Denne man åtnjöt stort förtroende bland folket. Han var både älskad, fruktad och hatad. Ingen vågade göra något emot honom. Han levde och levde gott på sitt yrke. Att nå en sådan med evangelium syntes så gott som omöjligt, i all synnerhet som han själv tog fullständigt avstånd från den vite.

Jag hade bott på Kibunzi i nära två år, innan jag träffade denne man. Förgäves hade jag många gånger sökt komma i samspråk med honom. Så snart han fick se mig, sprang han undan, och jag fick vända tillbaka med oförrättat ärende.

Så blev mannen sjuk. Han fick för egen räkning pröva förmågan hos sina gudar. Då ingen av dem kunde hjälpa, tillkallade han en annan avgudapräst, vilken hade en så stor avgud, att det krävdes två man för att bära den. Men icke heller denne kunde hjälpa honom. Det såg mörkt ut för den sjuke. Döden stod hotande utanför hans dörr. Hans hustru, som bekände sig vara en kristen och som gick i missionens dopskola, bad honom, att han skulle tillkalla någon av missionärerna. Hon försäkrade, att denne säkert skulle kunna hjälpa honom. Till en början avvisade han bestämt hennes förslag. Men då allt hopp syntes vara ute, gav han med sig och bad henne tillkalla missionären. Hon var icke heller sen därtill. Hon kom springande till min hustru, som då hade hand om sjukvården, och bad, att hon skulle följa med till hennes man.

— Din man, vem är han?

— Känner du inte honom? Det är avgudaprästen. Men du måste skynda dig, annars dör han!

— Men kära du, sade min hustru, sedan hon fått veta, hur det stod till med honom, det tjänar väl ingenting till att jag går. Han dör ändå, och då vet du, att det kan bli mycket värre, ty då skulle folk sedan säga, att jag varit där och tagit livet av honom. Det är nog ändå bäst, att jag inte följer med.

— Jo, skynda dig bara! Gud skall hjälpa, svarade den trosfriska kvinnan.

Det var inte lätt för min hustru att stå emot en sådan

vädjan. Hon gjorde kyinnan sällskap. Då hon kom in i hemmet, kände hon det riktigt kusligt. Den gamle avgudaprästen låg på sin brits av palmgrenar. Han hade fetischer både under och på bädden, vid huvudet och fötterna. En del hängde på väggen över bädden.

Så snart min hustru ställt diagnosen, gav hon den sjuke en del medicin, sade några vänliga ord och lämnade hemmet med löfte om att de finge hämta mera medicin, ifall så behövdes.

Följande dag kom den sjukes hustru tillbaka.

— Kan du tänka dig, att min man är bättre, sade hon. Nu önskar han, att du skall komma till honom med mera medicin.

— Så roligt. Gud vare lov!

Min hustru gjorde även nu kvinnan sällskap till den sjuke. Då hon kom in, sade han:

— Det var en bra medicin jag fick i går, men nu vill jag ha en mycket större dosis i dag.

Min hustru visste nog bättre än den sjuke, hur mycket medicin han skulle ha. Även nu sade hon några vänliga ord till honom. Hans hustru log så gott och förstående.

Så förgingo fyra dygn, utan att något hördes av. Det var en söndagsmorgon. Min hustru befann sig i köket, då någon kom in. Döm om hennes förvåning, då hon vände sig mot dörren och fick se avgudaprästen stå där.

— Å, är det du, som är här! Är du frisk nu?

— Ja, det är jag.

— Kanske du går med till kyrkan nu?

— Ja, det är därför jag kommit hit, svarade han.

Då skolans elever fingo se avgudaprästen komma för att närvara vid gudstjänsten, hoppade de av glädje. En evangelist anskaffade en särskild stol för prästen, vilken han

placerade på gången mitt emot talarstolen. Så ringde klockorna, och vi samlades till gudstjänst. En mer uppmärksam människa än avgudaprästen har jag väl aldrig talat för. Han såg stint på mig hela tiden. Då gudstjänsten var slut, försäkrade han, att han snart skulle komma igen, vilket han ock gjorde.

Det dröjde icke heller så länge förrän den gamle prästen stod upp och sade sig vilja bli en kristen. Någon dag senare skickade han en av sina fetischer till mig.

— Hälsa tata Flodén, hade han sagt till den som kom med fetischen, att detta är min sista avgud. Nu har jag bara himlens Gud kvar.

Då prästen mottog det kristna dopet, stod glädjen högt i tak bland såväl oss missionärer som församlingsmedlemmarna vid Kibunzi. Det var ock början till en omfattande väckelse. I dopet fick han namnet Isaki. Han var sedan ett ljus, som lyste klart, så länge han levde. I flera år hörde han till de äldste inom församlingen och var en prydnad för denna.

— — —
Abalami Diafwila var ock en avgudapräst. Han berättade en gång, hur det gick till, då han blev präst. Han tog sin gamla mössa, satte sig på golvet, suckade djupt och lade mössan framför sig. Så gned han insidan av sina händer mot varandra, strök sig under armarna, spottade långt framåt golvet, klappade mössan, som fick föreställa en fetisch, viskade några besvärjelser, klappade åter mössan först med den ena handen, så med den andra. Därpå lade han armarna i kors och satt så en stund alldeles orörlig, varefter hela hans kropp började skaka. Det var kraften, som kommit över honom.

Då han första gången förnummit en sådan skakning i

sin kropp, hade han ofrivilligt sprungit upp, rusat iväg till en stig, som gick genom skogen, hoppat av stigen, snurrat runt och hoppat in i ett busksnår, där han funnit en sak, och sedan vänt fyllbaka med denna till avgudaprästen. Denne hade sett på honom, tagit emot saken och förklarar, att han skött sig bra. Samtidigt hade han fått uppmaning att göra om detsamma en gång till. Han hade på nytt erfarit skakningen i sin kropp, åter rusat upp men nu åt annat håll, sprungit genom byn och in i ett hus, där han fått fatt på ett föremål, som blivit ditlagt av avgudaprästen. Han hade tagit föremålet och sprungit tillbaka med det till prästen, som förklarar honom invigd till präst.

Kyrkbygget i Kibunzi.

*D*EN gamla skollokalen vid Kibunzi, vilken även använts som predikolokal, hade tjänat ut. Både resvirket och grästaket var fullständigt uppätet av vitmyror. Det var rent av livsfarligt att vistas i lokalen, i synnerhet när det blåste. Under den första tiden vi arbetade i Kongo, hade vi icke kännedom om vilket slags virke, som äts av myrorna. Vi använde oss av det mest lämpliga och lättast åtkomliga rundvirket, satte ned det i jorden, bundo palmgrenar på ömse sidor om stolparna och fyllde sedan mellanrummet med trampad lera, varpå väggarna rappades såväl in- som utvändigt. Om man lyckades finna lämpligt virke, stodo sig husen länge. Det gäller emellertid på detta område såväl som på alla andra att experimentera sig fram.

Alltnog det gamla skolhuset var fallfärdigt, varför vi måste bygga ett nytt. Vi bestämde oss för att mura upp väggarna av tegel, och vi gjorde stora formar med fasta bottnar och fyllde dem med lera. Men det ville inte gå för oss att få stenarna ur formarna. Så kommo vi på den idéen att strö aska i dem. Då lyckades det litet bättre.

Kongominnen

Missionär K. J. Pettersson åtog sig murningen, under det att jag skulle sköta om trävirket. Självt högg jag allt virke i skogen, under det att några infödingar buro hem det. Då de emellertid inte orkade med en del stora träd, tvingades jag hjälpa dem bära dessa. Som jag inte hade någon såg, måste timret skrädas, vilket arbete jag ock utförde.

Fastän arbetet gick undan rätt bra, såg det dock ut, som om vi inte skulle hinna få huset färdigt, innan regntiden började. Vi hade fått upp murarna och rest takstolarna, en del gräs till taket hade vi ock skurit, men det räckte inte till. Jag gjorde då en lie, tog några skolgossar med mig och begav mig till ett stort Niangafält (gräsfält), där jag mejade av så mycket gräs, att det räckte väl till. Sedan detta blivit hemburet, lade Pettersson på tak på ena sidan och jag på den andra. Vi ansträngde oss till det yttersta och manade våra svarta medhjälpare att skynda sig även de. De hade emellertid svårt att begripa, varför det var så brått. Det lyckades oss ock att få taket på huset, innan regnet kom.

Vid invigningsfesten av det nya huset samlades mycket folk och glädjen var stor. Pettersson skrev i ett brev till tidningen Missionsförbundet, att glädjen säkerligen inte varit större vid tempelinvigningsfesten i Jerusalem, än den var hos oss vid detta tillfälle.

Ett besök i hemlandet och åter till Kongo.

*J*AG hade vistats i Kongo tre år och åtta månader och var nedbruten till kropp och själ. Därför behövde jag mycket väl få komma till hemlandet för att vila ut något. Av de kamrater, jag hade i sällskap till Kongo, hade redan två fått sluta sina dagar och gå till evig vila hos Gud. Det var Augusta Waxgren och Henning Skarp. Börrisson, Wirén och fru Skarp hade av hälsoskäl redan tidigare rest hem. Det var alltså endast Sofia Karlsson, A. Th. Strandman och jag kvar i Kongo. Vi fingo nu sällskap till Sverige. Dessutom hade jag nu min hustru och vår lille son, Johannes Kornelius Mbembo, med. Johannes var allas favorit under resan, så länge vi fingo ha honom i vårt sällskap. Kanske vi älskade honom alltför mycket. Jag vet inte. Jag vet blott, att vi inte fingo behålla honom, tills vi kommo hem. Han blev nämligen sjuk på båten. Såväl min hustru och fröken Karlsson som skeppsläkaren gjorde allt för att rädda hans liv, men intet hjälpte. Efter endast två dygns sjukdom lämnade han oss i stor sorg. Hela besättningen tycktes ock sörja med och gjorde allt för att trösta oss.

Kongominnen

Stoftet lades i en kista, vilken omslötts av en engelsk flagga. Kistan placerades på en plank, som sköts ett stycke utanför, relingen. Båten stannade, under det att en engelsk missionär förrättade jordfästningen enligt den engelska ritualen. Så snart detta var gjort, lyftes plankan

Så voro vi åter ensamma.

upp, så att kistan gled ned i havet. Båten signalerade och satte sig åter i gång. Min hustru och jag stodo länge kvar vid relingen och sågo ut i djupet, där kistan försvunnit. Vi kunde intet annat än fråga: Varför? Så voro vi åter ensamma.

I Göteborg möttes vi av min far. Han hade svårt att känna igen mig, så avmagrad som jag blivit. Även en del vänner funno mig

förändrad till nästan oigenkännlighet. De voro emellertid glada över att åter se oss hemma.

Efter femton månaders vistelse i hemlandet vände vi åter till vårt kära Kongo. Vi lämnade Göteborg den 22 oktober 1897. En stor skara vänner hade följt oss till båten. Det föreföll, som om de haft en förnimmelse av att vi icke alla skulle få återse varandra. De nöjde sig icke

blott med att vinka farväl till oss från hamnen utan hyrde en ångslup, som följde vår båt ett stycke ut i skärgården. Så skildes vi under avsjungandet av sången: "Skola vi väl alla mötas". Våra vänner vände åter, och vi fortsatte ut till havs för att gå storm, nöd och död till mötes.

I resällskap hade jag utom min hustru missionärerna A. Th. Strandman och Sofia Karlsson. Av oss fyra blev jag den ende, som fick återse Sverige.

Nordsjön var som vanligt orolig. Denna gång var den rent av våldsamt. Så snart vi passerat Vinga fyr, började båten kastas av och an. Den gjorde, som psalmisten säger, den "for upp mot himmelen och ned i djupet". Passagerarna skyndade ned till sina hytter. Blott Strandman och jag samt en kvinnlig passagerare stannade kvar. Så länge dröjde det dock inte, förrän hon måste lämna däck. Strandman var storordig nog att anse sjösjukan vara blott inbillning. Snart nog fick han emellertid stämman ned tonen. Även han tvingades lämna däck. Jag var den ende som klarade sig undan den. Jag fann behag i att stå framme i fören och se, hur båten klöv de väldiga vågorna. En gång hörde jag kaptenen yttra om mig till någon i hans närhet.

— Den där skulle ha varit sjöman.

— Kanske det, tänkte jag. Jag har alltid tyckt om sjön. Det är något stort och majestätiskt över den.

I Hull togo de oss missionärer för att vara emigranter. Vi fingo utan att veta varför logera tillsammans med emigranterna över natten. Först på morgonen då vi begärde att få betala, sågo de med stora ögon på oss och undrade, om vi inte voro på väg till Amerika. Från Hull foro vi över England till Liverpool, där vi stego ombord på en

lastångare "Boma". Biljettpriset på denna ångare var tre engelska pund mindre än på en postångare. Man räknade vid denna tid mycket mera med pengarnas värde, än man nu gör.

Även sedan vi lämnat England och kommit ut till havs, fingo vi pröva på stormen. Det var inte alltid lätt att stå på benen. Under flera dagars tid sågo vi inte annat än himmel och vatten. De enda avbrotten i enformigheten voro mötande båtar och intressanta fiskstim. Delfiner i tusental tycktes tävla om farten med vår ångare. Någon gång kunde vi ock se en val spruta en vattenstråle högt upp i luften.

Varje dag hade vi en andaktsstund ombord. Vi samlades i någon avskild vrå, där vi fingo vara i ro för de övriga passagerarna. Aldrig var det någon, som sökte störa oss. De respekterade vår önskan att få vara i lugn under böneumgänget och uppbyggelsen.

Den 4 november landade vi vid Teneriffa. Vi träffade där tvenne svenskar, vilka drevo hotellrörelse jämte bok- och pappershandel. De voro mycket tillmötesgående och lämnade oss många värdefulla upplysningar.

Vid ett tillfälle lät jag undfalla mig, att jag kanske borde köpa en åsna där för att använda i Kongo. Men det skulle jag inte ha gjort. Det dröjde inte länge, förrän jag var omgiven av stadens alla åsneägare samt en hel skara pojkar, som sprungo omkring mig och tiggde pengar. Dessa förföljde oss sedan, vart vi än gingo under vårt besök på platsen. Först då vi begåvo oss in i den vackra katedralen, fingo vi vara i lugn för dem.

Lyckligtvis blev det intet åsneköp i Teneriffa, men så snart jag kom till Matadi, skrev jag till en missionär på ön, båd honom köpa en åsna åt mig och sända denna till

Kongo. Han fullföljde uppdraget, och jag fick den allra präktigaste åsna jag kunde önska mig. På så sätt slapp jag att personligen bli utsatt för något obehag, vilket en del andra missionärer råkat ut för, då de i Teneriffa köpt åsnor och fört med sig till Kongo.

Då min hustru och jag åter kommo ombord på vår båt, hade besättningen flyttat våra reseffekter till en annan hytt. Hur frapperade blevo vi inte, då vi funno, att vi nu fått samma hytt, som vi bebott under vår hemresa året förut. Det var alltså där vi sett vår lille gosse lämna oss. Minnet härav rev upp såret i vårt inre. Vi böjde våra knän och bådo Gud om nåd att befinnas redo till hans möte, närhelst han behagade kalla någon av oss.

Under skiftande erfarenheter fortsatte vi färden från Teneriffa. Då vi en dag befunno oss i närheten av Monrovia, stodo min hustru och jag vid relingen och sågo ut över det vida havet. Solen höll på att dala i väster, aftonen var stilla, och båten gled fram med jämn fart. Båda sökte vi något, fastän vi mycket väl visste, att vi icke kunde finna det. Här någonstädes var det vi sett kistan, som gömde stoftet av vår lille son, sjunka ned i djupet.

Den 6 december 1897 anlände vi till Matadi, där vi sammanträffade med kamraterna Lembke och Lagerin. I vårt sällskap befunno sig tvenne missionärer från Angola. De hette Withey och Dodson och arbetade i biskop Thylors mission i Angola. Vivi missionsstation tillhörde då denna mission, och de båda missionärerna kommo i syfte att underhandla med oss om överlämnandet av nämnda station till Svenska Missionsförbundet.

Redan följande dag begav jag mig i deras sällskap över floden till Vivi. Vi kunde emellertid icke taga oss upp för floden ända dit, emedan den då hade alltför högt vatten-

stånd. Vi togo oss i stället fram över floden till en plats vid namn Lodatafi. Missionär Withey hade sänt bud till missionär White, som var stationerad vid Vivi, och bett, att han skulle möta oss med en båt. Vid vår ankomst till Lodatafi funno vi varken båt eller bud. Vi väntade även följande dag utan att någon båt hördes av. Jag ansåg mig då inte kunna stanna kvar i Lodatafi längre utan vände tillbaka till Matadi. Följande dag kommo de båda missionärerna missbelåtna och trötta tillbaka även de. Medan de voro kvar i Matadi, skrevo vi kontrakt, enligt vilket Svenska Missionsförbundet övertog stationen i Vivi och ordnade så upp saken, utan att de fått tillfälle besöka platsen.

Enligt konferensens beslut skulle min hustru och jag ha vår verksamhet förlagd till Diadia under vår nya period i Kongo. Vi hade emellertid att stanna vid Londe omkring sex veckor. Utom predikoverksamheten hade jag där att sköta om bokbinderiet och en del andra ärenden, som voro förbundna med denna transportstation. Min hustru skötte sjukvården.

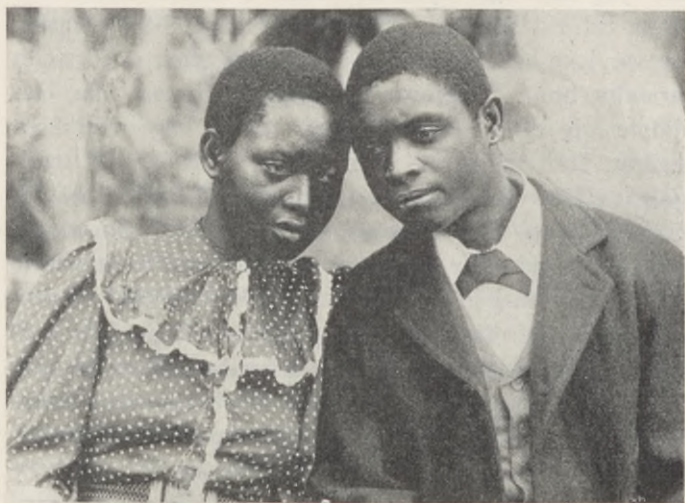
Vår jul vid Londe sökte vi fira på svenskt maner, så långt det var oss möjligt. Vi växlade julklappar med varandra, vi åto risgrynsgröt, fisk och potatis. Då vi på juldagsmorgonen skulle samlas till julotta, ville icke våra arbetare komma med till denna. De hade nämligen icke fått några julklappar och skulle nu på detta sätt visa sitt missnöje. Vid annandagens gudstjänst uteblevo de ock. Jag kände detta mycket beklämmande, men hade velat spara på missionsmedlen. Det hela hade nog gått bra, om vi blott talat med dem på förhand. Jag fick av det inträffade lära mig, att jag ännu inte hade tillräcklig kän-

Ett besök i hemlandet och åter till Kongo

nedom om de svartas psyke och gjorde så en nyttig erfarenhet.

På annandagens eftermiddag gingo missionär Lagerin och jag till Matadi i syfte att predika där, men det var ingen lätt sak. Inbyggarna dansade, skreko och hoj-

Moses Nsiku med hustru.

tade omkring oss. En i hopen sade oss vara "Guds präster". Det gav anledning till att de värsta skojmakarna sprungo sin väg. De blevo helt enkelt rädda för oss. Men då var tillfället vårt. Det lyckades oss att tala till dem, som stannat kvar, och vi blevo riktigt goda vänner, innan vi skildes. Några av dem uttalade sin glädje över att vi kommit till deras land.

Bland våra infödda medarbetare i Londe är en ung man värd ett särskilt omnämmande. Hans namn var Moses

Nsiku. För en stor del äldre missionsvänner i Sverige är han väl bekant från ett besök här hemma. Han gjorde nämligen missionär Nilsson sällskap till Sverige år 1890. Vid besöket i Sverige var Nsiku troligen endast tretton eller fjorton år gammal. Han hade en god och stark karaktär. Jag hade stor nytta av honom i arbetet under min första tid vid Kibunzi. Han kunde något litet svenska. Jag var icke heller hemma i hans språk, men vi förstodo varandra bra. Vi gjorde sällskap till byarna, där han hjälpte mig efter bästa förmåga. Efter någon tid kom begäran från tryckeriet i Londe att få Nsiku till medhjälpare där. Han hade redan tidigare deltagit i arbetet vid tryckeriet. Det blev ock beslutat, att Nsiku skulle flytta till Londe, där han snart blev tryckeriföreståndare.

Nsiku var en god arbetare. Han gifte sig med en vacker kvinna och fick ett trevligt hem. Efter någon tids förlopp svek emellertid hans hustru honom. Hon lämnade hemmet och begav sig till Mboma, där hon levde tillsammans med en europé. Nsiku sörjde mycket över det inträffade och begav sig slutligen till Mboma för att övertala henne att återvända. Saken uppgjordes i godo med den vite mannen, och de båda unga skulle återvända till Londe, då Nsiku plötsligt insjuknade och dog. Han begravdes i Mboma, varför vi aldrig mer fingo se honom. Då dödsbudet nådde Nsikus moder, tog hon det så hårt, att hon höll på att bli vansinnig. Hon har heller aldrig låtit trösta sig.

Vivi övertages.

I JANUARI månad 1898 besökte jag tillsammans med kamraterna Strandman och Lagerin Vivi, där vi träffade missionär White och underrättade honom, att missionsstationen blivit övertagen av Svenska Missionsförbundet. Under vårt besök inventerade vi stationens inventarier och inköpte en del av dessa, däribland en kyrkklocka, vilken alltfört finnes kvar i Vivi.

Lagerin och jag besökte även en del byar i grannskapet. Vi funno inbyggarna vänligt stämde mot oss. De uttalade alla sin glädje över utsikten att få lärare.

Någon vecka senare företog jag i sällskap med min hustru ett nytt besök i Vivi. Vi försökte då tala till människorna samt få en planmässig verksamhet till stånd. Också nu gjorde vi några besök i byarna omkring. Vi hälsade byinnevånarna välkomna till Vivi följande söndag, då vi ämnade ha ett möte där. De lovade oss även att komma, så snart de fingo höra den stora klockan "tala". Då vi återkommit till Vivi, berättade vi för White, att vi ämnade ha ett möte på söndagen och att folket lovat komma till detta. Han tvivlade emellertid på att de skulle infria sitt löfte.

Till hans stora förvåning samlades emellertid en stor skara människor, sedan klockan ringt. Jag försökte tala till dem så enkelt jag kunde. Ibland svarade de på mina indirekta frågor och gjorde invändningar mot mina påståenden. "Ibobo tata" (= Just så, fader)! var ett stående utrop. Hänförelsen var stor, och de ville knappast gå, då mötet var slut.

En ung man, som varit närvarande vid mötet, gick in i sitt hus, tog en fetisch och kom ut med denna. Han betraktade den en stund, varpå han kastade den i gräset. Då blev det liv. Kvinnorna skreko, att han blivit vansinnig. Själv försäkrade han, att han var vid sina sinnens fulla bruk och att han först nu blivit riktigt förståndig. Han ville tillhöra den Gud, om vilken han fått höra talas under mötet.

— Våra gudar kunna icke hjälpa, sade han, de äro ett intet.

Mannen menade fullt allvar. Han blev en kristen och lärde sig läsa. Han blev sedermera evangelist och var till hjälp för många av sitt lands inbyggare.

Då mötet var slut, kom missionär White till mig med tårar i ögonen. Han sade sig ha blivit gripen av vad han iakttagit och uttalade sin förvåning över den lätthet, med vilken jag talade kikongo efter så kort tids vistelse i landet.

— Jag har nu vistats här i tolv år, sade han, men jag kan ännu inte tala det allra minsta. Jag kan inte tala till någon annan än min tjänare. Han kan nämligen en smula engelska, och vi söka att krångla oss fram efter bästa förmåga. Om jag uteslutande ägnat mig åt studiet av språket i fyra år, kanske även jag kunnat lära mig det.

— Fyra år! utbrast jag. Jag har inte ägnat ens fyra hela dagar åt teoretiskt studium av språket. Det har jag

Vivi övertages

lärt mig ute bland folket i det praktiska arbetet och på kvällarna.

— Jag blygs, sade White, men vad skall jag göra?

— Men om mr White inte tror sig om att kunna lära

Skolan i Vivi.

sig språket, vore det väl bättre att resa hem än att stanna här och slita ont.

Det tyckte han emellertid inte om. Han visade sig rätt förnärmad och undrade, om jag själv skulle vilja lämna landet och resa hem.

— Om jag inte kan lära mig språket, så att jag kan tala till folket, fore jag genast hem, svarade jag. Vad skulle jag annars göra här?

Detta mitt resonemang kunde White dock inte begripa.

Då den stackars karlen sedermera höll på att svälta ihjäl, samlade vi ihop en summa pengar och överlämnade

till honom, för att han skulle få tillfälle att resa till sitt land. Men döm om vår förvåning, då mannen någon tid därefter åter kom till Kongo och började arbeta i sin lilla trädgård på samma sätt som förut. Han sålde en del potatis, frukt och grönsaker, så att han nätt och jämnt kunde livnära sig en tid. Så blev han sjuk och dog i stor fattigdom. Missionär Storm, som förrättade begravningen, sade, att han aldrig sett något ömkligare.

Enligt doktor Thylors missionsmetod skulle missionärerna underhålla sig själva under sitt arbete på fältet. Icke alla ägde den praktiska förmåga, som erfordrades för förverkligandet av en sådan idé, och i varje fall blev det föga eller ingen tid för missionsarbete.

Flyttning till Diadia.

*I*NGEN av de sju perioder jag vistats i Kongo, har varit så rik på växlingar som min andra, vilken jag till största delen tillbringade vid Diadia station. Under denna tid förlorade jag min hustru, tvingades sända min lille son Josef till hemlandet, stå vid flera dödsbäddar — icke mindre än tretton av mina kamrater dogo under denna min period i Kongo — samt ställdes själv inför dödens portar. Understundom föreföll det mig, som om Herren velat övergiva mig. På grund av alla mina upplevelser vid Diadia har dock denna station blivit mig särskilt kär.

Några glimtar från missionens grundläggningstid i Diadia ha helt visst i detta sammanhang sitt intresse. Det är missionär Skarp, som berättat därom.

Missionär Skarp hade i sällskap med K. J. Pettersson företagit en expedition till platsen för att undersöka lämpligheten av att där uppföra en station. De hade lyckats komma överens med hövdingen om upplåtande av platsen, och Skarp hade slagit sig ned där för att uppföra stationen. I sitt sällskap hade han Karl Theodor Andersson och Magnus Rangström.

Någon gång i mitten av oktober 1889, då Skarp låg i feber, tyckes hövdingen på platsen ha haft för avsikt att driva missionärerna därifrån. I sällskap med en avguda-präst gjorde han ett besök hos missionärerna. Avguda-prästen medförde en stor fetisch, vilken ställdes upp mellan skolhuset och gossarnas bostad. De beskyllde missionär Skarp för trolldom, skreko, hojtade och sköto. De försäkrade, att Skarp var orsaken till en hövdings död. Skarp tillbakavisade anklagelserna som idel lögn.

Några dagar senare återkommo de på nytt. Hövdingen hämtade då alla gossar, som gingo i missionens skola, och skrämde bort arbetarna. Därpå tillkallade han flera närboende hövdingar och begärde deras hjälp för att fördriva de vita. Då dessa försäkrade, att de icke komme att lämna platsen, rasade hövdingarna, och när de bynnevånare, som bodde närmast stationen, började flytta bort sina hus, förstodo missionärerna, att något särskilt var på färde. Frampå eftermiddagen kom en av missionärernas vänner för att hämta de gossar, som ännu voro kvar. Som hastigast berättade denne, att hövdingarna tillkallat fetischmän från närliggande byar och att dessa samlat krigare, vilka redan voro i antågande i syfte att döda missionärerna och bränna stationen.

Sedan missionärerna rådgjort med varandra, sände de bud till statens ämbetsman vid Lukunga. De arbetare, som ännu voro kvar på stationen, ville lämna denna, och missionärerna hade all möda att hålla dem kvar. Då de blivit övertalade att stanna, utposterades de runt stationen, varjämte missionärerna själva ställde sig på vakt för att söka hindra våldsverkarna att antända stationen.

Då mörkret fallit på, utbröt ett häftigt oväder med starkt regn och åska, vilket hade till följd att fienderna

Flyttning till Diadia

icke kunde fullfölja sina planer. Herren hade gjort hedningarnas rådslag om intet.

De tillkallade krigarna vände sig sedan mot de infödda själva och buro våld på en del av dessa. Slutligen måste statens ämbetsman ingripa. Denne skickade en trupp sol-

Diadia missionsstation.

dater med order att fångsla de brottsliga, vilket ock skedde. Efter detta vände sig en av de fientliga hövdingarna till missionär Skarp med bön om att han skulle utverka nåd hos soldaterna för de fångslade. Sedan Skarp efterkommit hövdingens begäran och de fångslade blivit frigivna, upphörde fiendskapen.

Som redan nämnts grundlades Diadia missionsstation av missionär Skarp. Han var en andens man och en bödens man. Än i dag berättar en och annan inföding om det starka intryck Skarp gjort på dem. Då han dött, gräto de infödda som barn, vilka sörja en älskad fader. Ryktet om

hans död spred sig med stor hast, och människor från skilda håll begåvo sig till Diadia för att övervara hans begravning. En lärare Nsinu, vilken var lam i båda benen och vilken hade sitt arbete i Nsanga, beläget omkring en mil från Diadia, kröp den långa vägen mellan dessa platser för att få tillfälle närvara vid högtidligheten. Man hade väntat på denne lärares ankomst till Diadia. Just som kistan skulle sänkas i graven, ropade någon: "Nu kommer han!" Och Nsinu kom våt av svett och tårar. Han arbetade sig fram mellan människorna till graven, sträckte ut sina armar över kistan, strök på locket och snyftade:

— O, tata diami, tata diami! O tata diami, o tata, o tata! (= O, min fader, min fader!)

På detta sätt höll han på, tills man måste sänka kistan i graven.

— — —
Skarps efterträdare vid Diadia blev Jöns Larsson. Dennes intresse för missionen i Kongo vaknade till liv, då dödsbuden kommo därifrån. Då han sedan fattat sitt beslut att resa ut som missionär, betraktade han det som en stor Guds nåd, att han fått just denna kallelse. Han reste ut första gången i februari 1890.

Jöns Larsson hade av Kongokonferensen blivit stationerad vid Nganda, där han skulle hjälpa missionär Andrea med uppförandet av stationen. Här hade han en utmärkt lärotid. Det intresserade honom mycket att besöka de kringliggande byarna, där han samtalade med människorna. Som en verklig högtidsdag betraktade Larsson den dag, då den förste negern vid Nganda stod upp och bekände sig vilja tro på Gud. Något senare döptes vid byn Lukazu tre infödingar, och en församling bildades vid

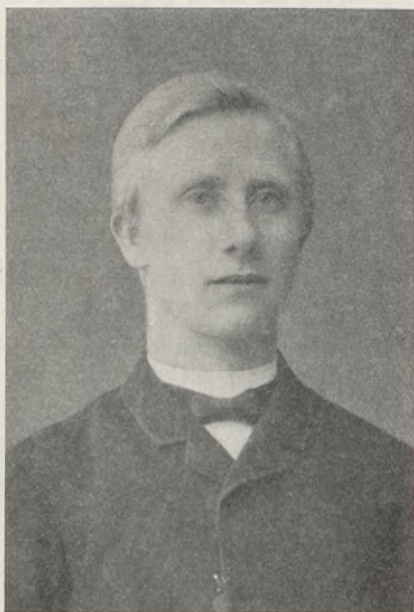
Flyttning till Diadia

Nganda. Då Larsson sedan lämnade denna plats, hade församlingen växt, så att den omfattade tjugufem medlemmar.

Då Larsson efter en tids vistelse i hemlandet återkom till Kongo, blev han efter tre månaders vistelse vid Mukimbungu stationerad vid Diadia. Innan han hunnit dit, hade missionär Skarp slutat sina dagar. Det blev nu Larssons uppgift att upptaga Skarps fallna mantel. Han fick ock inhösta en riklig skörd av det utsäde, Skarp sått.

Prövningar uteblevo emellertid icke. Dödligheten bland folket såväl vid stationen som i byarna där omkring var vid denna tid mycket stor. Detta inverkade så, att människorna knappast ville arbeta. De resonerade så, att det knappast tjänade något till, då livet ändå var så ovisst. Även missionsarbetet led på grund av detta förhållande.

I den almanack, som missionärerna utgåvo på kikongspråket, fanns för år 1896 en uppgift om att en nära nog

Missionär Jöns Larsson.

total månförmörkelse skulle inträffa den 28 februari. Några av lärarna hade fäst sig vid detta och berättade därom för människorna, vilka därvid grepos av stor ångslan. De begärde då att få komma till Diadia för att vara där vid tiden för månförmörkelsens inträde. De fruktade nämligen, att detta utgjorde ett tecken, som bebådade tidens slut. Larsson försökte lugna dem och försäkrade, att de ingenting hade att frukta, utan att de mycket väl kunde stanna hemma. Ville de komma till stationen, finge de gärna det.

Många infödingar kommo ock till Diadia. De förvånade sig mycket över det underbara i förmörkelsen. Icke mindre var deras förvåning över att de vita på förhand kunde förutsäga något sådant. Vid Nsanga hade de gamla hövdingarna sagt, att missionär Larsson skulle förmörka månen. Då förmörkelsen sedan inträffade, hade det till följd, att Larssons anseende blev mycket stort.

Då jag kommit till Diadia, hälsades jag där välkommen av Larsson. Jag var glad över att någon tid få samarbeta med honom. Han var glad och kamratlig, ärlig och rättfram i allt.

Då Larsson efter en tids vila i hemlandet återkom till Kongo för tredje gången, stationerades han vid Kinkenge, dit han under sin vistelse vid Diadia företagit en undersökningsresa i syfte att grundlägga en ny station. Han fick emellertid inte länge stanna där, utan måste flytta till Mukimbungu. Men aldrig hördes han knota vare sig över ombyte av verksamhetsfält eller svårigheter i arbetet.

Allt såg hoppfullt ut. Fru Larsson, som jämte makarnas tre söner stannat hemma i Sverige, då Larsson reste ut till Kongo tredje gången, hade även återkommit. Länge fingo dock icke de båda makarna arbeta tillsammans, förr-

Flyttning till Diadia

än Larsson plötsligt rycktes bort av döden. Han sörjdes mycket av både kamraterna och infödingarna. Som ett uttryck för de känslor, vilka besjälade kamraterna, må anföras några ord i ett brev från missionär Wilhelm Sjöholm: "Vi sakna honom", heter det, "som om man skulle sakna en fjärde vägg i ett hus".

Upprepade gånger har jag nämnt namnet Magnus Rangström. Fastän jag personligen aldrig hade tillfälle träffa honom, ha dock berättelserna om honom gjort djupa intryck på mig. Han hade dött ungefär ett år före min ankomst till Kongo. Under sin relativt korta verksamhetstid där hade han dock hunnit lämna djupa spår efter sig.

Rangström var stationerad vid Diadia, där han var Skarps medhjälpare.

I brev från Rangström får man en rätt god kännedom om de förhållanden, under vilka han arbetade i Kongo. De ha sitt särskilda intresse, ty de bära vittnesbörd om banbrytarnas enkla liv och stundom hårda kamp. Så be-

Missionär Magnus Rangström.

rättade han bl. a., hur svårt han kände det, då Skarp låg sjuk och ingen läkare fanns att tillgå. Sina bristande kunskaper i sjukvård sökte han avhjälpa genom att studera läkareböcker. Han talar om svårigheter, i vilka de kommo, därför att de icke hade några bärare att hämta varor från kusten. "Skafferiet var tomt", säger han, "vi hade intet smör, intet mjöl, intet ris, intet socker, ingen mjölk". Det enda de hade att leva av var, vad de kunde byta sig till av folket. Det var en glädje för dem, då de äntligen lyckades få en grupp bärare på aderton man att hämta det nödvändigaste för deras räkning. Så kom en dag den sorgliga underrättelsen, att hela karavanen drunknat i Mpozofloden. Några hade möjligen blivit räddade, men dessa hade sprungit sin väg i förskräckelsen. Under sådana förhållanden gällde det, som Rangström ock säger, att "taga blott en dag, ett ögonblick i sänder".

Rangström berättade även, hur de mot missionen fientligt sinnade infödingarna lyckades få de gossar, som gingo i missionens skola, att lämna denna. Det var emellertid blott tillfälligt. Snart hade skolan fått sitt elevantal tredubblat.

Rangström var mån om att lära sig infödingarnas språk väl. Han fann detta så intressant, att han aldrig tröttnade studera det.

Vilken stor arbetsbörda, som påvilade de ensamma båda männen, får man en god föreställning om i ett av hans brev. Han berättar i detta om deras mångsyssleri. De skulle sköta hushållet, vara förrådsförvaltare, affärsmän, rättare, lärare, sjukvårdare, läkare och pastorer.

"I där hemma", säger han i ett brev, "kunnen icke ha en aning om hur mycket man här har att göra med affärerna. Här ha vi inga mynt, som man har i Europa. Våra

Flyttning till Diadia

---

mynt bestå av tyger, pärlor, knivar, skedar, stift, hattar, rockar, skjortor, nålar, faltar o. s. v. Då en bärarekaravan kommer, som kan bestå av etthundra upp till tvåhundra bärare, har man att betala ut sexton famnar tyg samt två knivar till var och en av dem för en full börda från kusten och hit'.

Rangströms arbetstid i Kongo blev kort. Han hade förenat sig i äktenskap med fröken Anna Augusta Nyvall. De båda makarna hade i januari 1892 begivit sig till Kibunzi för att bevista årskonferensen, då Rangström efter ankomsten dit insjuknade och dog redan följande dag.

På gränsen till den andra världen.

DEN 4 juni 1898 kom jag från en byresa till Kinganga. Jag hade vadat i vatten nära nog hela vägen hem och därigenom ådragit mig en svår reumatisk värk med hög feber. Av denna hölls jag sedan i bädden under tio veckors tid och hade att uthärda de svåraste plågor. Understundom syntes allt hopp om mitt tillfrisknande ute. Till och med missionär K. J. Petersson, som alltid brukade hoppas, så länge det fanns tillstymmelse till liv, hade nu förlorat hoppet. Han skrev till min hustru, att det nog vore bäst, att hon gjorde sig förtrogen med tanken på att inte få behålla mig i livet så länge till. Som vår mission vid denna tid icke hade någon egen läkare, måste vi vända oss till en sådan vid Mbanza Manteke.

Då församlingen vid Diadia fick höra om min allvarliga sjukdom och att det icke fanns mycket hopp om att jag åter skulle kunna komma upp, blev den utom sig av sorg. Många medlemmar förklarade, att jag inte kunde få dö ifrån dem. Mötet utlystes i kyrkan, varvid man bad Gud frälsa mig från sjukdomen och rädda mig till livet. Efter mötena kommo medlemmarna en och en i sänder in i

mitt sjukrum, tysta som andeväsen föllo de ned vid badden och bådo tyst, för att de icke skulle störa mig. Kanske det ock var, för att de svarta skulle få pröva Guds hjälp och trofasthet i nöden, som jag fick ligga så här denna långa tid.

Under min sjukdom hade jag flera upplevelser. De rörde sig om stora väckelser. Jag såg ett tecken på himlen, vilket formade sig till en människogestalt i härligaste strålglans. Jag såg skaror av människor komma till stationen. Det var män, kvinnor, barn, hövdingar och av-gudapräster. Alla frågade, om Kristus nu skulle komma för att hålla dom. Jag förklarade för dem, att han inte skulle komma än, men att detta blott var ett tecken, som ville säga, att han snart kommer. Jag gick från hus till hus, grät och bad för människorna. Många mottogo dopet i Jesu namn, fröjdades och prisade Gud. Jag uppmanade de andra missionärerna, att de skulle taga emot och döpa alla, som kommo. Själv hade jag inte tid att döpa, jag blott predikade för och talade med människorna.

En dag fick jag se Herren Jesus komma in till mig i mitt rum. Han stod och såg på mig med sådant ousägligt medlidande, att jag dristade mig tala med honom och fråga, om han kom för att hjälpa mig.

— Doktorn har just varit här, sade jag, men han kunde intet göra.

— Vill du då bli frisk? frågade han.

— Ja, svarade jag, det vill jag. Hela mig du!

— Ja, svarade han, du skall bli frisk!

Jag blev så glad, att jag jublade. Jag kände en livsström brusa genom min kropp, men då jag skulle tacka min Frälsare för hans hjälp, försvann han.

Då denna syn försvunnit, steg jag upp och gick in i

rummet bredvid, där min hustru mötte mig med en förskrämd blick. Hon tog tag i mig och bad mig genast lägga mig. Jag svarade blott, att jag var frisk.

Hon trodde, att jag yrade, och bad mig på nytt, att jag skulle lägga mig.

— Nej, sade jag, Jesus har varit hos mig och gjort mig frisk. Giv mig du något att äta!

Hon såg på mig och frågade, vad jag önskade.

— Jo, svarade jag, jag vill ha kött och bröd.

— Men käre Sven, det vågar jag inte giva dig.

— Men det skall du göra. Jag är ju fullt frisk.

Slutligen gav hon mig det begärda. Maten smakade mig så väl, att jag var nära att gråta av glädje och tacksamhet till Gud.

Till såväl hennes som min förvåning mätte jag utmärkt av maten och kände mig från denna stund fullt frisk.

Det var icke nog med min sjukdom. Samtidigt låg även vår lille son sjuk, vilket gjorde, att min hustru måste anstränga sig till det yttersta. Hon vakade över oss dag och natt. Det tog ock för mycket på hennes krafter. En tid efter det jag blivit återställd till hälsan, sjuknade hon i feber och efter fyra veckors sjukdom lämnade hon oss i stor sorg.

Under min hustrus sjukdom hade jag skrivit till några vänner i Lerum och frågat, om de ville taga vår gosse, i händelse vi kunde sända hem honom, innan vi själva bleve i tillfälle att resa till Sverige. Kort före min hustrus död fingo vi svar från dessa våra vänner, att de voro villiga taga vår son, vilket skänkte oss båda en stor trygghetskänsla.

Under den tid min hustru låg sjuk, såg det ut, som om

På gränsen till den andra världen

vi skulle få bevittna en underbar andlig rörelse vid Diadia. Vår församling där hade reducerats betydligt på grund av de många dödsfallen. Icke mindre än fyrtio medlemmar hade dött under ett enda år. Statens soldater hade uttagit en stor del av männen till arbete, bundit hövding-

Clal

Lärarekåren vid Diadia.

arna och misshandlat dessa. Jag måste då gripa in rätt allvarligt mot detta deras sätt att gå till väga, vilket helt naturligt icke var i överensstämmelse med myndigheternas avsikter. Mitt ingripande hade väckt folkets välvilja mot oss på ett glädjande sätt. Innebyggarna i icke mindre än fyra byar hade flyttat fram till missionsstationen. Vi hade på så sätt fått folket alldeles inpå oss, och många besökte våra möten. En andlig väckelse började bryta ut, och vi undrade, om vi nu skulle få skörda frukterna av det utsäde, våra föregångare sått.

Flera av ynglingarna i vår skola voro kristna. De voro

ivriga att få sina hedniska medmänniskor omvända. Då jag en natt satt och vakade över de sjuka, fick jag höra en stark sång utifrån. Som det var långt lidet på natten, undrade jag, vad som var anledningen till denna sång. Jag fick missionär Aug. Jansson i sällskap och begav mig ut för att se och höra. Just som vi kommo in på bygatan, fingo vi se en gosse stå utanför en kvinnas hus och tala.

— Hör du, min gosse, sade jag till honom, varför står du här så sent. Det passar dig inte.

Gossen såg frågande på mig. I detsamma svarade kvinnan inifrån huset:

— Han vill, att jag skall börja tro på Jesus.

Gossen lämnade oss med ett glädjestrålände ansikte.

— Jaså, svarade jag, då skall du väl också göra det. Du förstår, att det är han, som sänt gossen hit för att tala med dig.

— Ja, kanske jag skall göra det, svarade hon.

Kvinnan blev ock en kristen.

Vi fortsatte vår vandring och funno en hel grupp skolgossar, vilka voro ute för att tala med människorna. Vi sågo en av dem komma i sällskap med en inföding, som gossen lyckats övertyga att bli en kristen. Gossen förde denne till en stockeld, som brann på en gårdsplan. Där föllo de båda ned på sina knän och bådo. Sedan följdes de åt för att värva någon mer. Så snart de funnit någon, som beslutat sig för att bli en kristen, stämde de upp en sång. Det var deras mission.

Vid ett möte voro både avgudaprästen och hövdingen närvarande. Båda stodo då upp och bekände, att de hade för avsikt att följa Herren Jesus. Då jag efter mötet kommit in till min sjuka hustru, frågade jag, om hon or-

kade höra på vad jag hade att berätta. Då hon bejakat min fråga, berättade jag för henne om vad som inträffat.

— Tack, gode Gud! utbrast hon. Det är nog. Detta var de sista ord jag hörde från hennes läppar.

Det var just för dessa båda min hustru så ofta bett till Gud, och då hon nu fick höra, att hennes bön var hörd, var det icke underligt, om hon kände sig glad.

Vid Diadia hade missionärerna Skarp, Sjöholm, Larsson, Håkansson, Rangström och flera andra arbetat kortare eller längre perioder. Några av dem hade redan givit sina liv för Diadia-folket. Föga frukt hade de dock fått se av sitt arbete.

Infödningarna förvånade sig över att vi fortsatte arbetet trots de många dödsfallen. Icke sällan bådo de Gud skona oss, deras fäder och lärare. I bönen kunde de emellanåt giva uttryck för att de förstodo, att vi icke kommit för att skaffa oss ägodelar hos dem utan för att hjälpa dem.

Då min hustru dött, kom evangelisten Kiananwa in till mig. Med ett förtvivlat uttryck i sitt ansikte frågade han, om jag nu tänkte resa hem till Sverige.

— Nej, svarade jag, det tänker jag inte.

Evangelisten slog då samman sina händer och utbrast:

— Underbara människor! Ni äro icke lika oss. Gud välsigne dig!

Så fortsatte väckelsen under så gott som hela återstoden av min vistelse i Kongo denna period. Under ett år fingo vi i församlingen intaga 408 nya medlemmar.

Flickhemmet vid Diadia.

*D*ET är med kvinnan i Kongo som i de flesta andra icke kristna länder. Hon betraktas vanligen som ett lägre väsen. Hennes värde står i relation till det arbete hon utför. Hon är blott en handelsvara. Hennes uppgift är att anskaffa och laga mat till männen och att föda barn. En kvinna, som icke blivit gift och som icke har några barn, betraktas som en onyttig varelse.

På grund av denna allmänna uppfattning om kvinnan bli många flickebarn utkastade. De lämnas åt sitt öde och få i många fall lida hungersdöden. För att rädda sådana stackars flickor upprättade missionärerna barnhem vid alla våra stationer i Kongo. Efter hand fann man emellertid det vara bättre att uppföra ett flickbarnhem på en enda plats och sammanföra flickorna från de olika stationerna till detta. Så skedde ock. Ett flickbarnhem uppfördes vid Diadia, och till detta sammanfördes de flickor, som redan förut blivit omhändertagna. Barnhemmet fick sin egen föreståndarinna. Barnen fingo där lära sig lydriad, punktlighet, ordning och arbete. Detta hem blev ock ett mönster för liknande hem, vilka upprättades av andra missionssällskap.

Flickhemmet vid Diadia

Hur det kunde gå till att upptaga barn vid ett sådant hem visa följande exempel.

Jag mötte en dag på gårdsplanen vid Diadia station ett par äldre män och en liten flicka. Sedan vi hälsat, frågade jag dem, vart de skulle gå.

Barnhemmet för flickor i Diadia.

— Vi skola gå för att sälja den här flickan.

— Sälja flickan! — Det får ni visst inte.

Männen drogo på munnen och svarade:

— Men det är vad vi skola göra.

— Nej, svarade jag, det kommer inte ett ske.

De trodde, att jag skämtade, och försäkrade, att de skulle sälja henne. Jag upprepade, vad jag förut sagt, att det inte komme att ske.

— I så fall anmäler jag er för "Bula-Matadi".

De förstodo nu, att jag menade allvar.

— Vi äro tvungna därtill, försäkrade de. Vi ha haft en rättegång och förlorat, och nu kräva våra fordringsägare, att vi skola betala.

— Hur mycket gäller det?

— Ett svin.

— Och så ämna ni sälja flickan för att betala edra fordringsägare ett svin.

— Vi måste det, ty vi få ingen fred, förrän vi betalat, vad vi äro skyldiga, och vi ha ingenting annat att betala med.

— Men jag tillåter er inte att sälja flickan.

Jag uppmanade dem, att de i stället skulle lämna flickan till vårt barnhem. Vi kunde då taga hand om henne och fostra henne på bästa sätt. Då männen alltfort höllo fast vid, att de måste sälja henne för att få ett svin, kom jag att tänka på att friköpa den lilla.

— Ni får tjugufem francs för att köpa ett svin, under förutsättning att flickan blir fri och icke säljes.

Då de inte kunde få sälja henne, kunde hon ju lika gärna stanna vid stationen. De sluppo ju då allt besvär med henne. Så blev det avgjort, att hon skulle få stanna på vårt barnhem.

När de båda männen återvände till sin by, började den lilla gråta. Jag försökte trösta henne så gott jag kunde, men det var inte lätt. Så kommo barnhemmets flickor från skolan. Då de fingo höra, att den lilla flickan skulle stanna hos dem, hoppade de av glädje, togo henne i famn och sade, att hon inte skulle gråta. Här skulle hon få det riktigt bra och riktigt roligt. Hon skulle få så mycket mat, hon förmådde äta, hon skulle få kläder och tillfälle att leka. Sedan den lilla blivit tvättad, fått nya kläder och ätit sig

mätt, började hon leka med de andra flickorna och fann sig mycket väl i hemmet. Hon är nu hustru åt en av våra distriktsföreståndare, har fyra barn och är en synnerligen duktig husmor. Hon är nu kretsföreståndarinna vid Kinganga.

Så ännu ett exempel. Vi fingo en dag höra, att flickorna på barnhemmet tagit in en liten flicka på sina rum och att hon fått stanna där över natten. Då flickorna voro förbjudna att på detta sätt taga in någon främling, blevo de tillrättvisade för sitt handlingsätt. De hade ju överträtt hemmets föreskrifter. Följande dag fingo vi veta, att den

Ett vanskött flickebarn.

lilla legat ute i köket, vilket gav oss anledning att söka få reda på de närmare förhållandena rörande den lilla.

Barnhemsflickorna berättade, att de funnit flickan under en palm, där hon brukat ligga under nätterna. Hennes moder var död, och fadern hade kört henne från hemmet. Han ville inte ha något besvär med henne. De ömkade sig över sin lilla medsyster och bådo oss om förlåtelse för sitt handlingsätt. Vad skulle vi göra annat än förlåta och även förbarma oss över den lilla.

Så beslöt jag mig för att taga den lilla med hem till hennes far för att tala med honom.

— Är du denna flickas far? frågade jag, då jag sammanträffat med honom.

— Ja, det är jag, men hennes mor är död.

— Men du vill väl ändå inte låta henne ligga i det där gamla rucklet? sade jag och pekade på en gammal förfallen hydda.

— Nej, men hon har döva öron, sade han.

— Det är inte sant, svarade jag. Det är ditt barn, och du är skyldig att taga hand om henne.

Mannen skrattade till och sade, att han inte ens ville se henne.

— Jaså, svarade jag, då skall jag taga hand om henne, men på det villkoret, att du inte sedan kommer och tager henne för att sälja henne. Har du förstått?

— Diambu diaku (= Det är din sak).

— Nej, du skall lova mig att antingen taga dig an din dotter och låta henne få bo i ditt hus, giva henne mat och vårda henne eller också avstå från alla anspråk på henne. Du får inte kasta ut henne mer! — Vad säger du?

— Ah, kinzolele diaka ko (= Jag vill inte ha mer med henne att göra).

Mannen gjorde en axelryckning, under det jag vände mig till de kringstående.

— Ni ha nu hört, vad han sagt, sade jag.

— Ja, det ha vi, svarade de i korus.

— Då får flickan följa med mig till stationen för att fostras hos oss. Hon är nu fri, och ingen har rätt att behandla henne som handelsvara.

Flickorna i barnhemmet betraktade oss missionärer som fäder och mödrar och vi dem som våra barn. De voro

Flickhemmet vid Diadia

stormförtjusta, då vi lekte med dem, och i allmänhet voro de lätta att vägleda. De lyssnade till vår förkunnelse och kommo alla till tro på Gud.

Vid ett kvällsmöte talade jag en gång om skötesynder, småsynder, som vi vanligen inte räkna så noga med och

Barnhemmets skyddslingar med föreståndarinnan.

som för många äro svåra att komma ifrån. Jag betonade, att dessa en gång kanske skola stå hindrande i vägen för inträdet i Guds rike.

En stund senare kom barnhemmets föreståndarinna till mig och frågade, vad jag sagt i min predikan. Alla flickorna voro oroliga och gräto.

— Men jag kan inte få reda på vad det är med dem, sade hon. Du får bestämt komma och tala med dem.

Jag gick. Alla flickorna voro då samlade, de gräto och bådo om förlåtelse. Jag talade tröstande till dem och frå-

gade, hur det var med dem. De bekände då, att de gjort mycket, som de voro förbjudna att göra. Någon hade stulit frukt, någon annan hade smugit sig iväg till sitt fält. Den ena hade gjort ett och den andra ett annat, men alla ville komma in i Guds rike. Det blev en underlig upplevelse i hemmet den kvällen. Då vi skildes, strålade glädjen i allas ögon. Följande dag fingo vi se många exempel på att frågan gripit allvarligt in i deras liv. En flicka kom med ett föremål, som hon tagit, en annan lämnade betalning för någon gammal skuld. Alla bådo om förlåtelse. Ingen ville bli utestängd från Guds rike.

— — —

Då det till sist blev fråga om att upplösa detta barnhem, skedde det icke utan många överläggningar och stor sorg. Tvenne skäl voro avgörande för hemmets upphörande. Vi tyckte alla, att våra gamla stationer lågo alltför tätt och att två av dem mycket väl kunde sammanslås. Då Diadia dessutom var ytterst ohälsosamt, en plats, där malaria härjade svårt och dödsfallen som en följd därav kommo tätt på varandra, funno vi det bäst att nedlägga Diadia station, fastän husen där voro bättre än vid Kibunzi. Detta hade emellertid till följd, att även flickhemmet måste upplösas och nedläggas.

En annan orsak kom dock att betyda ännu mer för beslutet om Diadias nedläggande. Sömnsjukan härjade nämligen svårt i dessa trakter. Inte mindre än sju flickor vid hemmet ledo på samma gång av sömnsjuka. Då man vid denna tid ännu icke kände något botemedel mot denna sjukdom, var den person, hos vilken sömnsjukesymptom visade sig, redan från början dömd till döden. Staten hade utfärdat en lag, enligt vilken de sömnsjuka icke fingo vistas tillsammans med friska personer. Därför gällde det

att så fort symptom till sömnsjuka visade sig, isolera den sjuke från de övriga. Vi hade en särskild byggnad, i vilken dessa sjuka isolerades, men att få dem dit och att få dem att stanna kvar där var ingen lätt sak. Det var svårt både för oss och för de sjuka.

Jag skall aldrig glömma, då vi en gång tvingades flytta dit en liten flicka. Hemmets föreståndarinna försökte få den sjuka dit men rädde icke med henne, varför hon begärde min hjälp. Jag talade så vänligt jag kunde med den lilla. Jag försäkrade henne, att hon skulle få det gott där och att vi skulle känna oss glada, om hon ville lyda oss. Den lilla

Den enda rest av barnhemmet, som nu finns kvar.

grät och bad så innerligt att slippa, att jag knappast visste, hur jag skulle handla. Jag sökte lugna henne med att Barnvännen var med henne även där och att vi skulle stanna kvar hos henne, tills hon lagt sig. Den lilla torkade då sina tårar och lovade, att hon skulle lyda oss. Så böjde hon sina knän och bad Gud, att han skulle hjälpa henne. När hon sedan lagt sig, bad hon oss, att vi skulle stänga till dörren riktigt väl om henne.

Fastän vi litet var insågo den stora betydelsen av ett sådant hem för vår verksamhet, funno vi det dock icke absolut nödvändigt. Det var i stället andra grenar av missionsverksamheten, som krävde stöd och underhåll. Vi hade med barnhemmet i viss mån redan vunnit vårt mål, att visa att kvinnan icke står på en lägre ståndpunkt än mannen, att även hon kan ägna sig åt intellektuellt arbete och att även hon kan frälsas. Inom den kristna församlingen funnos ock redan nu flera unga kvinnor, så att de unga männen kunde välja sig hustrur bland dessa och sluppo söka dem ute bland hedningarna.

Den ekonomiska frågan spelade ock en stor roll vid beslutet om hemmets nedläggande. Ett sådant hem krävde mycket stora omkostnader. För utbildningen av bibelkvin-
nor och lärarinnor kunde en särskild avdelning upprättas vid vårt seminarium i Kingoyi. Vi ha ock nu en del kvin-
nor, vilka ägna sig åt skolarbetet och vilka fått utbilda sig vid ifrågavarande seminarium. En del kvinnor ha ock fått vägledning ifråga om sjukvård. Ännu återstår dock mycket att göra för att få kvinnorna in i sådant arbete. De vilja helst ägna sig åt hemmet.

Ett mångsidigt arbete.

*I*NOM den kristna missionen har skolarbetet utgjort en betydelsefull faktor. Skolan tjänar icke blott till att bringa kunskaper, den höjer och förädlar även karaktären, den skapar ansvarskänsla och hjälper infödingen att stå på egna ben, den vidgar blicken och väcker verksamhetslust.

Genom det skolarbete, som bedrivits på Svenska Missionsförbundets verksamhetsområde i Kongo, ha tusentals människor lärt sig läsa och skriva. Men icke blott det. En mängd yrkesmän ha ock vid vår skola fått utbildning för sitt kall. Och vilken välsignelse har icke skolverksamheten varit till för den rent evangeliska gärningen. Icke mindre än omkring åttahundra evangelister ha genom våra skolor fått vägledning och hjälp.

Även vid Diadia hade vi en omfattande och betydelsefull skolverksamhet. Utom i de vanliga skolämnena undervisade vi även i bokbinderi. Både jag och mina elever funno detta arbete intressant. Vi bundo dels Nya testamentet, dels en del böcker för skolbruk.

Kongominnen

Den vackra palmallé, som fanns vid Diadia, hade missionär Skarp planterat. Den utsökt vackra planen framför stationen var också anlagd av honom.

Under min resa till Kongo fick jag av en sjöman några plantor av s. k. Aligatorpears. Sjömannen hade satt plan-

En skolklass i arbete.

torna i vatten, och de hade växt, så att de voro omkring tio centimeter långa, då jag fick dem. Vid min ankomst till Diadia planterade jag dem där. De växte mycket fort och buro snart frukt. Skott av dessa träd ha sedan planterats vid flera av våra missionsstationer.

Av en statens administratör lyckades jag vid ett tillfälle få ett par bördor kaffeplantor. Även dessa planterade vi ut. De ha efter hand blivit stora träd, men bära icke längre någon frukt.

Ett mångsidigt arbete

Då jag insåg betydelsen av att infödingarna fingo utbildning i slöjd, sökte jag hjälpa dem även därmed. Jag var visserligen ingen fackman men sökte göra mitt bästa. Det lyckades mig ock att giva en del ynglingar en god grund i yrket. Ett par av dem visade sig särskilt intresserade och blevo efter hand goda snickare.

Jag skall dock aldrig glömma deras första misslyckade försök. Det var ingalunda lätt för dem. Jag hade inte tid att ständigt hjälpa dem. Det virke, de fått att arbeta med, var inte det bästa, och i sina försök att hantera verktygen gjorde de många misslyckanden. Vanligen fingo verktygen skulden. Då de skulle såga itu en planka och inte kunde följa den raka linjen, var det sågens fel. När de skulle planhyvla plankan och misslyckades, var det hyvelns fel. Till sist blevo de dock goda yrkesmän.

En kaffebuske.

— — —
Till våra praktiska arbeten hörde även anläggning av vägar. Så anlade missionär Wirén en väg från Diadia till

Kongominnen

Mbanza Nsanga, och missionär Lindström förbättrade vägen till Kibunzi. Även nuvarande redaktören för Missionsförbundet, J. E. Lundahl, har äran av en ny väg-anläggning. Det var en vägsträcka mellan Kibunzi och Diadia. Missionär Ceder ledde arbetet med uppförande av en bro över det besvärliga Luhulu-passet.

När dödsbuden kommo.

REDAN förut har jag omnämnt, att alla mina reskamrater under min första färd till Kongo fått lämna detta närvarande. Det var prövande för oss missionärer och missionens ledning under denna tid att mottaga det ena dödsbudet efter det andra. Åren 1898—1899 voro särskilt prövande i detta avseende. Den 28 juli 1898 kom meddelandet, att Sofia Karlsson avlidit. Sex månader senare fingo vi underrättelse, att Josef Lindén slutat sina dagar vid Mukimbungu. Han hade varit min kamrat i Diadia men tvingats lämna denna station för att övertaga ledningen av evangelistskolan vid Mukimbungu. Vi hade stora förväntningar på honom, men hans arbetsdag blev kort.

Vid den konferens, som just då hölls vid Diadia, beslöts uppdraga åt Ivar Johansson att fortsätta Josef Lindéns arbete vid Mukimbungu.

I början av mars följande år meddelades vi genom brev, att A. Th. Strandman avlidit vid Londe. Rent förkrossande var det, då vi blott någon vecka senare fingo höra,

att även missionär Adolf Brink, som just kommit till Londe, fått sluta sina dagar. Han hade kommit i sällskap med tre missionärer, nämligen Lagrin och fröknarna Kohm och Arna Nilsson, som han eskorterat till Matadi och som skulle fortsätta hem till Sverige. Lagrin och fröken Nilsson voro så svaga, att man ej hade vågat lämna dem utan extra hjälp på karavanvägen. Blott tre veckor efter Strandmans död kom ett nytt dödsbud från Mukibungu. Där hade den gode Ivar Johansson fått sluta sina dagar. Vi kunde icke annat än stå undrande, vad Gud menade med allt detta.

Några dagar efter det sista dödsbudet kommo bärare från Matadi och berättade, att missionär C. W. Lembke där låg för döden. Jag hade just fattat avtal med en del bärare, som skulle hämta varor från Londe. Då Lembke var den ende kvarlevande av Svenska Missionsförbundets missionärer där och då jag fruktade, att även han redan var död, måste jag för säkerhets skull ställa den order, karavanen hade att ombesörja, även till Amerikanska baptistmissionärer på platsen. Till vår stora glädje hade emellertid Lembke tillfrisknat, så att han kunde lämna ut varorna åt bärarna.

Den 26 april 1899 hemkallades min hustru. Allt talade för att även vår lille gosse inte skulle kunna räddas. Som redan nämnts, hade jag fått löfte att få sända honom hem till vänner i Lerum. Det passade så bra, att både doktorinnan Walfridsson och missionär Aug. Jansson skulle återvända till hemlandet just vid denna tidpunkt. De lovade att taga den lille med sig. Jag gjorde dem sällskap till Matadi. Skilsmässan kändes svår, ja förkrossande, då jag såg min lille gosse gråtande sträcka ut sina magra armar mot mig, men den var dock nödvändig. Något stör-

När dödsbuden kommo

---

re hopp om att få återse den lille hade jag inte. Den läkare, som undersökte honom efter hemkomsten, fann icke heller mycket hopp om hans tillfrisknande. Hos Herren Gud fanns dock hjälpen. Den lille blev frisk. Han växte sig stor och stark och lever än.

Skilda erfarenheter.

DET var vid ett stormöte i Diadia på sommaren 1899. Vi hade haft en arbetsam dag. Jag kände mig uttröttad och behövde vila. Just som jag gått till sängs, knackade det på dörren. Då jag frågade, vem det var, fick jag veta, att en kvinna, som skulle föda ett barn, behövde hjälp. Jag ropade då på fröken Bjurholm, som hade sitt rum i motsatta delen av huset, och undrade, om hon ville gå för att hjälpa kvinnan. Hon svarade, att hon själv insjuknat i svår feber.

Vad skulle jag nu göra? Jag vände mig till min kamrat, Per Markus, och undrade, om han ville följa med mig, så skulle jag gå.

— Jag! — Sånt begriper jag mig inte på, svarade han blott.

Mannen utanför dörren envisades och ville, att någon ovillkorligen skulle komma med. Jag rev mig i håret, tog reda på en bok för ackuschörskor, sökte efter vägledning, klädde på mig, rev mig i håret och läste på nytt. Så följde jag mannen.

Då vi kommo fram till byn, funno vi kvinnan liggande i gräset utanför hyddan. Ett tjugotal män stodo omkring henne. Jag bad ett par av dem hjälpa mig att få in henne i huset, lånade en filt och svepte om henne. Så gav jag henne en dosis kina och ett glas konjak samt såg till, att det blev varmt i huset, och hjälpte henne, så gott jag kunde.

Vid den dopförrättning, som skulle försiggå följande dag, skulle även denna kvinna mottaga dopet. Jag sade henne, att hon nu fick vänta till en annan gång. Döm emellertid om min förvåning, då jag vid dopförrättningen bland den stora mängden av dopkandidater också fann denna kvinna. Hur förbluffad jag blev, kunde jag ju inte annat än döpa henne. Jag fruktade dock för hennes liv. Hon blev ock mycket sjuk men tillfrisknade så småningom. Då jag omkring trettio år senare träffade henne vid Nsanga, frågade hon, om jag mindes, då jag hjälpte henne vid Diadia.

— — —

Något av det mest intressanta och storslagna man kan få se i Kongo äro gräseldarna. Det ter sig imponerande och majestätiskt, då man står på avstånd och ser gräselden kasta sina flammor mot skyn. Men om en sådan eld överraskar en, så att man icke hinner hugga ned träd och buskar kring bostäderna eller tända moteld, finner man den inte längre så imponerande. Den förstör allt, som finns i dess väg, träd och gröda, byggnader, bohag, människor och djur. Den lämnar endast svedda hedar och sorg efter sig.

En söndagseftermiddag överraskades jag vid Diadia av en gräseld. Jag var för tillfället ensam hemma. Ingen kunde tänka sig, att någon gräseld då skulle komma. Anledningen till dess uppkomst var denna gång en man, som

varit ute på jakt och då tänt på gräset. I den rådande hettan och av vinden fick elden förfärande fart. Då jag fick höra det starka dånet, slet jag av en mangogren och rusade mot elden utan att egentligen veta, vad jag skulle göra. Jag slog, som om jag varit vansinnig, hoppade undan för elden och slog på nytt. Men elden rusade fram. Den närmade sig ett bananfält. Om den väldiga mängd torra blad, som fanns där, råkade i eld, visste jag, att ingen räddning fanns för missionsstationen. Bananfältet var beläget blott några meter från boningshuset med dess grästak. Jag hoppade och slog allt vad jag förmådde. Jag trotsade lågorna ända tills mitt skägg och hår sveddes av. Slutligen föll jag omkull. I min nöd ropade jag då: "Herre, min Gud, hjälp!" Ögonblicket därpå var jag åter uppe. Vad jag då såg, måste jag betrakta som ett Guds under. Lågorna kastades åt den motsatta sidan, och det lyckades mig att släcka elden vid gränsen till bananfältet. Både jag och missionsstationen voro räddade.

— — —

Vid ett tillfälle kom ett brev från Kibunzi med under rättelse, att både kyrkan och sjukstugan med hela medicinförrådet brunnit ned där. Evangelisten Kiasungwa hade fått i uppdrag av församlingen att skriva till mig och bedja om förbarmande. Han hade skrivit i den mest undergivna och bönfällande ton och bett, att jag inte skulle bli alltför ond utan ha förbarmande med dem och säga, vad de skulle göra. Allt vad jag befallde, skulle de göra, om jag blott visade dem nåd. Så berättade han, att en man hade tänt på gräset utan att andra vetat något därom. Vinden hade då fört ett brinnande rättbo till stationen. Rättboet hade fallit ned på kyrktaket, och detta hade fattat

Skilda erfarenheter

---

eld. Byns kvinnor, som varit ute på fältet, hade sett röken och skyndat hem. Allt som kunnat räddas från kyrkan, var ett par lampor, och nu kunde de inte göra annat än gråta, tills de finge mitt svar.

Jag svarade, att det var en stor prövning för både dem

Gräselden härjar.

och oss, men att Gud väl hade någon mening även med detta. De fingo nu tillfälle att visa, hur mycket de satte värde på sin kyrka och sitt medicinhus. Det gällde nu för dem att skaffa hem virke till nya byggnader. Jag gav dem mått på plank och bräder, på sparrar och allt. Så gav jag dem olika förhållningsorder. Kvinnorna skulle skära gräs och forsla hem, barnen skulle skaffa palmgrenar, och männen, som kunde såga, skulle såga allt virke, som behövdes till fönster, dörrar och bänkar. De andra skulle hjälpas åt att frakta hem rundvirket. Om de hade allt

klart inom tre veckor, skulle vi komma dit för att hjälpa dem med återuppbyggandet av kyrkan.

Så snart mitt brev anlät till Kibunzi, församlades de väntande, och då evangelisten läste brevet, utbrusto alla:

— Tutondele kwa Nzambi ye kwa tata Flodén! I bobo kaka! (= Vi tacka Gud och fader Flodén! Just så bara! Må nu ingen saknas i morgon!)

Redan följande dag började de sitt arbete, som de med stor iver utförde. Då de tre veckorna förgått, begåvo missionär Ekström och jag oss dit för att hjälpa dem med kyrkbygget. Det erforderliga materialet var då samlat, och jag kunde inte annat än prisa dem för deras villighet. Men det skulle jag inte ha gjort. Redan följande dag fick jag börja kälta på dem. En del, som skulle vara med i arbetet, saknades. Jag lät då ringa i klockan, tills alla voro församlade. Så höll jag ett tal till dem och beklagade, att en del av dem redan börjat strejka. Jag sade, att Ekström och jag skulle vända tillbaka till Diadia, om de fortsatte att handla på detta sätt. Så uppdrog jag åt deras lärare att vara arbetsledare. De bådo om ursäkt och lovade att vara trogna.

Arbetet gick sedan raskt undan, och efter tre veckors tid hade vi återuppbyggt kyrkan.

Just som vi slutat arbetet med taktäckningen, började åskan mullra. De kristna utbrusto då:

— Sannerligen, en sådan Gud! Han har hört vår bön.

Saken var den, att hedningarna känt sig skadeglada, då kyrkan brunnit. De hade lyckande förklarat, att de kristna nog skulle få samlas under mangosträden i regntiden. De kristna hade emellertid dagligen bätt Gud, att han skulle hindra regnet från att komma, tills kyrkan var färdig.

Det återstod nu blott en del rengöringsarbete inne i kyr-

kan. Några av oss begåvo oss dit. Till min förvåning lade jag märke till, att alla männen försvunnit. Då jag frågade efter dem, förklarade Kiasungwa, att de nog snart skulle komma tillbaka. Så skedde ock. De hade endast varit hemma för att hämta sina bössor, och nu började de skjuta och skrika, så att man kunnat bli lomhörd. Kvinnorna ställde upp sig med ryggarna mot kyrkväggen och slogo sig på munnen, under det de skreko allt vad de förmådde. De behärskades av ett glädjerus, som inte kunde hållas tillbaka.

Då missionär Ekström, som fått hög feber och därför tvingats lägga sig, fick höra oväsendet, trodde han, att ett krig utbrutit. Jag förklarade emellertid för honom, att det hela endast var ett uttryck för stor glädje. Så fröjdades vi tillsammans med folket.

Det första möte, vi hade i kyrkan, sedan denna blivit färdig, var ett av de mest underbara jag varit med om.

① Etat

De som behöva hjälp.

MELLAN Diadia och Mbanza Nsanga flyter en stor flod, som i regntiden är snart sagt omöjlig att taga sig över. Efter hand gav emellertid statens ämbetsmän befallning, att Nsanga-borna skulle bygga en bro över floden. De funno det bäst att lyda. De lyckades dock icke bättre med sitt brobygge än att varje träd, de fällde, föll i floden och fördes bort av den starka strömmen. De förlorade då allt hopp och försäkrade, att Bula-Matadi finge behandla dem som han funne för gott. Han finge bränna deras byar och binda dem själva, men någon bro över floden kunde de icke bygga.

När våra kristna vid Diadia fingo höra härom, undrade de, om Nsanga-borna inte bett Gud om hjälp. De beslöto sig ock för att hjälpa dem. De lånade yxor av oss och gingo till floden. Där fingo de syn på ett jätteträd, som växte på stranden. De enades om att hugga ned detta. Innan dess bådo de till Gud, att han skulle hjälpa dem, så att trädet fölle rakt över floden. De höggo ned trädet. Det föll rakt över floden och blev liggande med toppen ovanpå

De som behöva hjälp

ett träd på andra sidan, så att strömmen inte kunde taga det. Våra vänner kommo tillbaka jublande.

— Det duger sannerligen att bedja till Gud, även när man skall bygga broar, försäkrade de.

"Det föll rakt över floden."

Avgudaprästerna såväl vid Diadia som annorstädes, vilka av folket betraktas som auktoriteter, funno snart, att de vita hindrade dem i deras mord och giftgivningar. De skyllde då alla olyckor och allt ont på de vita för att själva bevara sitt anseende och få folket att vända sig från oss.

Icke minst förargade voro de på missionär Skarp. De strävade på allt sätt efter att hindra honom i hans verksamhet. Han hade därför en hård tid vid Diadia.

I byn Tombe Mwembe levde vid denna tid två avgudapräster. De gjorde sitt yttersta för att hindra missionär

Skarp i hans arbete och försökte skrämman honom från platsen. De samlade innebyggarna omkring sig och sökte intala dem att driva honom på flykten, ty det var ju genom honom och de övriga vita alla olyckor kommo över landet. Det var de vita, som fört med sig sömnsjukan och kopporna, det var de, som infört jordlopporna i landet, det var de, som förorsakat, att stormarna förstört deras bananplanteringar och majsält, det var de, som voro anledningen till de svåra sjukdomarna. Det var missionärerna, som voro orsaken till att vita statsmän kommit dit och att de nu hindrats i sin frihet. Hur skulle det gå med deras land och folk?

En tid såg det ut, som om prästerna skulle lyckas. Flera nätter å rad kallade trummorna folket till samling. Det var dans och skrik. Man gjorde sig redo till överfall på missionsstationen. Tiden var ock bestämd för detta. Allt var redo. En stor skara hedningar slingrade sig fram på den lilla stigen genom gräset. I skydd av mörkret lyckades de taga sig fram ända till stationen, där man intet ont anade. Avgudaprästerna voro deras ledare. De hade sina trummor och fetischer med sig. Äntligen hade de nått fram till målet.

Men så hemskt! Så svart himlen blev i ett enda nu! En blixtnyste till över deras mörka gärning. En åskknall hördes, och ett svårt oväder bröt ut. Blixterna korsade varandra, och regnet strömmade ned. De förut så modiga hedningarna blevo förskräckta, vände tillbaka och rusade till sina hem, så fort benen kunde bära dem.

Under tiden sov missionär Skarp gott i sin bädd på stationen.

— — —
Avgudaprästerna hade dock icke uppgivit tanken på att

bränna missionsstationen. Ett nytt försök att angripa den skulle göras. En del mot missionärerna vänligt stämde infödingar hade fått reda på vad som var å färde. De varnade Kiananwa och uppmanade honom att råda Skarp att fly.

Vänligt stämde infödingar.

Dagen före det planerade angreppet berättade Kiananwa för Skarp, vad han hört, och varnade honom för faran. Han bad bevekande, att Skarp skulle rädda sitt liv. Skarp förklarade emellertid, att han icke ämnade lämna stationen, vad som än komme att ske.

— Ja men, sade Kiananwa, jag vet, att de i natt skola bränna stationen, och de komma säkert att utföra sina planer.

— Vi skola gå vakt, sade Skarp.

— Jag går inte, om jag inte får en bössa, inföll Kiananwa.

— Du skall få låna en hagelbössa, sade Skarp, men du får inte skjuta, om du inte själv blir hotad till livet, och i så fall skall du endast skjuta på deras ben.

Fram på natten upptäckte Kiananwa en del gestalter, som smögo sig in mellan bananträden alldeles in på huset. Han sprang bort till Skarp för att meddela honom sin upptäckt. Fienderna, som förstodo, att de blivit upptäckta och som därtill fingo se en sådan skara människor, blevo så förskräckta, att de sprungo allt vad de förmådde. De hade sett mera, än vad Skarp och Kiananwa sågo. Så var missionsstationen åter räddad.

Något nytt försök att angripa den gjordes icke heller. Skarp fick vara i fred. Han var ju för övrigt så mager, att han nog inte åt någon. Därtill hade han ju varit så länge på platsen, att de nog inte behövde frukta för honom.

Som missionär Skarp var utarbetad och ytterst medtagen, enades han och K. J. Pettersson om att byta arbetsplats för någon tid. Så kom då Pettersson till Diadia, men det borde han inte ha gjort. Då avgudaprästerna fingo se hans korpulenta stofthydda, trodde de sig vara på det klara med vem som var den store människoätaren. De samlade därför en skara män och begåvo sig till missionsstationen. Prästerna voro klädda i djurskinn, männen medförde trummor, skramlor och fetischer. De radade upp sig framför boningshuset, slogo på trummorna, skakade sina gudar, skreko och tjöto och kastade sina bössor högt i luften. Det var ett oväsen, så att Pettersson aldrig hört dess make. Då han visade sig på husets veranda, tilltog larmet och stojet. Han gav då tecken, att han ville tala.

Då han frågade, vad meningen var med detta oväsen, svarade de i korus, att han skulle lämna stationen. Skalapi, som de kallade Skarp, skulle få vara där men inte Petters-

De som behöva hjälp

---

son. Om han nu vore villig lämna platsen, skulle han få tillfälle därtill. I annat fall skulle han dödas.

— Ja, svarade Pettersson, jag skall gå på det villkoret, att ni själva garantera för att icke något ont inträffar här vid Diadia.

De lovade detta, och Pettersson vände tillbaka till Kibunzi. Männen höllo sina löften. Intet ont drabbade stationen under hela den tid, Skarp var borta för vila.

Bland ett hedniskt och ociviliserat släkte.

*D*EN store hövdingen vid Nsanga ligger på bår. Det var han, som en gång bad missionär Skarp, att han skulle få köpa en vit kvinna av honom, och som försäkrade, att han skulle giva henne mycket kött som ett uttryck för att han älskade henne. Det är hans kvinnor, som nu sitta med benen under kistan, i vilken han vilar. De äro enligt urgammal sed tvingade att sitta där och förse den eld, vid vilken liket skall torkas, med bränsle.

Då liket torkat i två månader, är det färdigt för svepning, varefter det skall begravas. Det har blivit svept i en oändlig mängd mattor och filter. Ett par jättearmar och ett huvud ha blivit fastsatta på kolossen. En stor grav har blivit grävd för den. Trummor dåna, skottsälvor avfyras och trumpetstötur smattra. Människorna samlas till fest. Män och kvinnor fylka sig kring liket, vilket medelst tvenne långa stänger, bundna vid var sin sida, skall bäras till graven. Man hör kommandon från alla håll.

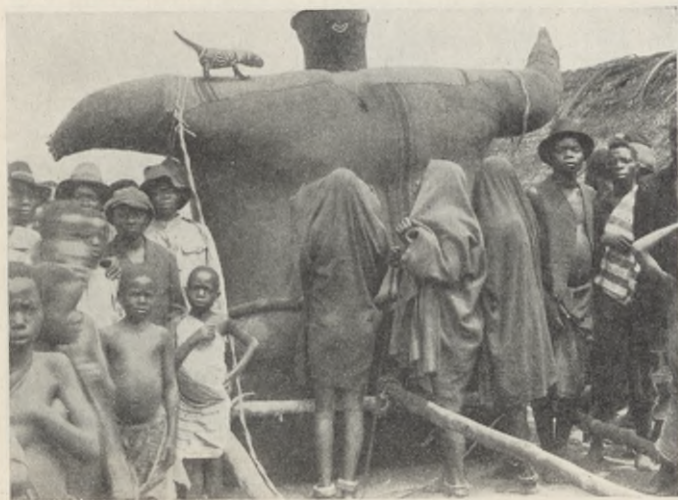
I ett nu börjar kolossen röra sig. Den lyftes upp, vacklar hit och dit och sättes åter ned på marken. Man grälar,

Bland ett hedniskt och ociviliserat släkte.

skriker och väsnas. Så försöker man på nytt men misslyckas åter.

— Tula, tula, tula kaka (= Ställ ner, ställ ner, ställ ner)! ropas det. De som bära vid ena sidan, släppa sitt tag. Kolossen vacklar. Det ser ut, som om den skulle falla. Nya

"Svept i en oändlig mängd mattor och filltar."

skrik och rop. Andra rusa fram och lyfta upp kolossen, och äntligen lyckas man bära den till graven. Men att få ned den i denna är icke heller så lätt. Man skriker och väsnas också nu. Till sist lyckas man dock. Enligt gammal sedvänja skulle ett par personer levande ha begravts tillsammans med liket. De skulle ha följt sin hövding till den andra världen som vittne om hans storhet. I detta fall frångick man denna grymma sed. Av hans kvarlåtenskap kastade man emellertid ned så mycket som kunde rymmas i graven, och så gömdes allt under mullen.

Kongominnen

På graven placerade man en del porslinsbilder, kalebasser, fat och tallrikar samt en stav och ett paraply. Runt om den planterades poplar, och så var storhövdingen vid Nsanga gömd i jorden.

Tal till marknadsfolket.

Något särskilt märkvärdigt med marknaden vid Nsona, om vilken jag här skall berätta, är det visserligen inte. Den var i stort lik andra marknader i Kongo. Likväl kan det möjligen intressera att höra om den.

Männen samlades till marknaden med sitt palmvin, sin tobak, sina tygpackar, sitt krut, sina svin och getter. Kvinnorna sutto där med sina jordnötter, med sin potatis och sina palmkärnor, med sina palmnötter och övriga ting. Några pengar förekommo ej. Man endast bytte varor. Här var det krutet, som utgjorde den mest eftersträfvade varan. På andra platser brukade vi kunna tillhandla oss

Bland ett hedniskt och ociviliserat släkte.

---

varor mot vitskaftade knivar, som beräknades till ett ungefärligt pris av 25 öre per styck, näsduksbuntar med ett dussin näsdukar i varje till ett värde av omkring två kronor, pärlor av olika slag eller tygstycken, som kommit från England. Det mest efterfrågade tyget var ett, som gick under benämningen Oxfordcheck, emedan det ställde sig särskilt billigt. Vi brukade mäta tygstyckena med famnmått (en famn = en meter och åttio cm.). Priset för en famn av detta tyg var omkring 45 öre. Jämte näsdukar och tyg användes även tråd, nålar, tändstickor etc. som bytesmedel. Men nu var det som sagt bara krut. Vi togo dock det hela lugnt och kunde till sist skaffa oss, vad vi önskade för de bytesmedel, vi hade med oss. Jag köpte bland annat en stor pisangklase, men det syntes mig omöjligt att få hem den, om jag inte betalade två knivar, vilket jag ansåg vara alldeles för mycket, då det endast gällde tio minuters väg. Då skulle jag åtminstone betala två tändsticksaskar, vilket jag ock med nöje gick med på.

ackute

Åter hem till Sverige.

*J*AG hade tillbringat ytterligare tre och ett halvt år i Kongo. Ofta hade jag varit ensam missionär på stationen och haft mycket arbete. Sorgen över min hustrus död hade gripit mig djupt. Jag var trött och utsliten och kände mig i stort behov av vila, varför jag gladdes över att få återvända till Sverige för en tids rekreation.

Sedan jag överlämnat stationens ledning till missionär C. J. Lindström, lämnade jag i sällskap med en del bärare Diadia den 6 maj 1901. I byn Mafwambu, där vi hade en skola, gjorde vi vårt första uppehåll. Vi blevo där mottagna mycket varmt. Byinnevånarna hade uppfört en lövsal, i vilken de dukat en måltid för vår räkning. Ett möte var annonserat i skolhuset, vilket dekorerats med palmgrenar. På eftermiddagen fortsatte vi färden till byn Kintoto, vars innebyggare knappast visste, hur väl de skulle taga emot oss. Många av dem hade besökt Kibunzi och där fått hjälp för sina sjukdomar. Nu gladdes de över att se oss på besök i deras egen by. Jag måste predika för dem. Vi fortsatte sedan att samtala till långt fram på natten. Byns hövding förärade mig fyra höns samt en del vackra korgar.

Åter hem till Sverige

Vid Londe hälsades vi välkomna av missionär och fru Sjöholm. Som vi hade god tid på oss, innan vår båt skulle lämna Matadi, företog jag en färd på Kongos första och då nybyggda järnväg till Stanley-Pool. I sällskap med

Farväl till Diadia.

kamraterna Elsa och P. O. Wirén samt Augusta Bjurholm lämnade jag Matadi den 28 maj.

Vår resa företogs denna gång med en engelsk lastångare. Som den lade till i ett flertal hamnar, blev färden mycket omväxlande och intressant trots en del besvärligheter. Den 12 juli hade vi nått England och den 15 juli landstego vi i Göteborg, glada över att åter vara hemma i Sverige.

Innan vi skildes från varandra, skulle vi göra en del uppköp. Aldrig skall jag glömma vårt besök på ett apotek i Göteborg. Wirén skulle köpa kinapulver. Efter en flerårig bortovaro var vår klädsel helt naturligt omodern. Så

väl Wirén som hans fru voro mycket magra. Detta i förening med deras mörka hy tycktes rent av förskräcka biträdet.

— Jag skall ha kinin, sade Wirén med en svag brytning på sin norrlandsdialekt.

— Hur mycket skall det vara?

— Ta' i den här flaskan!

— Hur mycket — — —

— Ta' den full!

Biträdet gick in i ett annat rum. Om en liten stund kom han tillbaka. Han låtsades vara allvarlig.

— Nå, hur mycket skall det vara? frågade han.

— Ta' flaskan full! svarade Wirén.

Åter sprang mannen in i rummet. Om en stund kom apotekaren själv ut. Med betvingad röst frågade han:

— Hur var det?

— Jag skulle ha kina i den här flaskan, svarade Wirén.

— Ja, men hur mycket skall det vara för? — Kina är dyrt.

— Tag den full! upprepade Wirén.

Det började rycka även i apotekarens mungipor.

— Ja men se, kina är mycket dyrt, och det skall man taga så litet av på en knivsudd.

Nu tyckte jag, att det kunde vara nog.

— Det där känna vi mycket väl till, inföll jag. Vi komma från Kongo och behöva äta kina en tid framöver.

— Å, jag förstår. Skall vi taga flaskan full då?

Apotekaren fyllde flaskan. Det hela kostade, om jag icke missminner mig, sex kronor. Helt visst föreföllo vi en smula underliga i de båda männens ögon. Det var emellertid inte fritt, utan att vi tyckte detsamma om dem.

Åter hem till Sverige

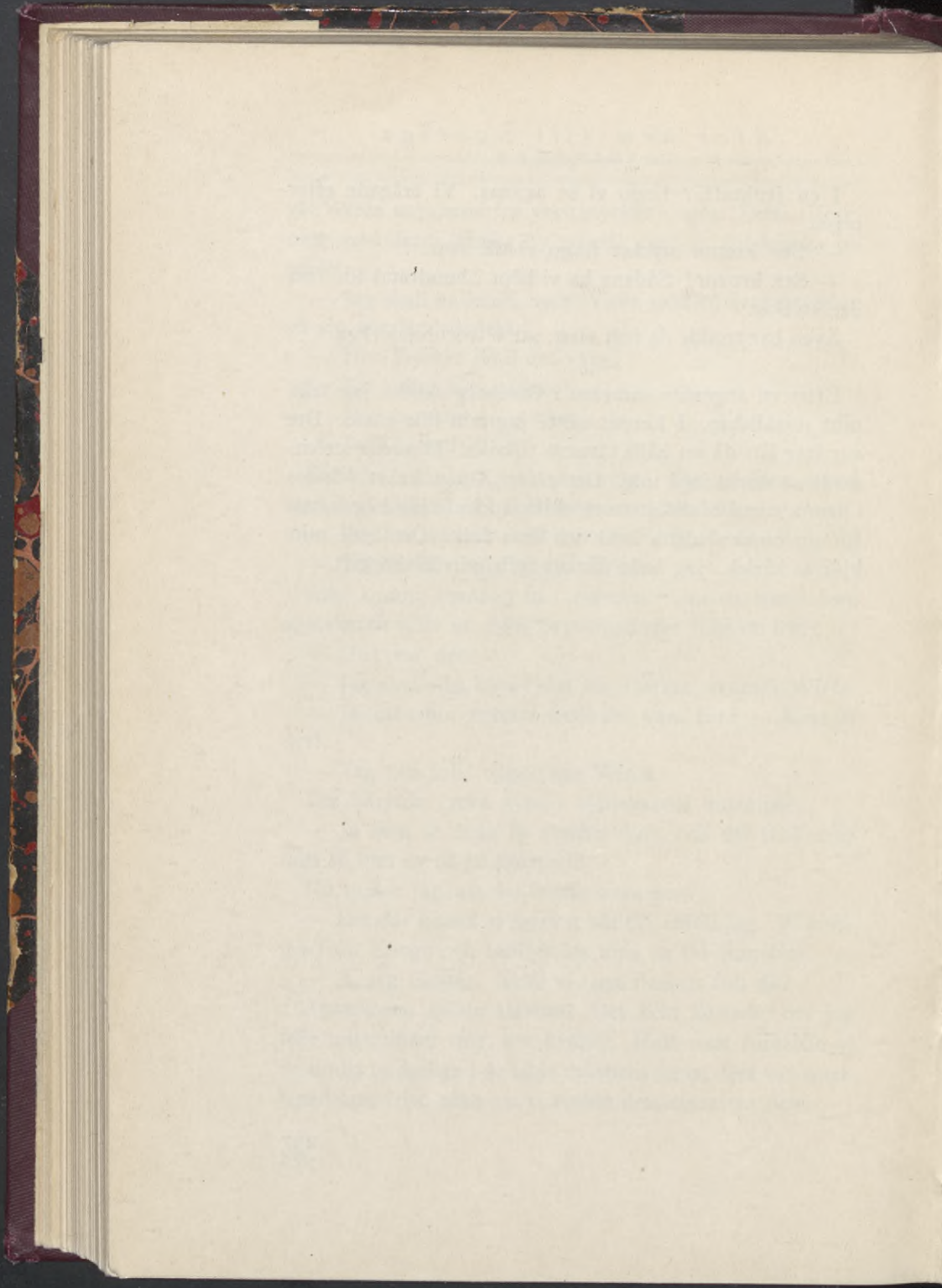
I en fruktaffär fingo vi se ananas. Vi frågade efter priset.

— Sex kronor stycket fingo vi till svar.

— Sex kronor! Sådana ha vi köpt i hundratal för fem öre stycket.

Även här trodde de helt visst, att vi voro underliga.

Efter en angenäm samvaro i Göteborg skildes jag från mitt resällskap. I Lerum mötte jag min lille gosse. Det var inte lätt då att hålla tårarna tillbaka. Minnena strömmade så starkt inpå mig. Det offer, Kongo krävt, kändes i denna stund ofantligt stort. Likväl kände jag mig intimt förbunden med detta land och dess folk. Det ägde mitt hjärtas kärlek. Jag hade där att fylla min livsuppgift.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING.

	Sid.
Förord	7
Inledning	9
Min barndom	11
Förberedelse för livskallet	17
Betala Herren dina löften	23
Mitt första verksamhetsfält	28
Missionsskolan i Kristinehamn	33
Min första resa till Kongo	36
På Kongofloden	48
"Tata Mayedo"	54
En äventyrlig resa	65
Mitt blivande arbetsfält i Kongo.....	71
Hur Kibunzi missionsstation kom till	77
Mayiza Stefano berättar	83
Mina första kamrater	88
Min första söndag i Kongo	92
Hur jag lärde mig språket	96
Missionsveteranen Nils Westlind	99
Vår förste läkare	105
I behov av vila	111
Min bröllopsresa	116
Svårigheter och äventyr	119
Trummornas dån	127
Grymheter i Kongo	130
Vår första utstation	137
En konferens vid Kibunzi	141
Karl Fredrik Andreæ	144
Stängda dörrar öppnas	150
En ny tid vid Kibunzi	163
Gud skall ha de starka till rov	168
Kyrkbygget i Kibunzi	173
Ett besök i hemlandet och åter till Kongo	175
Vivi övertages	183
Flyttning till Diadia	187
På gränsen till den andra världen	196
Flickhemmet vid Diadia	202
Ett mångsidigt arbete	211
När dödsbuden kommo	215
Skilda erfarenheter	218
De som behöva hjälp	224
Bland ett hedniskt och ociviliserat släkte	230
Åter hem till Sverige	234

INNHALLSFÖRTECKNING

Förord 1

1. Inledning 2

2. Omfattning 3

3. Syfte 4

4. Metod 5

5. Resultat 6

6. Diskussion 7

7. Slutsatser 8

8. Referenser 9

9. Bilagor 10

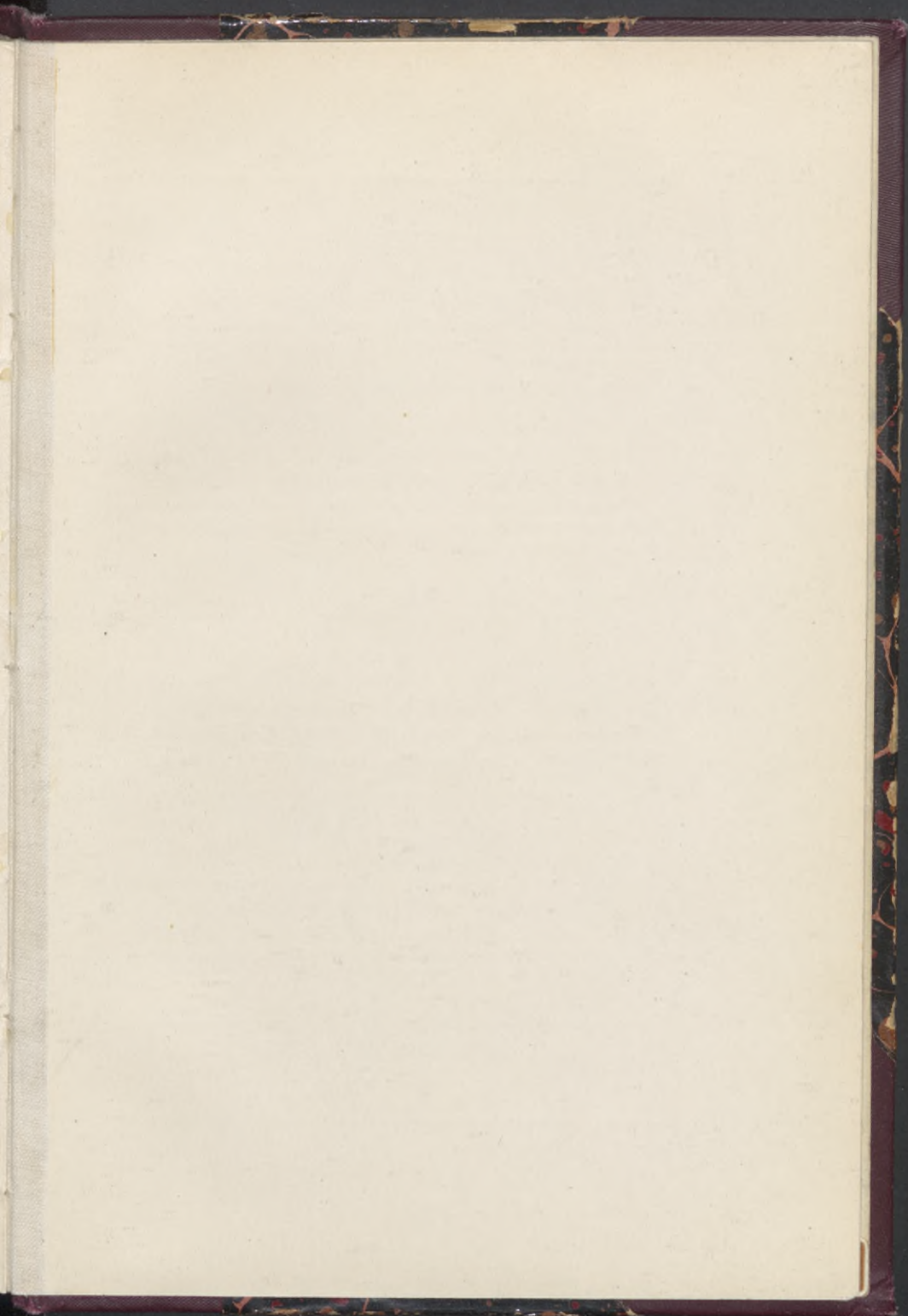
10. Sammanfattning 11

11. Övrigt 12

12. Avslutning 13

Stads 2011
198/10

I FETISCHMANNENS SPÅR

Av GEORG PALMÉR.

Pris häft. 4:75; klotb. 6:25; halvfr. b. 7:75.

"Det är en instruktiv, fängslande och hoppgivande läsning, som här erbjudes. Den beledsagas av ett förnämligt bildmaterial."

Teol. dr Nils Ahlgård i Stockholms Dagblad.

PÅ FILMFÄRD TILL URSKOGSFOLKET

Av J. ÖHRNEMAN.

Pris häft. 3:75; klotb. 5:50; halvfr. b. 8:—.

"Framställningen är frisk och målande och dess omedelbarhet och uppriktighet tyda på att dagbokskaraktären icke är bara litterär teknik."

Svensk Damtidning.

GENOM VILDMARKER OCH SAGOLÄNDER

Från Kaschgar till Jerusalem

Av JOHN TÖRNQVIST.

Pris häft. 6:50; klotb. 8:—; halvfr. b. 9:50.

"— vederhäftig, sympatisk och väl förtjänt av uppmärksamhet."

Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning.

VILDMARKSSTIGAR OCH FORN- TIDSVÄGAR

Av AXEL ANDERSSON.

Del I. Pris häft. 4:—; klotb. 5:50; halvfr. b. 7:50.

Del II. Pris häft. 4:—; klotb. 5:50; halvfr. b. 7:50.

"Det är med en känsla av tacksamhet mot författaren för hans värdefulla och pålitliga ledning, som man lägger ifrån sig boken efter genomläsningen."

Blekinge Läns Tidning.

SVENSKA MISSIONSFÖRBUNDETS FÖRLAG,
STOCKHOLM.

Pris häft. 3:50; klotb. 5:—.

2:25

195

JOHN JOHNSON
BOKBINDARE
GÖTEBORG

BERNARDUS SILENTIARIUS

DE CAUSIS ET PROPRIETATIBUS

ARTEFACTUUM

LIBER PRIMUS

DE CAUSIS ET PROPRIETATIBUS

ARTEFACTUUM

LIBER PRIMUS

DE CAUSIS ET PROPRIETATIBUS

ARTEFACTUUM

LIBER PRIMUS

DE CAUSIS ET PROPRIETATIBUS

ARTEFACTUUM

LIBER PRIMUS

DE CAUSIS ET PROPRIETATIBUS

ARTEFACTUUM

LIBER PRIMUS

DE CAUSIS ET PROPRIETATIBUS

ARTEFACTUUM

LIBER PRIMUS

DE CAUSIS ET PROPRIETATIBUS

ARTEFACTUUM

LIBER PRIMUS

DE CAUSIS ET PROPRIETATIBUS

ARTEFACTUUM

LIBER PRIMUS

DE CAUSIS ET PROPRIETATIBUS

ARTEFACTUUM

1.95

JOHN JOHNSON
BOKBINDER
GÖTEBORG

